

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
กองบัญชาการกองทัพไทย

เอกสารวิจัย

การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดน ในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

เอกสารวิชาการ ประเภทงานวิจัย. การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดน

ในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ จำนวน 400 เล่ม

ISSN 0858-8751 ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2563 จำนวน 200 หน้า

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ.2537

© ลิขสิทธิ์ภาษาไทยเป็นของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ผู้อำนวยการ	: พลอากาศตรี ภูมิใจ	เลขสุนทรภากร
รองผู้อำนวยการ	: พันเอก บัณชुर	บำเรอราช
	: พันเอก ประเทือง	ปิยะโกษฐ์
หัวหน้าโครงการ	: นาวาอากาศเอก ไชยา	ออกแดง
รองหัวหน้าโครงการ	: นาวาอากาศเอกหญิง จุฬารัตน์ เพชรวิเศษ	
	: พันเอก สุทัศน์	คร่ำในเมือง
ผู้เขียน	: เรือเอก หญิง จิตรภรณ์	จิตรธร
คณะวิชาการ	: ร้อยโทหญิง ธราทิพย์	กัลยาณมิตร
	: เรืออากาศตรีหญิง ภิรัญชญา	อุไรรัตน์
	: จำอากาศเอกหญิง สุวิมล	สารโกศล พรนวม
	: นางสาวปภาณิสรา	เทียนอ่อน
	: นางสาวบุณณภา	โชติชินเชาว์
	: นางสาวสิริภัทร	เทียมพัฒน์
พิสูจน์อักษร	: พันโทหญิง วาทีณี	ดิงสมบัติยุทธ์
	: จำอากาศเอก ชาญชัย	วังวงศ์
	: นางกัญจณีพร	มหาวรรกร
	: นางสาวธิดิยา	ก้านบัวแก้ว
	: นางสาวพิมพ์อชิตา	อัครเมธายุทธ

จัดพิมพ์โดย

กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทร 02-275-5715 เว็บไซต์ www.sscthailand.org

บทคัดย่อ

การศึกษาวិจัยเรื่อง การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดน ในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก เป็นการคาดการณ์ภาพอนาคตของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากที่มีผลต่อความมั่นคงชายแดน โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอนาคตภาพด้านความมั่นคงของพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก (2) เพื่อคาดการณ์อนาคตภาพของความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า และ (3) เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาและเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้กระบวนการการมองอนาคต (Foresight) ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งของการวิจัยเชิงอนาคต (Futures Research) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนจากหน่วยงานในภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ หรือมีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มตามรูปแบบการเก็บข้อมูล คือ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มของผู้ปฏิบัติงานจากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 ภาคส่วนเป็นตัวแทนจากหน่วยงานในภาคส่วนความมั่นคง หน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจและภาคเอกชน และภาคส่วนสังคมและประชาชน ศึกษาและดำเนินการวิจัยด้วยกระบวนการจัดทำภาพอนาคตโดยใช้เทคนิค Foresight วิเคราะห์เนื้อหาในมิติความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) และการสำรวจสถานะแวดล้อมของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด จ.ตาก ในมิติความมั่นคงที่สัมพันธ์กับบริบทของมิติสังคมและมิติเศรษฐกิจ ดำเนินการวิจัยระหว่าง ตุลาคม 2562 - กันยายน 2563

ผลการวิจัย พบว่า (1) ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอนาคตภาพด้านความมั่นคงของพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 Critical Scenario Drivers ได้แก่ การย้ายหัวอำนาจทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำ การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ กลุ่มที่ 2 Critical Planning Issues ได้แก่ ธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน กลุ่มที่ 3 Important Planning Issues ได้แก่ เสถียรภาพด้านความมั่นคงตลอดแนวพรมแดนไทย-เมียนมา การจัดตั้งเมืองใหม่ “ชเวโก๊กโก่” การมีส่วนร่วม (Participation) การตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Awareness) และการดูแลด้านสาธารณสุข (Health Care) และกลุ่มที่ 4 Monitor ได้แก่ ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values) ทางสังคม วัฒนธรรม และค่านิยมท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดตาก (2) ภาพอนาคตของความร่วมมือด้านความมั่นคงในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า คณะผู้วิจัยได้ภาพอนาคตที่เกิดจากการตัดกันของความเหลื่อมล้ำกับการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ เกิดเป็นภาพอนาคต 4 ภาพ ซึ่งภาพที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือแบบบูรณาการกันทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดความมั่นคงในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากคือ ภาพที่ 1 “โตไปด้วยกัน”: ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากที่ทุกภาคส่วนมีการร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาและขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษไปด้วยกัน ส่งผลให้เศรษฐกิจก้าวหน้า คนในสังคมมีความเป็นอยู่ดี สังคมมีความมั่นคงและปลอดภัย และภาพที่ 3 “SEZ ชั้นวิภลฤติ”: ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากที่ไม่เกิดการบูรณาการความร่วมมือกันของทั้ง 3 ภาคส่วน ไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบต่อส่วนรวม ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ เขตเศรษฐกิจพิเศษจะกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมและเป็นแหล่งบ่มเพาะของปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด คนตกงาน และอาชญากรรม (3) ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาและเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก กำหนดกลยุทธ์ในระยะสั้น (3-5 ปี) และระยะยาว (5-10 ปี) ได้ 4 ประเด็น คือ ประเด็น

ที่ 1 การเตรียมความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน ประเด็นที่ 2 การขับเคลื่อนโดย
ภาครัฐที่ชัดเจนและเป็นธรรม ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่น
และประเด็นที่ 4 การออกกฎ ระเบียบในเรื่องสิทธิประโยชน์ในพื้นที่ SEZ ตาม
ลักษณะเฉพาะของพื้นที่ โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 มิติ คือ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ
และภาคสังคมในพื้นที่เป็นผู้เล่นหลักและทำงานร่วมกันในเชิงบูรณาการ ขณะที่
หน่วยงานในระดับกระทรวงและระดับรัฐบาลจะทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุน

คำสำคัญ: ความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดน, เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก,
กระบวนการการมองอนาคต, Foresight, วิจัยเชิงอนาคต, Futures
Research

คำนำ

การกำหนดภาพอนาคตด้านความมั่นคงในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ในช่วง 5-10 ปีข้างหน้า เพื่อการวางแผนระยะยาวตั้งแต่ระดับองค์กรกระทั่งถึงระดับประเทศ ผ่านการวิเคราะห์ผลกระทบของแนวโน้ม (Trend Impact Analysis) และการสร้างภาพอนาคต (Scenarios Building) โดยใช้เทคนิคการมองอนาคต (Foresight) นั้น จะทำให้ผู้กำหนดยุทธศาสตร์และภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถคาดการณ์การวางยุทธศาสตร์ได้จากภาพอนาคตของประเทศมากกว่า ๑ ภาพ ซึ่งหมายรวมถึงภาพอนาคตที่ดีที่สุด (Best Case Scenario) และภาพอนาคตที่เลวร้ายที่สุด (Worst Case Scenario) ด้วย ภาพอนาคตเหล่านี้จะถูกนำมาสร้างเป็นยุทธศาสตร์ทางเลือก (Strategic Options) เพื่อรองรับภาพอนาคตแต่ละภาพทั้งในเชิงของการสนับสนุน/ผลักดันให้เกิดภาพที่ต้องการ และในเชิงของการป้องกันไม่ให้เกิดภาพที่เลวร้ายนั้นได้ ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐของไทยยังไม่นิยมนำการมองอนาคต (Foresight) นี้มาใช้ในการจัดทำยุทธศาสตร์ระยะยาว มีเพียงการใช้กระบวนการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ (Security Environmental Scanning) จากพลังอำนาจของชาติ (National Power) เป็นเครื่องมือในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ซึ่งอาจให้ภาพที่ไม่ละเอียด ไม่หลากหลาย และเป็นการคาดการณ์ระยะสั้นระยะ 2-3 ปีเท่านั้น

ดังนั้น ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ในฐานะหน่วยงานด้านความมั่นคงและคลังสมองของกองทัพไทย จึงได้จัดทำงานวิจัยฉบับนี้เพื่อนำเสนอการนำเทคนิคการมองอนาคต (Foresight) มาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและคาดการณ์ภาพอนาคตของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากที่มีผลต่อความมั่นคงชายแดน เพื่อเสนอแนะแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างกองทัพไทย ภาคประชาชน และภาคเอกชน ในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สอดคล้องกับศักยภาพของการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษและความมั่นคงของประเทศไทยด้วย

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ 2563

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ

คำนำ

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ

1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1

1.2 คำถามวิจัย:

5

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย:

5

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

5

1.4.1 ด้านเนื้อหา

5

1.4.2 ด้านขอบเขตของพื้นที่

6

1.4.3 ด้านช่วงเวลาในการศึกษา

6

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ:

6

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

7

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

9

2.1 ความหมายของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

9

2.2 เขตเศรษฐกิจพิเศษในต่างประเทศและในประเทศไทย

11

2.2.1 เขตเศรษฐกิจพิเศษในต่างประเทศ

11

ประเทศจีน

11

ประเทศฟิลิปปินส์

15

ประเทศเวียดนาม

17

2.2.2 ประเทศไทย

21

องค์ประกอบของการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ

24

กลไกการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษ

24

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (ต่อ)

หลักการดำเนินงานเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน	24
การดำเนินการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ	25
2.2.3 ยุทธศาสตร์ แผน และกลไกการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง	33
ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580): ด้านความมั่นคง	34
ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. 2561-2564)	47
คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.)	53
คณะกรรมการการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กพศ.)	56
กลไกการขับเคลื่อนนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษระดับจังหวัด	58
2.3 เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก	59
2.3.1 ข้อมูลพื้นฐานด้านภูมิศาสตร์	59
2.3.2 ข้อมูลพื้นฐานด้านการปกครอง/ประชากร	61
2.3.3 ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ	61
2.3.4 ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคม	66
2.3.5 กลไกการขับเคลื่อนนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก	69
2.3.6 โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนและเขตเศรษฐกิจพิเศษ	70
2.4 ทฤษฎี แนวคิดอนาคตศึกษา และการจัดทำภาพอนาคต (Foresight)	76
2.4.1 ทฤษฎี แนวคิดอนาคตศึกษา	76
2.4.2 การจัดทำภาพอนาคต (Foresight)	77
2.4.3 ฉากทัศน์ (Scenario)	80

2.4.4	ขั้นตอนการจัดทำภาพอนาคต	82
2.4.5	กระบวนการจัดทำภาพอนาคต (Foresight)	83
2.5	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	94
บทที่ 3	ระเบียบวิธีวิจัย	101
3.1	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	101
3.2	ขอบเขตในการวิจัย	103
3.3	เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	104
3.3.1	เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	104
3.3.2	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	104
3.4	ขั้นตอนการวิจัย	106
3.5	วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	108
บทที่ 4	ผลการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอนาคตภาพด้านความมั่นคงของพื้นที่	109
	เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก	
	ขั้นตอนที่ 1 Strategic Challenges and Framing Questions	109
	ขั้นตอนที่ 2 Environmental Scanning & Driving Forces	110
	ประเด็นที่ 1 Social: ความมั่นคงทางสังคม	111
	ประเด็นที่ 2 Technology: ข้อมูล การสื่อสาร	112
	ประเด็นที่ 3 Economic: ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ	113
	ประเด็นที่ 4 Environment: ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม	114
	ประเด็นที่ 5 Politic + Military: การเมืองและความมั่นคง	115
	สรุปประเด็นที่มีความสำคัญต่อการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ	120

ด้านสังคม (Social)	121
ด้านเทคโนโลยี (Technology)	122
ด้านเศรษฐกิจ (Economic)	123
ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental)	123
ด้านการเมือง (Politic) และด้านการทหาร (Military)	124
ขั้นตอนที่ 3 การสร้าง Building Blocks of Scenarios	132
(1) กลุ่ม Pre-determined (High Impact + Low Uncertainty)	132
(2) กลุ่ม Critical Uncertainties (High Impact + High Uncertainty)	133
(3) กลุ่ม Wildcards	136
วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อคาดการณ์อนาคตภาพของความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า	143
ขั้นตอนที่ 4 การสร้าง Scenario Frameworks	144
ขั้นตอนที่ 5 การเขียนสถานการณ์ (Scenario Stories)	145
(1) ภาพที่ 1 “โตไปด้วยกัน”	145
(2) ภาพที่ 2 “เกือบจะดีแล้วเชียว”	146
(3) ภาพที่ 3 “SEZ ขึ้นวิกฤติ”	146
(4) ภาพที่ 4 “พลังรัฐผลักดัน”	147
วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาและเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า	148

ขั้นตอนที่ 6 Implications and Options	148
ประเด็นที่ 1 : การเตรียมความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน	148
ระยะสั้น (3-5 ปี)	148
ระยะยาว (5-10 ปี)	149
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)	150
ประเด็นที่ 2 : การขับเคลื่อนโดยภาครัฐที่ชัดเจน และเป็นธรรม	150
ระยะสั้น (3-5 ปี)	150
ระยะยาว (5-10 ปี)	151
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)	151
ประเด็นที่ 3 : การมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่น	151
ระยะสั้น (3-5 ปี)	151
ระยะยาว (5-10 ปี)	152
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)	152
ประเด็นที่ 4 : การออกกฎ ระเบียบในเรื่องสิทธิประโยชน์ ในพื้นที่ SEZ	152
ระยะสั้น (3-5 ปี)	152
ระยะยาว (5-10 ปี)	152
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)	153
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	155
5.1 บทสรุป	158
5.2 ข้อเสนอแนะ	168
5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป	171
บรรณานุกรม	172

สารบัญภาพและตาราง

หน้า

ภาพ

ภาพที่ 1	รูปแบบการสร้างภาพอนาคต หรือ GFM Model (Veros, 2003 อ้างถึงใน รักษ์พงศ์ วงศาโรจน์. 2560)	79
ภาพที่ 2	กรอบแนวคิดในการจัดทำภาพอนาคต (Foresight Framework)	83
ภาพที่ 3	การวิเคราะห์ Critical Uncertainties	87
ภาพที่ 4	รูปแบบของ Scenario Planning	89
ภาพที่ 5	Scenario Planning แบบ Inductive Scenario	89
ภาพที่ 6	Scenario Planning แบบ Deductive Scenario	90
ภาพที่ 7	แสดงชุดภาพอนาคตด้านความมั่นคงในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก	144

ตาราง

ตารางที่ 1	แสดงผลค่าการส่งออก-นำเข้าของการค้าผ่านแดน ในช่วงปี พ.ศ.2558-2562	71
ตารางที่ 2	แสดงการคัดแยกประเด็นโดยการวิเคราะห์ ภายใต้กรอบของ STEEP-M	121
ตารางที่ 3	แสดงค่า DF เพื่อกำหนดค่าผลกระทบ (Impact) จากต่ำ ปานกลาง และสูง	125
ตารางที่ 4	แสดงค่า DF เพื่อกำหนดค่าความไม่แน่นอน (Uncertainty) จากต่ำ ปานกลาง และสูง	127
ตารางที่ 5	แสดงการกำหนดค่าผลกระทบ (Impact) และค่าความไม่แน่นอน (Uncertainty) จากต่ำปานกลางและสูง	130
ตารางที่ 6	แสดงการจำแนก Impact-Uncertainty Classification	137

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนนอกจากจะต้องพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองแล้ว ความมั่นคงก็เป็นอีกมิติหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญและพัฒนาควักกันไป โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ตั้งอยู่บริเวณชายแดนประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งนอกจากจะเป็นพื้นที่อ่อนไหวทางความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และชาติพันธุ์แล้ว กฎ ระเบียบ หรือข้อกเว้นบางประการจากการเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ก็ยังอาจเป็นช่องทางให้เกิดการไหลบ่าของภัยคุกคามรูปแบบใหม่เข้าสู่พื้นที่และลูกหลานสู่ตอนในของประเทศได้ โดยเฉพาะภัยคุกคามที่มาพร้อมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เช่น มาตรการดึงดูดนักลงทุนต่างชาติ แรงงานต่างด้าว สินค้า บริการ และความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่ส่งผลต่อการมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เมื่อวิถีชีวิตเปลี่ยนจึงส่งผลให้โครงสร้างของสังคมไทยที่ประกอบด้วย ประชาชนกลุ่มหรือสถาบันทางสังคม และรูปแบบการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันเปลี่ยนแปลงไป การสร้างความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้กับประชาชน ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการสร้างความมั่นคงพื้นฐานจึงต้องปรับเปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน

จากการที่ประเทศไทยมีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทั้ง 4 ด้าน มีความยาวรวมกันประมาณ 5,665 กิโลเมตร โดยติดต่อกับมาเลเซีย 647 กิโลเมตร กัมพูชา 798 กิโลเมตร สปป.ลาว 1,810 กิโลเมตร และเมียนมา 2,401 กิโลเมตร ทำให้การกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษระยะแรกของไทยใน 5 พื้นที่ชายแดนเป็นทั้งโอกาสในการพัฒนาท้องถิ่นและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต การกินดีอยู่ดีให้กับประชาชนในหัวเมืองชายขอบ แต่ขณะเดียวกันก็อาจกลายเป็นพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาความมั่นคงไม่ตามแบบ (Non-Traditional Security) จากการผ่านเข้า

ออกของผู้คนจากทุกสารทิศ เช่น การลักลอบขนยาเสพติด การค้ามนุษย์ แรงงานเถื่อน อาชญากรรม ปัญหาด้านสาธารณสุขต่าง ๆ และการอพยพย้ายถิ่นฐานของแรงงานที่จะทวีความรุนแรงและมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ซึ่งในอนาคตอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนและสังคมในพื้นที่ตอนในของประเทศได้ หากไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในมุมมองด้านโอกาส วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษตามที่คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ระบุไว้ คือ การดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ การเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ การกระจายความเจริญสู่ภูมิภาคเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และแก้ปัญหาความมั่นคง ภายใต้หลักเกณฑ์สนับสนุนการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ 4 ข้อ คือ (1) การให้สิทธิประโยชน์ทางการลงทุน (2) การให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) (3) การกำหนดมาตรการสนับสนุนการใช้แรงงานต่างด้าว และ (4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและด้านศุลกากร ทั้งนี้มีการมุ่งเน้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่น พื้นที่ อ.แม่สอด จ.ตาก เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น พื้นที่ อ.อรัญประเทศ จ.สระแก้ว เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรและการขนส่ง เป็นต้น¹

จากประกาศคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ที่ 1/2558 ลงวันที่ 19 มกราคม 2558 เรื่อง กำหนดพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone) ระยะที่ 1 ในพื้นที่จังหวัดตาก สระแก้ว มุกดาหาร ตราด และสงขลา ให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษในกลุ่มระยะแรกนั้น ในส่วนของ จ.ตาก ซึ่งเป็นพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ มีการกำหนดให้พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษครอบคลุมในพื้นที่ 3 อำเภอ คือ 1) อำเภอแม่สอด 2) อำเภอพบพระ และ 3) อำเภอแม่ระมาด รวมพื้นที่ทั้งสิ้น 886,875 ไร่ (1,419 ตร.กม.) เนื่องจากตั้งอยู่บนเส้นทางของระเบียงเศรษฐกิจ East-West Economic Corridor (EWEC) ที่เชื่อมโยงระหว่าง

¹ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน: เจริญสองด้านที่พึ่งตระหนัก, 10 สถานการณ์เด่นในรอบปี. รายงานสุขภาพคนไทย 2558. หน้า 69-73. <https://www.hiso.or.th/hiso5/report/report2015T.php>

ทะเลจีนใต้กับมหาสมุทรอินเดีย (ทะเลอันดามัน) เริ่มต้นจากท่าเรือดานัง ในประเทศเวียดนาม ผ่าน สปป.ลาว เข้าสู่ประเทศไทยทางจังหวัดมุกดาหาร ตัดผ่านเป็นเส้นตรงมาถึงจังหวัดตากและไปสิ้นสุดที่ท่าเรือแม่สะละเหม้ง ในประเทศเมียนมา จากรายงานผลการส่งออกสินค้าไทยผ่านด่านแม่สอดไปยังเมืองเมียวดี พบว่า มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยในปีงบประมาณ 2558 มีมูลค่าการส่งออก 4,075 ล้านบาท ในปี 2559 เพิ่มขึ้นเป็น 4,179 ล้านบาท² และภาพรวมในปี 2560 มีมูลค่ารวม 1.13 แสนล้านบาท ซึ่งถือว่าเป็นมูลค่าสูงสุดเมื่อเปรียบเทียบการค้าชายแดนไทย-เมียนมาผ่านทางด่านชายแดนอื่นที่มีพรมแดนติดกับเมียนมา โดยเป็นการค้าชายแดนมูลค่ารวม 8.3 หมื่นล้านบาท เป็นการส่งออก 7.7 หมื่นล้านบาท นำเข้า 5,400 ล้านบาท และเป็นการค้าข้ามแดน 3 หมื่นล้านบาท³

ด้วยเหตุนี้ งานด้านความมั่นคงจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญอีกชิ้นหนึ่งที่จะทำให้เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนดำเนินไปตามยุทธศาสตร์ที่วางไว้ได้ หน่วยงานความมั่นคง (Security sector) รวมถึงกองทัพจึงต้องมีการปรับกระบวนการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดน ให้สามารถสนับสนุนภาคเศรษฐกิจได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องดำรงไว้ซึ่งได้ด้วยเช่นกัน ประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งที่ท้าทาย (Challenge) ต่อการกำหนดกระบวนการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพในอนาคตอย่างมาก ที่สำคัญการปรับเปลี่ยนเชิงกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลโดยตรงต่อการปรับกลไก แนวทางบริหารจัดการ และการกำหนดโครงสร้างองค์การ ซึ่งเรียกรวมกันว่า “การบริหารจัดการความมั่นคงชายแดน” ด้วย

ประกอบกับการบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนภายใต้นโยบายของรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาบริเวณชายแดน ซึ่งเน้นการบูรณาการแก้ไขปัญหาบริเวณชายแดนจากทุกภาคส่วน โดยพยายามเพิ่มบทบาทให้ท้องถิ่นและภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัญหา

² ฐานเศรษฐกิจ. นักลงทุนเฮโลยีดี ‘เมียวดี’ รับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนติดแม่สอด. หนังสือพิมพ์, ปีที่ 37 ฉบับที่ 3,257, 30 เม.ย.- 3 พ.ค.60

³ โปสทูเดย์. แม่สอดสะพัดแสนล้าน คาดปี’61โต10%. ข่าวประชาคมอาเซียน. 17 กุมภาพันธ์ 2561. <https://www.posttoday.com/aec/news/540573>

ด้วยตนเอง ควบคู่กับการสร้างความไว้วางใจกับประเทศเพื่อนบ้านด้วย ดีกว่าการใช้กำลังทางทหารซึ่งเป็น Hard Power เพียงอย่างเดียว

การกำหนดภาพอนาคตด้านความมั่นคงในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ในช่วง 5-10 ปีข้างหน้าโดยใช้เทคนิคการมองอนาคต (Foresight) ในการวางแผนระยะยาวที่ตั้งแต่วาระระดับองค์กรจนถึงระดับประเทศ ผ่านการวิเคราะห์ผลกระทบของแนวโน้ม (Trend Impact Analysis) และการสร้างภาพอนาคต (Scenarios Building) เพื่อทำนายอนาคตของประเทศทั้งภาพอนาคตที่ดีที่สุด (Best Case Scenario) และภาพอนาคตที่เลวร้ายที่สุด (Worst Case Scenario) จะทำให้สามารถวางแผนเพื่อให้เกิดภาพที่ต้องการ และวางแผนป้องกันไม่ให้เกิดภาพที่เลวร้ายนั้นได้ ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐของไทยยังไม่นิยมนำการมองอนาคต (Foresight) มาใช้มีเพียงการใช้กระบวนการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ (Security Environmental Scanning) จากทุกพลังอำนาจของชาติ (National Power) เป็นเครื่องมือในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 2 - 20 ปี ซึ่งอาจให้ภาพที่ขาดความแม่นยำ ไม่ละเอียด และเป็นการคาดการณ์ระยะสั้นในช่วง 2-3 ปีเท่านั้น

ดังนั้น ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ในฐานะหน่วยงานด้านความมั่นคงและคลังสมองของกองทัพไทย จึงได้จัดทำงานวิจัยฉบับนี้เพื่อคาดการณ์ภาพอนาคตของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากที่มีผลต่อความมั่นคงชายแดนด้านเมียนมา เพื่อเสนอแนะแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือในการบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจตากระหว่างกองทัพไทย ภาคประชาชน และภาคเอกชน ซึ่งย่อมมีผลต่อการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนและศักยภาพของการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งแน่นอนว่าหมายถึง ความมั่นคงของประเทศไทยด้วย

1.2 คำถามวิจัย:

“ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในระยะ 5-10 ปีข้างหน้าควรเป็นอย่างไร”

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย:

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอนาคตภาพด้านความมั่นคงของพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก
2. เพื่อคาดการณ์อนาคตภาพของความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า
3. เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาและเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในเรื่อง “การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดนในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก” นี้จะแบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1.4.1 ด้านเนื้อหา

(1) ศึกษาแผนยุทธศาสตร์ และกลไกในการบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ

(2) ศึกษานโยบายความมั่นคงในระดับชาติที่สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติและกองทัพไทยเป็นรับผิดชอบ โดยเฉพาะการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน

(3) ศึกษาสภาวะแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่วิจัยในมิติความมั่นคงความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงในการบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

(4) ศึกษาและดำเนินการวิจัยด้วยกระบวนการจัดทำภาพอนาคตโดยใช้เทคนิค Foresight

1.4.2 ด้านขอบเขตของพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ในการวิจัย คือ เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอ คือ อ.พบพระ อ.แม่สอด และ อ.แม่ระมาด

1.4.3 ด้านช่วงเวลาในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้กำหนดระยะเวลาในการวิจัย 12 เดือน (ตุลาคม 2562 - กันยายน 2563)

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ:

1. การจัดลำดับความสำคัญของภัยคุกคามต่าง ๆ ที่อาจแฝงมาพร้อมกับการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษชายแดน เพื่อหาวิธีการป้องกันและแก้ไขได้อย่างทันเวลา และมีประสิทธิภาพ

2. การเสริมสร้างความร่วมมือทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติที่ครอบคลุมทุกมิติตอบสนองภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ระหว่างกองทัพไทย ภาคประชาชน ภาคเอกชน และประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีได้อย่างรวดเร็ว ทันเวลา เป็นเอกภาพ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การสร้างความร่วมมือด้านการบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

3. ทำให้เห็นภาพอนาคตของการบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษชายแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเมียนมาซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการกำหนด

ทิศทางและการปรับใช้ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงของประเทศไทย กองทัพอากาศ และหน่วยงานด้านความมั่นคงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านความมั่นคงชายแดนในอนาคต

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

การสำรวจสถานะแวดล้อม (Environmental Scanning)

หมายถึง การติดตาม รวบรวม และประมวลผลจากสถานการณ์ ปัจจัยภายนอกตามหลักการ STEEP-M ที่ประกอบด้วย ข้อมูลหรือสถานการณ์ด้านสังคม (Social) ด้านเทคโนโลยี (Technology) ด้านเศรษฐกิจ (Economic) ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) ด้านการเมือง (Politic) และด้านการทหาร (Military) รวมทั้งข้อมูลต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความมั่นคงของพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

ความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security)

หมายถึงความอยู่รอดปลอดภัยความเจริญก้าวหน้า ตลอดจนความเป็นปึกแผ่น พร้อมทั้งจะเผชิญกับสถานการณ์ทุกรูปแบบได้ นอกเหนือจากความมั่นคงทางการเมืองและการทหาร ซึ่งมีทั้งความมั่นคงภายในและความมั่นคงภายนอก และจำแนกได้เป็นด้านต่าง ๆ คือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคมและสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม ความมั่นคงทางพลังงานและเทคโนโลยี เป็นต้น

ภาพอนาคต (Foresight)

หมายถึง ภาพที่เกิดจากการคาดการณ์สถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตร่วมกันของคนหลายกลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์แตกต่างกัน ร่วมพิจารณาความเป็นไปได้ถึงสิ่งที่จะเกิดและไม่เกิดขึ้นในอนาคต โดยจำลองภาพของอนาคตผ่านเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตและปัจจุบัน วิเคราะห์หาตัวผลักดัน (Driving Forces) ที่ทำให้เหตุการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้น อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนชัดเจน

และการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ไม่ใช่การทำนาย (forecast) ภาพอนาคตที่เกิดขึ้นอาจเป็นทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดและปรับยุทธศาสตร์เพื่อรองรับ

เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zones: SEZs)

หมายถึง เขตพื้นที่ที่จัดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ต่อการส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวก รวมทั้งให้สิทธิพิเศษบางประการในการดำเนินกิจการต่าง ๆ เช่น การอุตสาหกรรม การพาณิชย์กรรม การบริการ หรือกิจการอื่นใดที่เป็นประโยชน์แก่การเศรษฐกิจของประเทศ รูปแบบของเขตเศรษฐกิจพิเศษมีหลายประเภท เช่น เขตการค้าเสรี เขตอุตสาหกรรมเสรี เขตปลอดภาษี เขตการค้าชายแดนเสรี และเขตพัฒนาการส่งออก (แปรรูป)

เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

หมายถึง พื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาใน อ.แม่สอด อ.พบพระ และ อ.แม่ระมาด ที่จัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) โดยมีด่านแม่สอดเป็นจุดผ่านแดนที่ติดต่อกับเขตเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี เมืองเมียวดี ประเทศเมียนมา และตั้งอยู่บนเส้นทางสำคัญ 2 เส้นทาง ได้แก่ ระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor : EWEC) ซึ่งเชื่อมโยงตั้งแต่เมืองมะละแหม่ง-เมียวดี (เมียนมา)-แม่สอด-กาฬสินธุ์ (ไทย)-สะหวันนะเขต-ลาวบ่าว (สปป.ลาว)-เว้-ดานัง (เวียดนาม) และ ระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor: NSEC) ที่เชื่อมโยงระหว่างไทย-เมียนมา-สปป.ลาว-จีน ในเส้นทางหลวงสายเอเชียสาย 1 (Asian Highway : AH1) ที่มีจุดตัดกับ EWEC อยู่ที่จังหวัดตาก

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในหลากหลายมิติจะเป็นส่วนประกอบสำคัญที่สนับสนุนที่มาของภาพอนาคตที่ได้ ตลอดจนเป็นตัวแปรสำคัญที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มของสถานการณ์ที่อาจจะทำให้ภาพนั้นมีการเบี่ยงเบนหรือเปลี่ยนไปจากภาพที่คาดการณ์ไว้ พบว่า การศึกษากระบวนการทัศน์ด้านความมั่นคงในเชิงบูรณาการความร่วมมือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนนั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญและควรทราบ ดังนี้

2.1 ความหมายของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

2.2 เขตเศรษฐกิจพิเศษในต่างประเทศและในประเทศไทย

2.3 เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

2.4 ทฤษฎี แนวคิดอนาคตศึกษา และการจัดทำภาพอนาคต (Foresight)

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของเขตเศรษฐกิจพิเศษ

The United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)⁴ ได้ให้ความหมายของคำว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zone: SEZs) ไว้ว่า หมายถึง พื้นที่ที่มีการกำหนดเขตทางภูมิศาสตร์ภายใน ซึ่งรัฐบาลได้อำนวยความสะดวกให้แก่กิจการด้านอุตสาหกรรมผ่านแรงจูงใจทางการเงิน การคลัง ภาษีระเบียน และให้การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานแก่ผู้ประกอบการ

⁴ UNCTAD. *World Investment Report 2019 Special Economic Zones. P.XII-XIII.* https://unctad.org/en/PublicationChapters/WIR2019_Key_Messages.pdf

ปัจจุบันทั่วโลกมีเขตเศรษฐกิจพิเศษมากกว่า 5,400 เขต กระจายอยู่ใน 147 ประเทศ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี ค.ศ.2014 กว่า 1,400 เขต และมากกว่า 500 เขต เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่อยู่ในเส้นทางท่อก๊าซ เขตเศรษฐกิจพิเศษที่เกิดขึ้นนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของคลื่นลูกใหม่ในนโยบายด้านอุตสาหกรรมและการขยายตัวทางการแข่งขันด้านการลงทุนอสังหาริมทรัพย์ระหว่างประเทศ

เขตเศรษฐกิจพิเศษถูกออกแบบมาในหลากหลายประเภท ซึ่งพื้นฐานของการเป็นเขตปลอดอากร (free zone) จะมุ่งเน้นที่วัตถุประสงค์ คือ การอำนวยความสะดวกด้านการขนส่ง (โลจิสติกส์) ทางการค้า ซึ่งจะพบมากที่สุดในประเทศที่พัฒนาแล้ว ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนา เขตเศรษฐกิจพิเศษมีแนวโน้มที่จะถูกใช้แบบบูรณาการ คือ ผสมผสานไปกับการพัฒนาเขตอุตสาหกรรมที่มีความหลากหลายเป็นอุตสาหกรรมเฉพาะทาง หรือมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาความสามารถด้านนวัตกรรม ซึ่งระดับและประเภทของความเชี่ยวชาญนั้นจะเชื่อมโยงกับระดับและประเภทของอุตสาหกรรมในประเทศอย่างใกล้ชิด โดยมีการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาขับเคลื่อนอุตสาหกรรมของประเทศ

Adam Barone (2020)⁵ นักสื่อสารมวลชน ได้ให้ความหมายของคำว่า “เขตเศรษฐกิจพิเศษ” ไว้ในบทความวิชาการออนไลน์ ว่า “เขตเศรษฐกิจพิเศษ” คือ พื้นที่ในประเทศที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจแตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศเดียวกัน คือ มีกฎหรือระเบียบทางเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มเอื้อประโยชน์แก่นักลงทุน ผู้ประกอบการในประเทศ และดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ โดยใช้มาตรการทางภาษี ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZs) เหล่านี้ถูกสร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้การเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วและจุดประกายความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งปัจจุบันประเทศจีนเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จสูงในการใช้เขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อดึงดูดเงินทุนจากต่างประเทศ

⁵ ADAM BARONE. *Special Economic Zone (SEZ)*. Aug 26, 2020. (ข้อมูลออนไลน์) <https://www.investopedia.com/terms/s/sez.asp>

สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ (2559)⁶ ให้คำจำกัดความว่า “เขตเศรษฐกิจพิเศษประเทศไทย” คือ บริเวณพื้นที่ที่คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) กำหนดให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งรัฐจะสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน สิทธิประโยชน์การลงทุน การบริหารแรงงานต่างด้าวแบบไป-กลับ การให้บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จและการบริการอื่นที่จำเป็น

2.2 เขตเศรษฐกิจพิเศษในต่างประเทศและในประเทศ

2.2.1 เขตเศรษฐกิจพิเศษในต่างประเทศ

ประเทศจีน

Crane, Albrecht, Duffin และ Albrecht (2017) ซึ่งดำเนินการวิจัย เรื่อง “China’s special economic zones: an analysis of policy to reduce regional disparities” ได้อธิบายถึงการริเริ่มเขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศจีนว่า สืบเนื่องจากในช่วงระหว่างปี ค.ศ.1949-1960s ประเทศจีนได้มีการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจโดยให้มีการวางแผนจากส่วนกลาง กระทั่งในช่วงปลายของ ค.ศ.1970 จึงเริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นเศรษฐกิจแบบตลาด ซึ่งขั้นตอนแรกและสำคัญที่สุดที่รัฐบาลจีนดำเนินการในกระบวนการนี้ คือ การกระจายอำนาจทรัพยากรของรัฐบาลให้เกิดขึ้นตามแนวภูมิภาค (Lin & Liu, 2000 และ Qian, 2000) แทนการสั่งการจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว เป็นผลให้พื้นที่ชายฝั่งมีการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับภาคกลางและภาคตะวันตกของประเทศ และนำไปสู่การแปรรูปทรัพยากรพร้อมกับการสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZ) ให้แตกต่างจากเขตการค้าแบบดั้งเดิม (Zeng, 2010) โดยเน้นให้มีการกำหนดการ

⁶ สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ. สิงหาคม 2559. เขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทย. กรุงเทพฯ. (ข้อมูลออนไลน์) <https://thailand.opendevlopmentmekong.net/th/topics/special-economic-zones/>

จัดการตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ ผลประโยชน์ของท้องถิ่น กระบวนการ
ศุลกากร และการบริหารที่มีการดำเนินงานภายใต้กฎหมายและนโยบายเศรษฐกิจ
ที่เสรีมากขึ้นเมื่อเทียบกับส่วนอื่น ๆ ของประเทศ

เขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZ) ของประเทศจีนเริ่มก่อตั้งระหว่างปี ค.ศ.
1949-1979 (พ. ศ. 2492-2522) ซึ่งในช่วงปลายปี ค.ศ.1979 ระบบเศรษฐกิจที่มี
การวางแผนจากส่วนกลางได้สนับสนุนการขยายตัวทางอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นอย่าง
รวดเร็ว ในขณะที่ยังคงพึ่งพาการลงทุนจากต่างประเทศค่อนข้างต่ำ (Fujita & Hu,
2001) แต่เมื่อสร้างเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ (SEZ) จึงได้รับอนุญาตให้เปลี่ยนจาก
ระบบที่วางแผนจากส่วนกลางเป็นระบบเศรษฐกิจแบบตลาดสังคมนิยม ซึ่งในปี ค.ศ.
1979-80 เขตเศรษฐกิจพิเศษ 4 แห่งแรกได้ก่อตั้งขึ้น ใน 2 มณฑล คือ เซินเจิ้น จู
ไห่ และซัวเถาในมณฑลกวางตุ้ง และเซี่ยเหมินในมณฑลฝูเจี้ยน ต่อมาในปี ค.ศ.
1988 ก็ได้จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษเพิ่มอีก 1 แห่ง ในมณฑลไห่หนาน (Yitao &
Meng, 2016) ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ถูกเลือกเนื่องจากแยกออกจากอำนาจทางการเมือง
ของปักกิ่งและจะได้รับการแทรกแซงน้อยกว่า นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มี
ประวัติศาสตร์การติดต่อกับภายนอกและตั้งอยู่ในใกล้ฮ่องกงด้วย

เขตเศรษฐกิจพิเศษเซินเจิ้น⁷

เซินเจิ้นเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งแรกของจีน มีภูมิประเทศอยู่ทาง
ชายฝั่งทางตอนใต้ของประเทศจีน ติดกับแม่น้ำจูเจียง(Pearl River) ทางทิศตะวันตก
และใกล้กับเกาะฮ่องกง มีพื้นที่ 1,952.84 ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ
8.5 ล้านคน การใช้เขตเศรษฐกิจพิเศษเซินเจิ้น เป็นกรณีศึกษา นโยบายเปิดประเทศ
ของจีนตามระบบกลไกตลาดในยุคแรกที่จีนเริ่มเปิดประเทศ จากเมืองหมู่บ้านชาว

⁷ กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษเมืองเซินเจิ้นกับทางเลือกในการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศไทย. มกราคม 2558.
(ข้อมูลออนไลน์) <https://thaibizchina.com/กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษ>

ประมงขนาดเล็ก สามารถพัฒนาเป็นเมืองที่ทันสมัยระดับต้น ๆ ของเอเชีย และสร้างรายได้ให้แก่รัฐบาลกลางกว่า 200,000 ล้านบาทต่อปี มี GDP คิดเป็น 22% ของมูลค่า GDP ของมณฑลกว่างตุง และ 2.7% มูลค่า GDP ของทั้งประเทศ

เขตเศรษฐกิจพิเศษเซินเจิ้นก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2523 เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญการปฏิรูประบบเศรษฐกิจของประเทศจีนสู่ตลาดโลกในสมัยนั้น จนถึงปัจจุบันเซินเจิ้นมีการเจริญเติบโตของ GDP โดยเฉลี่ย 28% ต่อปี ต่อเนื่องมากกว่า 28 ปี โดยการพัฒนาเมืองเซินเจิ้นถ้าแบ่งตามการเติบโตของ GDP สามารถแบ่งได้เป็น 4 ช่วงเวลาใหญ่ คือ

(1) ช่วงปี 2523 – 2529 เซินเจิ้นมีการเติบโตของ GDP 44% ต่อปี

(2) ช่วงปี 2530 – 2538 เซินเจิ้นมีการเติบโตของ GDP 29% ต่อปี

(3) ช่วงปี 2539 – 2546 เซินเจิ้นมีการเติบโตของ GDP 19% ต่อปี

(4) ช่วงปี 2547 – ปัจจุบัน เซินเจิ้นมีการเติบโตของ GDP 15% ต่อปี

และถึงปัจจุบันเซินเจิ้นเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ประสบความสำเร็จที่สุดในประเทศจีน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของเขตเศรษฐกิจพิเศษเซินเจิ้น

ปัจจัยที่ 1 ซึ่งมีความสำคัญที่สุด คือ รัฐบาลกลางจีนได้ให้สิทธิในการออกนโยบายพิเศษสำหรับเขตเศรษฐกิจพิเศษเมืองเซินเจิ้น ที่ช่วยให้สามารถริเริ่มการสร้างสภาพแวดล้อมที่เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของเมือง โดยเฉพาะการดึงดูดเงินลงทุนสำหรับการค้าการลงทุนจากต่างประเทศ ส่งผลให้ เซินเจิ้นได้รับการเงินลงทุนที่เพิ่มขึ้นปีละมากกว่า 10% ทุกปี

ปัจจัยที่ 2 เซินเจิ้นเป็นเมืองแรกในการนำร่องการปฏิรูปในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การนำระบบภาษีนิติบุคคลที่แตกต่างกันมาใช้สำหรับผู้ประกอบการต่างประเทศและผู้ประกอบการจีน กล่าวคือ บริษัทต่างประเทศจะเสียภาษีในอัตราเพียง 15% ในขณะที่ผู้ประกอบการจีนเสียภาษีถึง 33% (ตั้งแต่ปี 2551 อัตราภาษีนิติบุคคลของจีนได้ปรับเป็น 25% เท่ากัน สำหรับผู้ประกอบการทั้งจีนและจากต่างประเทศ แต่ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมไฮเทคโนโลยีและบริษัทขนาดเล็กในเมืองจะได้รับสิทธิพิเศษเช่นเดิม)

ปัจจัยที่ 3 เซินเจิ้นเปรียบเสมือนบ้านสำหรับชาวจีนจากมณฑลอื่น ๆ ชาวต่างประเทศ เป็นเมืองที่มีผู้อพยพจากต่างประเทศรวมถึงชาวจีนโพ้นทะเลทั่วโลกพักอาศัยอยู่ ซึ่งประชากรจากต่างถิ่นนี้คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 80% ของจำนวนประชากรทั้งหมดในเมืองเซินเจิ้น เพื่อเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและดึงดูดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถจากทั่วโลกด้วยการให้สัญชาติจีน ปัจจุบันเมืองเซินเจิ้นมีประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี อยู่ประมาณ 21% อายุระหว่าง 17-24 ปีมีประมาณ 13% ผู้มีอายุระหว่าง 25-44 ปี มีประมาณ 49% และผู้ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีมีประมาณ 6% ของประชากรทั้งหมด

ปัจจัยที่ 4 เซินเจิ้นสามารถสร้างสภาพแวดล้อมทางการเงินเพื่อสร้างความมั่นใจสำหรับสถาบันการเงินจากต่างประเทศ รวมถึงการลดความเสี่ยงในการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงิน อีกทั้งยังเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขัน

ปัจจัยที่ 5 โครงสร้างพื้นฐานในเมืองเซินเจิ้นที่พร้อมรองรับการพัฒนา โดยท่าเรือเมืองเซินเจิ้นจัดเป็นท่าเรืออันดับ 4 ในการเป็นเมืองท่าที่สำคัญของโลก สนามบินเซินเจิ้นที่จัดอยู่ในอันดับ 4 ของสนามบินภายในประเทศจีนที่มีผู้โดยสารทั้งปีมากถึง 20 ล้านคน รวมถึงความพร้อมของถนน ระบบโทรคมนาคม และระบบสาธารณูปโภคไฟฟ้า ประปา ที่สร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการขนส่งในระบบต่าง ๆ สำหรับการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันของเมือง

ปัจจัยที่ 6 เซินเจิ้นมีทำเลที่มีศักยภาพ เช่น มีสถานที่ตั้งติดทะเลบริเวณจินตอนใต้และอยู่ตรงข้ามเกาะฮ่องกง ซึ่งจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาของเกาะฮ่องกงอีกด้วย ซึ่งการลงทุนจากต่างประเทศในช่วงแรกจะมาจากเกาะฮ่องกงเป็นส่วนใหญ่

ปัจจัยที่ 7 การบริหารงานโดยรัฐบาลของเซินเจิ้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาและปฏิรูปการดำเนินงานอยู่เสมอ เพื่อจะสนับสนุนส่งเสริมผู้ประกอบการให้เป็น “one stop service” สำหรับผู้ประกอบการต่าง ๆ ในเมืองเซินเจิ้น เน้นความโปร่งใสของการบริหารงาน เช่น แผนพัฒนาเมืองเซินเจิ้นที่ต้องได้รับการอนุมัติจากรัฐบาลกลาง ควบคู่กับการเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพ

ในกระบวนการการตัดสินใจของรัฐบาลท้องถิ่น ในประเด็นต่าง ๆ รวมถึงกระบวนการทำธุรกิจในเงินที่ไม่ซับซ้อนและปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลาอย่างรวดเร็ว กระบวนการขั้นตอนการขออนุมัติอยู่ภายใต้การสอบทานและตรวจสอบเพื่อให้เป็นมิตรต่อการดำเนินธุรกิจ (business-friendly)

ปัจจัยที่ 8 ความยืดหยุ่นของกฎหมายแรงงาน

ปัจจัยที่ 9 มีการเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นระหว่างเขตเศรษฐกิจพิเศษกับเศรษฐกิจในประเทศ

ปัจจัยที่ 10 มีการมุ่งเน้นนโยบายทางการคลังในเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยเฉพาะที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของธุรกิจ อุตสาหกรรมและเขตเศรษฐกิจพิเศษได้

ประเทศฟิลิปปินส์⁸

ฟิลิปปินส์ถือเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ ด้วยปัจจัยเกื้อหนุนหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความอุดมสมบูรณ์ ของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อธุรกิจต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยทรัพยากรดังกล่าวเป็นวัตถุดิบ เช่น เหมืองแร่ การค้าวัสดุก่อสร้าง และรับเหมาก่อสร้าง อีกทั้งมีตลาดรองรับขนาดใหญ่ด้วยประชากรราว 100 ล้านคน มากเป็นอันดับ 2 ของอาเซียนรองจากอินโดนีเซีย ประกอบกับการมีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษที่ดีของชาวฟิลิปปินส์จึงช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้ประกอบการต่างชาติและลูกจ้างท้องถิ่นเป็นเรื่องง่าย ขณะที่ในด้านของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ก็มีการบริหารจัดการและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ให้มีความพร้อมมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ พร้อมกับมีสิทธิประโยชน์ที่น่าสนใจหลายประการ

เขตเศรษฐกิจพิเศษของฟิลิปปินส์อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ Philippine Economic Zone Authority (PEZA) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นตามกฎหมาย Special Economic Zone Act of 1995 ทั้งนี้ ในปี 2559 ฟิลิปปินส์มีเขตเศรษฐกิจ

⁸ ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย มีนาคม 2557. ถนวนสู่ AEC: ลงทุนในฟิลิปปินส์... อย่างมองข้ามเขตเศรษฐกิจพิเศษ (ข้อมูลออนไลน์) <https://www.ryt9.com/s/exim/1862012>

พิเศษมากกว่า 300 แห่ง ซึ่งรวมที่เปิดดำเนินการแล้วและอยู่ระหว่างการก่อสร้าง กระจายอยู่ทั่วประเทศ (ส่วนใหญ่อยู่บนเกาะลูซอนซึ่งเป็นที่ตั้งของ กรุงมะนิลา เมืองหลวงของฟิลิปปินส์)

การลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษฟิลิปปินส์ มีการอำนวยความสะดวกที่นอกจากความสะดวกสบายทางโครงสร้างพื้นฐานแล้ว ยังให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีและค่าธรรมเนียมแก่นักลงทุนรวมทั้งสิทธิประโยชน์ด้านอื่น ๆ อีกด้วย เช่น การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลตามประเภทของโครงการ เช่น โครงการนำร่อง ยกเว้นภาษีฯ ให้ 6 ปี โครงการที่ไม่ใช่โครงการนำร่อง ยกเว้นภาษีฯ ให้ 4 ปี และโครงการลงทุนเพื่อขยายงาน ยกเว้นภาษีฯ ให้ 3 ปี ซึ่งภายหลังจากช่วงเวลาที่ได้รับการยกเว้นภาษี จะเสียภาษีในอัตราร้อยละ 5 ของรายได้ การได้รับการอำนวยความสะดวกในขั้นตอนการนำเข้า-ส่งออก และสามารถจ้างชาวต่างชาติมาทำงานในฟิลิปปินส์ในตำแหน่ง Supervisor ได้

ในส่วนของการซื้อขายสินค้าในท้องถิ่น (ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของ PEZA) นักลงทุนจะได้รับวีซ่าพิเศษ จะได้รับการยกเว้นภาษี ค่าธรรมเนียมการขอใบอนุญาต ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่ต้องจ่ายให้รัฐบาลท้องถิ่น (ไม่ครอบคลุมถึงภาษีที่ดินและโรงเรือน หากอยู่ในช่วงเวลาที่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้ฯ) และให้สิทธิในการเดินทางเข้า-ออกฟิลิปปินส์ได้หลายครั้ง

แต่ปัจจุบันอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงทิศทางการลงทุนในประเทศฟิลิปปินส์ เนื่องจากจะมีการยกเลิกการยกเว้นภาษีรายได้นิติบุคคลในเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยจะนำมาตรการ Corporate Income Tax and Incentives Rationalization Act (CITIRA) หรือภาษีเงินได้นิติบุคคลมาใช้แทน ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณาในวุฒิสภาเมื่อเดือน ต.ค.ที่ผ่านมา ภาษีรายได้นิติบุคคลของประเทศฟิลิปปินส์ในปัจจุบันอยู่ที่ 30% ถือว่าสูงสุดในภูมิภาคอาเซียน แต่ก็จะมีการลดถึง 20% ภายในปี 2572

ประเทศเวียดนาม⁹

ประเทศเวียดนาม จากรายงานปี 2558 ของ United Nations Industrial Development Organization-UNIDO ได้รายงานว่า ประเทศเวียดนามใช้นโยบายการเพิ่มจำนวนเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศหรือเอฟดีไอ ในปี 2558 มีจำนวน 295 เขต แต่จะเพิ่มจำนวนเป็น 400 เขต ภายในปี 2563 มูลค่าของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเข้าประเทศเวียดนาม ระหว่างปี 2543 ถึง 2557 มีมูลค่าถึง 85.993 พันล้านดอลลาร์ เขตเศรษฐกิจพิเศษสามารถดึงดูดการลงทุนได้มากกว่า 40% ของเอฟดีไอทั้งหมด ซึ่งมีมูลค่า 36.98 พันล้านดอลลาร์

เขตเศรษฐกิจพิเศษที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ จึงให้ความสำคัญกับนโยบายด้านการยกเว้นภาษีและการถือครองที่ดิน เพื่อเป็นการกระตุ้นแรงจูงใจให้กับผู้เริ่มต้นดำเนินธุรกิจซึ่งจะมีการมอบสิทธิประโยชน์ให้กับนักลงทุนและผู้ที่อยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีจำนวน 3 แห่ง ได้แก่

(1) เขต Van Don Special Economic Zone เป็นเขตเศรษฐกิจภาคเหนือ อยู่ที่เขตชายฝั่งของเมือง Van Don จังหวัดกว๋างนิญ (Quang Ninh) ห่างจากกรุงฮานอย 175 กิโลเมตร และห่างจากไฮฟอง 50 กิโลเมตร เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษประเภทการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวทางทะเล การเกษตรที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย จุดเด่น คือ มีกฎหมายพิเศษในการปกครอง การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล เป็นระยะเวลา 5 ปี

(2) เขต Van Phong Special Economic Zone อยู่ที่เมือง Bac Van Phong จังหวัดคั้ญฮว่า (Khanh Hoa) เป็นเขตเศรษฐกิจภาคกลาง ซึ่งตั้งอยู่ทางตอนเหนือของเขตเศรษฐกิจ Van Phong เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษประเภททำเรือ น้ำลึกด้านโลจิสติกส์ ศูนย์การแพทย์ การกลั่นน้ำมันและปิโตรเคมี การขนส่งคอนเทนเนอร์และบริการขนส่งปิโตรเลียม จุดเด่น คือ มีกฎหมายพิเศษในการปกครอง และการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 5 ปี

⁹ สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงฮานอย. เขตเศรษฐกิจของเวียดนาม. พฤศจิกายน 2560. (ข้อมูลออนไลน์) https://ditp.go.th/contents_attach/207688/207688.pdf

(3) เขต Phu Quoc Special Economic Zone อยู่ที่เกาะ Phu Quoc จังหวัดเกียนซาง (Kien Giang) เป็นเขตเศรษฐกิจภาคใต้ ตั้งอยู่บนเกาะ Phu Quoc จังหวัดเกียนซาง (Kien Giang) เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษประเภทการท่องเที่ยวและการบริการแหล่ง ซ็อบปิ้งระดับโลก และอุตสาหกรรมประมงขนาดใหญ่ จุดเด่น คือ มีกฎหมายพิเศษในการปกครอง และการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 5 ปีระยะเวลา 5 ปี การลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษเวียดนาม นักลงทุนจะได้รับสิทธิประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) ด้านภาษี

- ได้รับการยกเว้นภาษีการค้า และภาษีมูลค่าเพิ่ม (VAT) รวมทั้งภาษีนำเข้าสินค้าสำหรับกิจการใน Export Processing Zone
- ได้สิทธิการยกเว้นการเก็บภาษีที่ซ้ำซ้อน
- การลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคล โดยเก็บภาษีในอัตราร้อยละ 10-20 จากอัตรา ปกติร้อยละ 25 ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละกิจการ

(2) ด้านที่ดิน

- สิทธิในการเช่าที่ดินระยะยาวโดยเสียค่าธรรมเนียมในการใช้ที่ดิน และได้รับสิทธิในการใช้ที่ดิน
- สูงสุด 50-70 ปี หรืออาจขยายถึง 90 ปี หากเป็นโครงการลงทุนที่ได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษ
- เช่าช่วงต่อ (Sub-lease) ที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษได้

(3) ด้านการคุ้มครองการลงทุน

- นักลงทุนได้รับความคุ้มครองทั้งกิจการ และทรัพย์สิน
- ปกป้องสิทธิในทรัพย์สิน อุตสาหกรรม และผลประโยชน์ในการถ่ายทอดเทคโนโลยีในเวียดนาม
- การปกป้องผลประโยชน์ของนักลงทุนอย่างสมเหตุสมผล

- สิทธิในการจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าและทรัพย์สินทางปัญญาในเวียดนาม เพื่อป้องกันการ
- ละเมิดลิขสิทธิ์
- การคิดค่าสาธารณูปโภคในอัตราที่เท่าเทียมของต่างชาติและชาวเวียดนาม

(4) ด้านการโอนเงินออกนอกประเทศ

- ส่งผลกำไรกลับประเทศได้อย่างเสรี โดยรัฐบาลเวียดนามได้ประกาศยกเลิกการเก็บภาษีจากผลกำไรที่โอนกลับประเทศ (Profit Remittance Tax) ตั้งแต่ 1 มกราคม 2547 ดังนั้นเมื่อนักลงทุนชำระภาษีในเวียดนามครบถ้วนแล้ว สามารถนำหลักฐานการชำระภาษีดังกล่าวมาแสดงเพื่อขอโอนกำไรกลับประเทศได้โดยไม่ต้องเสียภาษีอีก และนักลงทุนสามารถโอนกำไรกลับประเทศได้ปีละ 4 ครั้ง หรือรายไตรมาส

(5) สิทธิประโยชน์อื่น ๆ

- ระยะเวลาในการอนุมัติการลงทุนใช้เวลาประมาณ 15 วัน เทียบกับการลงทุนนอกเขตเศรษฐกิจพิเศษซึ่งใช้เวลาประมาณ 60 วัน
- สามารถดำเนินการผลิตได้อย่างเสรี
- สามารถคัดเลือกและจ้างแรงงานต่างชาติได้ ในกรณีที่ไม่สามารถหาแรงงานชาวเวียดนามที่มีคุณสมบัติเหมาะสมได้
- ธุรกิจก่อสร้าง สามารถเริ่มดำเนินการได้ทันทีเมื่อได้รับการอนุมัติแบบการก่อสร้าง
- เปิดบัญชีกับธนาคารต่างชาติเพื่อประกอบการกู้ยืมเงินในกรณีที่ผู้ให้กู้ต่างชาติระบุเงื่อนไขดังกล่าว แต่ทั้งนี้ต้องได้รับอนุมัติจากธนาคารกลางของเวียดนาม (State Bank of Vietnam) ก่อนจึงจะเปิดบัญชีได้

และล่าสุดในปี 2562 สำนักงานบริหารเขตเศรษฐกิจของเวียดนามระบุว่า จำเป็นต้องมีการปรับปรุง เพื่อให้กระบวนการลงทุนมีความชัดเจนและโปร่งใสมากขึ้น และต้องพิจารณาในการเลือกโครงการที่มีคุณภาพสูง ซึ่งเป็นโครงการที่มีส่วนต่อประสานของรัฐ ปรับปรุงคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์และป้องกันสิ่งแวดล้อม ดังนั้น สำนักงานฯ จะศึกษาและเสนอต่อหน่วยงานผู้มีอำนาจเพื่อจัดทำและออกกฎหมายเกี่ยวกับนิคมอุตสาหกรรมภายใต้พระราชกฤษฎีกาที่ว่าด้วยการควบคุมการจัดการเขตเศรษฐกิจและนิคมอุตสาหกรรมในเวียดนาม และโครงการที่มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยากลำบาก จะได้รับการสนับสนุนเงินทุนจากงบประมาณส่วนกลาง

จากตัวอย่าง การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษใน 3 ประเทศ จะเห็นว่ามีมีการใช้มาตรการและการให้สิทธิประโยชน์แก่นักลงทุนในหลายรูปแบบเพื่อผลักดันให้เกิดการลงทุนและสร้างรายได้ให้กับประเทศ แต่จากบทความของศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน ได้อธิบายให้เห็นว่า ในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษของแต่ละประเทศนั้น ก็มีปัจจัยและบทเรียนของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ไม่ประสบความสำเร็จ¹⁰ ด้วยเหมือนกัน เช่น

- (1) การพัฒนาบริการ ขั้นตอน และการควบคุมภายในเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยภาครัฐเป็นส่วนใหญ่
- (2) การขาดเสถียรภาพทางการเมือง และการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่าง ๆ ที่บ่อยเกินไป
- (3) นโยบายที่ไม่สามารถแข่งขันได้กับเขตเศรษฐกิจพิเศษอื่น ๆ ได้
- (4) การขาดการพัฒนาการเชื่อมโยงระหว่างเมือง

¹⁰ กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษเมืองเซินเจิ้นกับทางเลือกในการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศไทย. มกราคม 2558. (ข้อมูลออนไลน์) <https://thaibizchina.com/กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษ>

- (5) ทำเลที่ตั้งที่ไม่เหมาะสมกับประเภทของสินค้า การบริการ และการขนส่ง
- (6) การไม่พอใจหรือไม่สามารถเข้าถึงทุนทางที่ดินอย่างพอเพียง
- (7) การพัฒนาที่ช้า ไม่เหมาะสมและไม่ทันต่อการดำเนินธุรกิจ
- (8) การขาดความน่าเชื่อถือของระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า ประปา ถนน ระบบราง เป็นต้น
- (9) การมีอัตราการก่ออาชญากรรม การคอร์รัปชัน การบริหารงานที่ไม่มีอิสระ และยากต่อการเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อสถานการณ์

2.2.2 ประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย แนวคิดการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษก็ไม่ใช่ว่าเรื่องใหม่ เพราะที่ผ่านมาประเทศไทยมีการพัฒนาลักษณะเดียวกันนี้ในรูปแบบต่างๆ ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรม (Industrial Estate: IE) เป็นรูปแบบการพัฒนาของพื้นที่เฉพาะ เขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (Export Processing Zone: EPZ) เป็นรูปแบบการพัฒนาของเมืองใกล้ท่าเรือหรือสนามบิน คลังสินค้าทัณฑ์บน (Bonded Warehouse: BW) หรือร้านค้าปลอดภาษี (Duty Free Shop: DFS) และเขตการค้าเสรี (Free Trade Zone : FTZ) หรือเขตการค้าปลอดภาษี (Duty Free Port) เป็นรูปแบบการพัฒนาของเมืองท่า และเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Border Economic Zone: SBEZ) เป็นรูปแบบการพัฒนาของพื้นที่ตามแนวชายแดน

การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดนของประเทศไทย เริ่มจากการผลักดันของธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ภายใต้กลยุทธ์ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากโครงการระเบียงเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2541 โดยกำหนดการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนไว้ในแผนปฏิบัติการเพื่อการเปลี่ยนระเบียงการขนส่ง (Transport Corridors) ให้เป็นระเบียงเศรษฐกิจ (Economic Corridors) โดย ADB ได้ให้ความช่วยเหลือในการให้ข้อเสนอแนะ

เชิงเทคนิคและกลยุทธ์ในการสร้างและดำเนินการเขตเศรษฐกิจอนุภาค ตลอดจนให้การสนับสนุนทางการเงินเพื่อสร้างโครงสร้างที่จำเป็นในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจพิเศษไปยัง ท่าเรือ จุดกระจายสินค้า และตลาดปลายทางการพัฒนาพื้นที่ชายแดน ประกอบกับตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่ชายแดนให้เป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงภูมิภาค สร้างเครือข่ายระบบการผลิตร่วมที่สร้างสรรค์ เพื่อบรรลุผลประโยชน์ร่วมกันทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง รวมถึงตั้งเป้าหมายการขยายตัวมูลค่าการค้าชายแดนของไทยให้เท่ากับร้อยละ 15 ต่อปีจึงเป็นที่น่าสนใจว่า พื้นที่เมืองชายแดนถือว่ามีมีความสำคัญในเชิงการค้า การลงทุน การค้าบริเวณชายแดนจึงควรมีการพัฒนาให้เอื้อประโยชน์ต่อการลงทุน ซึ่งการพัฒนาเมืองชายแดนอย่างมีประสิทธิภาพต้องดำเนินการด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่ายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพพื้นที่ชายแดนของไทยและเพื่อนบ้านพร้อม ๆ กับการรักษาผลประโยชน์และการอยู่ดีกินดีของประชาชนในพื้นที่การพัฒนา “ความเป็นเมืองชายแดน” ไปสู่การเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ จะเป็นการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ และความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่สร้างประโยชน์จากความเชื่อมโยงกับฐานการผลิตหลักของประเทศภาค และประเทศในภูมิภาค ดึงดูดการลงทุนจากในและต่างประเทศ และตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาประเทศในภาพรวม มีการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์พื้นที่และการส่งเสริมกิจกรรมในพื้นที่อย่างเป็นระบบ ได้มาตรฐาน และมีประสิทธิภาพ คุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ดีขึ้น มีการจ้างงานและเพิ่มรายได้ให้ชุมชน รวมถึงมีกฎ ระเบียบ และแนวทางการกำกับดูแลผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมที่ได้มาตรฐานและมีการบังคับใช้ที่เข้มแข็ง มีการแก้ปัญหาข้อจำกัดเดิมในพื้นที่และการป้องกันผลกระทบเชิงลบต่าง ๆ เช่น ปัญหาขาดแคลนแรงงาน ไร้ทักษะ ปัญหา สิ่งแวดล้อม หรือความแออัดของด้านพรมแดน เป็นพื้นที่ลำดับความสำคัญสูงที่ได้รับการสนับสนุนเชิงนโยบายและ งบประมาณ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจากภาครัฐสามารถเสริมสร้างศักยภาพความแข็งแกร่งของหน่วยงาน ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ตั้งแต่การวางแผน บริหารจัดการ และการติดตามประเมินผล

แนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษให้เป็นรูปธรรม เริ่มมีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจนขึ้น เมื่อคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้เข้ามาบริหารประเทศ โดยได้มีคำสั่งคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติที่ 72/2557 ให้แต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2557 โดยมีหัวหน้าคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในขณะนั้นเป็นประธาน ให้ความเห็นชอบพื้นที่ที่มีศักยภาพเหมาะสมในการจัดตั้งเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ประกอบด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ (1) จังหวัดตาก (2) จังหวัดสระแก้ว (3) จังหวัดตราด (4) จังหวัดมุกดาหาร และ (5) จังหวัดสงขลา เพื่อเป็นจังหวัดนำร่องและรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเมื่อปี 2558 ตามประกาศคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ที่ 1/2558 ลงวันที่ 19 มกราคม 2558 เรื่องการกำหนดพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ระยะที่ 1

ระยะที่ 2 ประกอบด้วย 5 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย นครราชสีมา เชียงราย นครพนม และกาญจนบุรี ตามประกาศคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ที่ 2/2558 ลงวันที่ 24 เมษายน 2558 เรื่องการกำหนดพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ระยะที่ 2

ยุทธศาสตร์การดำเนินการที่สำคัญของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ คือ การที่รัฐบาลเป็นผู้ลงทุนสร้าง โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ เช่น ถนนและด่านศุลกากร เพื่อเอื้ออำนวยต่อการขนส่งสินค้าข้ามชายแดน การจัดหาที่ดินราคาถูกให้แก่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเช่าในอัตราค่าเช่าที่ไม่แพง การปรับแก้กฎ ระเบียบให้แรงงานข้ามชาติให้สามารถเข้ามาทำงานในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษได้สะดวกขึ้น รวมทั้งการออกประกาศสิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากรเช่าที่ดินในระยะในระยะยาวแก่นักลงทุน ทั้งจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ การดำเนินยุทธศาสตร์เหล่านี้เป็นไปเพื่อหวังผลให้เกิดการลงทุนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วในพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ อันจะส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ โดยไม่คำนึง

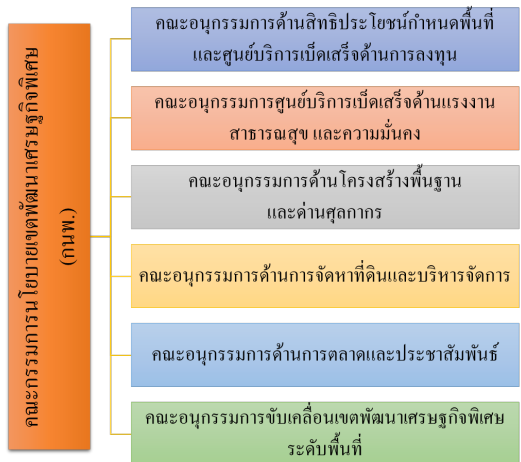
ถึงผลกระทบที่คาดไม่ถึงที่อาจเกิดขึ้นกับผู้คนในท้องถิ่นในมิติเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากร และสุขภาพเท่าใดนัก

องค์ประกอบของการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ

- (1) การกำหนดพื้นที่ที่ชัดเจนในการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน
- (2) การให้สิทธิประโยชน์ในการลงทุนแก่นักลงทุน
- (3) การจัดตั้งศูนย์บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service: OSS) ด้านการลงทุน
- (4) การบริหารจัดการด้านแรงงานข้ามชาติและการจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านแรงงาน
- (5) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและด้านศุลกากร

กลไกการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษ

เขตเศรษฐกิจชายแดนขับเคลื่อนโดยคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ โดยมีคณะกรรมการ 6 คณะ ซึ่งประกอบไปด้วยรัฐมนตรีและข้าราชการระดับปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้ว่าราชการจังหวัด และข้าราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการเหล่านี้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการดำเนินงานในแต่ละด้าน และช่วยผลักดันให้นโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่

หลักการดำเนินงานเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

(1) การดำเนินงานภายใต้กรอบกฎหมายปัจจุบัน: โดยมีกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายส่งเสริมการลงทุน กฎหมายศุลกากร กฎหมายแรงงาน

กฎหมายการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กฎหมายส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

(2) การกำหนดบทบาทภาครัฐ เอกชน และประชาชนอย่างชัดเจน: โดยภาครัฐเป็นผู้ให้สิทธิประโยชน์ จัดเตรียม และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และปรับปรุงกฎระเบียบภาคเอกชนเป็นผู้ลงทุน และภาคประชาชนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการพัฒนา

(3) การกำหนดพื้นที่พัฒนาตามเขตปกครอง: ในขอบเขตพื้นที่อำเภอหรือตำบล เพื่อให้มีจุดยึดโยงทางภูมิศาสตร์ที่ชัดเจน และสามารถตรวจสอบข้อมูลร่วมกัน

(4) การดำเนินการพัฒนาต้องมีความยืดหยุ่น: โดยสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

(5) การพัฒนาต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และความมั่นคงของประเทศ: สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการบริการจัดการ และเสริมสร้างความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน

การดำเนินการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ในการขับเคลื่อนนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ รัฐบาลมียุทธศาสตร์ในการดำเนินการที่สำคัญ คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคต่าง ๆ การพัฒนาจุดบริการเบ็ดเสร็จ การกำหนดสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ด้านการลงทุนแก่ผู้ประกอบการ โดยที่ผ่านมานับตั้งแต่ปี 2557 - 2559 รัฐบาลได้มีการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจทั้ง 10 จังหวัด ดังนี้

(1) การกำหนดพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ : ทั้ง 2 ระยะ รวม 10 จังหวัด

(2) การจัดหาที่ดินและการบริหารจัดการ : หลังจากรัฐบาลประกาศพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษออกไป ส่งผลให้ราคาที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 10 พื้นที่

มีราคาพุ่งสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ทำให้ต้นทุนด้านที่ดินของนักลงทุนเพิ่มขึ้นมาก มีนักลงทุนซื้อที่ดินเองค่อนข้างน้อย จนทำให้เกิดความล่าช้าในการลงทุน รัฐบาลจึงใช้คำสั่ง คสช. สั่งการเรื่องการจัดหาที่ดินเพื่อการใช้ประโยชน์สำหรับการพัฒนาพื้นที่ ทั้งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ถนน ด้านศุลกากร และนิคมอุตสาหกรรมเพื่อให้ภาคเอกชน เข้าดำเนินกิจการ การจัดหาที่ดินของรัฐเพื่อใช้ประโยชน์

(3) การให้สิทธิประโยชน์ด้านการลงทุน :

สิทธิประโยชน์สำหรับนักลงทุน

มาตรการส่งเสริมการลงทุนสำหรับผู้ประกอบการในเขตเศรษฐกิจพิเศษครอบคลุมทั้งสิทธิประโยชน์ตามประกาศคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (กกท.) ที่ 2/2557 เรื่องนโยบายและหลักเกณฑ์การส่งเสริมการลงทุน ที่ให้สิทธิประโยชน์สำหรับการลงทุนโดยแบ่งเป็น 2 กรณี ได้แก่

กรณีเป็นกิจการทั่วไปตามประกาศ กกท. ที่ 2/2557	กรณีเป็นกิจการเป้าหมายตามที่ กนพ. กำหนด
<ul style="list-style-type: none"> ✓ ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเพิ่มเติมจากหลักเกณฑ์ปกติ 3 ปี แต่รวมแล้วไม่เกิน 8 ปี 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสูงสุด 8 ปี (จำกัดวงเงินไม่เกินร้อยละ 100)
<ul style="list-style-type: none"> ✓ หากเป็นกิจการในกลุ่ม A1 หรือ A2 (ซึ่งได้ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 8 ปีอยู่แล้ว) ให้ได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ 50 เพิ่มอีก 5 ปี นับจากวันสิ้นสุดระยะเวลาการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลร้อยละ 50 เพิ่มอีก 5 ปี หักค่าขนส่งไฟฟ้า และประปา 2 เท่า เป็นระยะเวลา 10 ปี นับตั้งแต่วันเริ่มมีรายได้จากการประกอบกิจการ

<p>✓ หักค่าติดตั้งหรือก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกได้ร้อยละ 25 ของเงินลงทุน นอกเหนือจากการหักค่าเสื่อมราคาปกตินิติบุคคล</p>	<p>✓ หักค่าติดตั้งหรือก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกได้ร้อยละ 25 ของเงินลงทุน นอกเหนือจากการหักค่าเสื่อมราคาปกติ</p>
<p>✓ ยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร</p>	<p>✓ ยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร</p>
<p>✓ ยกเว้นอากรขาเข้าวัตถุดิบที่ใช้ผลิตเพื่อส่งออกเป็นเวลา 5 ปี</p>	<p>✓ ยกเว้นอากรขาเข้าวัตถุดิบที่ใช้ผลิตเพื่อส่งออกเป็นเวลา 5 ปี</p>
<p>✓ อนุญาตให้ใช้แรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือ</p>	<p>✓ อนุญาตให้ใช้แรงงานต่างด้าวไร้ฝีมือ</p>
<p>✓ สิทธิประโยชน์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ภาษีอากร เช่น การนำช่างฝีมือต่างด้าวมาทำงาน การถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน การส่งออกเงินตราต่างประเทศ</p>	<p>✓ สิทธิประโยชน์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ภาษีอากร เช่น การนำช่างฝีมือต่างด้าวมาทำงาน การถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน การส่งออกเงินตราต่างประเทศ</p>

กิจการเป้าหมายของการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

13 กลุ่มกิจการเป้าหมาย

1. อุตสาหกรรมการเกษตร ประมง และกิจการที่เกี่ยวข้อง
2. เซรามิกส์
3. อุตสาหกรรมสิ่งทอ เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องหนัง
4. อุตสาหกรรมผลิตเครื่องเรือน
5. อุตสาหกรรมอัญมณีและเครื่องประดับ
6. การผลิตเครื่องมือแพทย์
7. อุตสาหกรรมยานยนต์ เครื่องจักรและชิ้นส่วน
8. อุตสาหกรรมเครื่องใช้ไฟฟ้า และอิเล็กทรอนิกส์
9. การผลิตพลาสติก
10. การผลิตยา
11. กิจการโลจิสติกส์
12. นิคมหรือเขตอุตสาหกรรม
13. กิจการเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว

ประเภทกิจการเป้าหมายที่ประกาศเพิ่มเติม

กลุ่มที่ BOI ให้การส่งเสริมในปัจจุบัน

1. กิจการอบฟឹชและโซโล
2. กิจการผลิตภัณฑ์จากผลพลอยได้หรือเศษวัสดุทางการเกษตร
3. กิจการผลิตโครงสร้างโลหะสำหรับงานก่อสร้างหรืองานอุตสาหกรรม
4. กิจการผลิตสิ่งพิมพ์ทั่วไป

กลุ่มที่ BOI ยกเลิกการส่งเสริมแล้ว แต่นำกลับมาให้ใหม่เฉพาะใน SEZ

1. กิจการผลิตอาหารสัตว์หรือส่วนผสมอาหารสัตว์
2. กิจการผลิตวัสดุก่อสร้างและกิจการผลิตผลิตภัณฑ์คอนกรีตอัดแรงสำหรับงานสาธารณูปโภค
3. กิจการผลิตสิ่งปรุงแต่งสำหรับประติมากรรม ร่างกาย เช่น สบู่ ยาสระผม ยาสีฟัน เครื่องสำอางค์
4. กิจการผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติกสำหรับสินค้าอุปโภค เช่น บรรจุภัณฑ์พลาสติก
5. กิจการผลิตสิ่งของจากเยื่อหรือกระดาษ เช่น กล่องกระดาษ
6. กิจการพัฒนาอาคารสำหรับโรงงานหรือคลังสินค้า

สิทธิประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

สิทธิประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่ลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษจะได้รับสิทธิประโยชน์ตามประกาศ กทท.ที่ 4/2557 โดยมีเงื่อนไขสำหรับ SMEs ประกอบด้วย

- ต้องมีเงินลงทุนขั้นต่ำของแต่ละโครงการไม่น้อยกว่า 500,000 บาท ไม่รวมค่าที่ดินและทุนหมุนเวียน
- ต้องมีบุคคลธรรมดาสัญชาติไทย ถือหุ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 51 ของทุนจดทะเบียน
- ต้องมีอัตราส่วนหนี้สินต่อทุนไม่เกิน 3 ต่อ 1
- เมื่อรวมกิจการทั้งหมด ทั้งที่ได้รับการส่งเสริมและไม่ได้รับการส่งเสริมแล้ว ผู้ขอรับการส่งเสริมต้องมีสินทรัพย์ถาวรสุทธิ หรือเงินลงทุนไม่รวมค่าที่ดิน และทุนหมุนเวียนไม่เกิน 200 ล้านบาท
- อนุญาตให้นำเครื่องจักรใช้แล้วในประเทศมาใช้ในโครงการที่ขอรับการส่งเสริมได้ ซึ่งมีมูลค่าไม่เกิน 10 ล้านบาท โดยจะคำนวณราคาเครื่องจักรใช้แล้วในประเทศโดยมูลค่าตามบัญชี และต้องลงทุนใหม่ในเครื่องจักรหลักเป็นสัดส่วนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 50 ของมูลค่าเครื่องจักรที่ใช้ในโครงการ

มาตรการด้านภาษีและสินเชื่อ

- ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย (Exim Bank) จัดวงเงินสินเชื่อระยะยาว 15 ปี อัตราดอกเบี้ยพิเศษในปีที่ 1 เท่ากับ Prime Rate - 2.50% ต่อปี ในปีที่ 2-8 เท่ากับ Prime Rate - 1.50% ต่อปี และปีที่ 9-15 เท่ากับ Prime Rate - 1.00% ต่อปี และภายใต้บริการนี้จะได้รับวงเงินหมุนเวียนระยะสั้นเพิ่มขึ้นด้วย
- กรมสรรพากรให้สิทธิประโยชน์สำหรับกิจการทั่วไปที่ไม่ได้อยู่ในข่ายได้รับการส่งเสริมการลงทุนตามประกาศ กทท. ในการปรับลดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลจากร้อยละ 20 เหลือร้อยละ 10 เป็นระยะเวลา 10 รอบระยะเวลาบัญชี
- กรมศุลกากร ลดทุนจดทะเบียนของผู้ขอจัดตั้งคลังสินค้าทัณฑ์บนทั่วไป จาก 10 ล้านบาท เหลือ 5 ล้านบาท

สิทธิประโยชน์ด้านการเช่าที่ดินในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

สิทธิประโยชน์ด้านการเช่าที่ดินสำหรับนักลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษ กำหนดให้เช่าที่ดินได้ในระยะเวลา 50 ปี และอาจต่อสัญญาเช่าได้อีก 50 ปี โดยมีอัตราค่าเช่าและค่าธรรมเนียมการจัดให้เช่าที่ราชพัสดุ ดังนี้

จังหวัด	อัตราค่าเช่าปีแรก (บาท/ไร่/ปี)	ค่าธรรมเนียมการจัดให้เช่า (บาท/ไร่/ 50 ปี)	หมายเหตุ
ตาก	36,000	200,000	<ul style="list-style-type: none"> ● อัตราค่าเช่า; ระยะเวลาการเช่า 50 ปี และอาจเช่าต่อได้อีก 50 ปี อัตราค่าเช่าปรับขึ้นร้อยละ 15 ทุก 5 ปี ● ค่าธรรมเนียมการจัดให้เช่า; 160,000-300,000 บาท ผ่อนชำระ 5 ปี โดยจ่ายปีที่ 6-10
สระแก้ว	32,000	225,000	
ตราด	24,000	160,000	
มุกดาหาร	24,000	160,000	
หนองคาย	24,000	160,000	
สงขลา	40,000	300,000	
นครพนม	8,400	140,000	<ul style="list-style-type: none"> ● อัตราค่าเช่า; ระยะเวลาการเช่า 50 ปี และอาจเช่าต่อได้อีก 50 ปี อัตราค่าเช่าปรับขึ้นร้อยละ 9 ทุก 3 ปี
กาญจนบุรี	1,200	20,000	<ul style="list-style-type: none"> ● ค่าธรรมเนียมการจัดให้เช่า; 20,000-140,000 บาท ผ่อนชำระ 5 ปี โดยจ่ายปีที่ 6-10

(4). การจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการลงทุน (One Stop Service: OSS)

ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษระยะที่ 1 และ 2 รวม 10 พื้นที่ ประกอบด้วย ตาก มุกดาหาร สระแก้ว ตราด สงขลา เชียงราย กาญจนบุรี นครพนม หนองคาย และนราธิวาส มีการจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านการลงทุน (One Stop Service:

OSS) ขึ้นมาในแต่ละพื้นที่เชื่อมโยงกับศูนย์ประสานการบริการด้านการลงทุน (One Start One Stop Investment Center: OSOS) ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ที่อาคารจามจุรีสแควร์ กรุงเทพมหานคร

(5). การจัดระบบแรงงานข้ามชาติ

รัฐบาลได้ออกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดท้องที่ สัญชาติ ประเภทหรือลักษณะงานช่วงระยะเวลาหรือฤดูกาล หรือเงื่อนไขที่คนต่างชาติดำเนินการรับใบอนุญาตตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างชาตินี้ เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2558 พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านแรงงานในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ 10 จังหวัด ทำให้แรงงานกัมพูชาและเมียนมาสามารถเข้ามาทำงานในลักษณะไป-กลับ ตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างชาติ พ.ศ. 2551 ได้ โดยให้แรงงานกัมพูชาได้รับอนุญาตให้ทำงานในสระแก้ว สำหรับแรงงานเมียนมาได้รับอนุญาตให้ทำงานในลักษณะไป-กลับ ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย ตาก และกาญจนบุรี

กรมการจัดหางานได้ประสานจังหวัดในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน 10 จังหวัด จัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จด้านแรงงาน ครอบคลุมงานด้านสาธารณสุข ตรวจคนเข้าเมือง การจัดสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และการให้บริการจดทะเบียนแรงงาน

ขณะที่กระทรวงสาธารณสุขกำหนดมาตรการตรวจสอบสุขภาพและประกันสุขภาพแรงงานต่างชาติ สำหรับคนต่างชาติ 2 กลุ่ม ได้แก่ (1) คนต่างชาติในประเทศไทยพร้อมผู้ติดตาม 4 สัญชาติ คือ เมียนมา ลาว กัมพูชา และเวียดนาม และ (2) คนต่างชาติตามแนวชายแดนแบบไป-กลับ พร้อมทั้งกำหนดเงื่อนไขให้แรงงานต่างชาติในไทยทุกราย ต้องตรวจสุขภาพอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง โดยสถานบริการของรัฐ และทำประกันสุขภาพ ในช่วงระยะเวลาไม่น้อยกว่าระยะเวลาที่อนุญาตให้ทำงานในประเทศไทย รวมทั้งมีการออกประกาศกำหนดอัตราค่าบริการการตรวจสุขภาพและประกันสุขภาพของแรงงานต่างชาติในกลุ่มเป้าหมาย

(6). การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานและด้านศุลกากร

รัฐบาลเห็นชอบแผนโครงสร้างพื้นฐานและด้านศุลกากร ปี 2557-2565 รองรับพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนระยะที่ 1 และเขตเศรษฐกิจพิเศษหนองคาย และได้เร่งดำเนินการตั้งแต่ 2558 รวมทั้งได้จัดเตรียมแผนโครงสร้างพื้นฐานและด้านศุลกากร ปี 2558-2567 รองรับพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนระยะที่ 2 ปัจจุบันมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ดังนี้

- 1) การพัฒนาโครงการสำคัญในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนระยะที่ 1
- 2) การพัฒนาโครงการสำคัญในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนระยะที่ 2

(7). การจัดทำผังเมืองรวมเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

คณะอนุกรรมการด้านการจัดหาที่ดินและบริหารจัดการ ได้ให้กรมโยธาธิการและผังเมืองจัดทำผังเมืองรวมในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนครอบคลุมพื้นที่ในตำบลและอำเภอที่ได้ประกาศเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ระยะที่ 1 และ 2 มีการจัดทำผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน และผังคมนาคมขนส่ง รวมทั้งการออกแบบวางผังพื้นที่เฉพาะเขตเศรษฐกิจชายแดน ได้แก่ การกำหนด Zoning ระดับย่าน พร้อมวางระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และออกแบบรายละเอียดโครงการ เพื่อให้การใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนได้สอดคล้องตามศักยภาพพื้นที่ และสอดคล้องกับโอกาสขยายตัวในอนาคต

2.2.3 ยุทธศาสตร์ แผน และกลไกการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง

การขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษของแต่ละประเทศจะมีการตราเป็นกฎหมายเฉพาะ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการพื้นที่ เช่นเดียวกับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทยที่จำเป็นจะต้องมีการออกกฎหมายเฉพาะเพื่อความคล่องตัว

ในการบริหารจัดการพื้นที่และการดึงดูดนักลงทุน แต่ขณะเดียวกันก็ต้องสอดคล้องกับกฎหมายและยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้เกิดการกระจายความเจริญไปสู่พื้นที่อื่นโดยมีแผนปฏิบัติงานและกลไกในการขับเคลื่อนรองรับตามระดับลดหลั่นลงไป ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาโดยพิจารณาจากการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ แผน และกลไกการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษ ประกอบด้วย

2.2.3.1 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580): ด้านความมั่นคง

2.2.3.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. 2561-2564)

2.2.3.3 คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.)

2.2.3.4 คณะกรรมการการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กพศ.)

2.2.3.5 กลไกการขับเคลื่อนนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษระดับจังหวัด

2.2.3.1 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580): ด้านความมั่นคง

ยุทธศาสตร์ชาติ¹¹ เป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี คือตั้งแต่ พ.ศ.2561-2580 ซึ่งต้องนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ **“ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** โดยการพัฒนาประเทศในช่วงระยะเวลาของยุทธศาสตร์ชาติจะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์หลัก ได้แก่

¹¹ สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (สำนักงานป.ย.ป.). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580). (ข้อมูลออนไลน์) <https://sto.go.th/th/about/policy/20-year-strategic-plan>

- (1) ด้านความมั่นคง
- (2) ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน
- (3) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์
- (4) ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
- (5) ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- (6) ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

ในการวิจัยครั้งนี้ ด้านที่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด คือ ด้านความมั่นคง คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอรายละเอียดเฉพาะเนื้อหาของยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ดังนี้

ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง

“ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เน้นการบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย มีเอกราช อธิปไตย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกกระดับ”

ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงเป็น 1 ใน 6 ยุทธศาสตร์ชาติที่จะใช้เป็นการรอบแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปีต่อจากนี้ไป มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เน้นการบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมของประเทศให้มีความมั่นคง ปลอดภัย มีเอกราช อธิปไตย และมีความสงบเรียบร้อยในทุกกระดับ ตั้งแต่ระดับชาติ สังคม ชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาคน เครื่องมือเทคโนโลยี และระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ให้มีความพร้อม สามารถรับมือกับภัยคุกคามและภัยพิบัติได้ทุกรูปแบบและทุกระดับความรุนแรง ควบคู่ไปกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ใช้กลไกการแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการทั้งกับส่วนราชการ ภาคเอกชน ประชาสังคม และองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศทั่วโลกบนพื้นฐานของหลักธรรมาภิบาล

และมีตัวชี้วัดผลสำเร็จโดยการประเมินจาก (1) ความสุขของประชากรไทย (2) ความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ (3) ความพร้อมของกองทัพ หน่วยงานด้านความมั่นคง และการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคง (4) บทบาทและการยอมรับในด้านความมั่นคงของไทยในประชาคมระหว่างประเทศ และ (5) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวม

สาระสำคัญของยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ประกอบด้วยประเด็นสำคัญ 5 ประเด็นใหญ่ ดังนี้

1. ประเด็นการรักษาความสงบภายในประเทศ เพื่อสร้างเสริมความสงบเรียบร้อยและสันติสุขให้เกิดขึ้นกับประเทศชาติบ้านเมือง ให้สถาบันหลักมีความมั่นคง เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจอย่างยั่งยืน ประชาชนอยู่ดีมีสุข มีความมั่นคงปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน สังคมมีความเข้มแข็ง สามัคคี โปร่งใส และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันพร้อมที่จะร่วมแก้ไขปัญหาของชาติ

1.1. การพัฒนาและเสริมสร้างคนในทุกภาคส่วนให้มีความเข้มแข็ง มีความพร้อม ตระหนักในเรื่องความมั่นคง และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้คนไทยทุกคนในทุกภาคส่วน มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีอาชีพการงานและรายได้ที่เพียงพอ ได้รับโอกาส และความเสมอภาคอย่างเท่าเทียม มีความพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ มีจิตสาธารณะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เข้าใจปัญหาสำคัญของสังคม มีความรักความสามัคคี ตระหนักและให้ความสำคัญกับความมั่นคงของชาติ พร้อมเข้ามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ ตลอดจนช่วยเหลือประชาชน โดยการอำนวยความสะดวกอย่างกว้างขวางและครอบคลุม ปลูกฝัง จิตสำนึกและคุณสมบัติพื้นฐานคนไทยที่ดีให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม สร้างเสริมความรักความสามัคคี ความตระหนักถึงหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคม และประเทศชาติตลอดจนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ความมั่นคงและพัฒนาประเทศ ให้กับทุกภาคส่วนทั้งประชาชน ตำรวจ ทหาร และหน่วยงานด้านความมั่นคงอื่น ๆ ผ่านทางโครงการ กิจกรรม และการรณรงค์ต่าง ๆ ตลอดไปจนถึงกา

รดำเนินกรอื่น ๆ ทุวิธีทงที่เหมะสม อย่งต่งเนื่องและจรงจ้งจนประสพผลสำเร็จ เป็นที่ยอมรับอย่งชัดเจน

1.2 การพัฒนาและเสริมสร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักของชาติ

เพื่อให้คนในชาติมีจิตสำนึกรักและหวงแหน มุ่งจงรักภักดีพร้อมธำรงรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ให้เป็ยสิ่งยึดเหนี่ยวและศูนย์รวมจิตใจหนึ่เดียวกันของคนทั้งชาติโดยปลูกฝังและสร้างความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของสถาบันหลักของชาติ รมรงค์เสริมสร้างความรักและภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย และชาติไทยผ่านทงกลไกต่าง ๆ รวมถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ในเชิงสร้างสรรค์ น้อมนำและเผยแพรศาสตร์พระราชา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงแนวทางพระราชดำริต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจอย่งถ่องแท้และนำไปประยุกต์ปฏิบัติ ใช้อย่งกว้างขวาง จัดกิจกรรม เฉลิมพระเกียรติและพระราชกรณียกิจอย่งสม่าเสมอ ตลอดจนส่งเสริมให้ยึดถือหลักคำสอนซึ่งเป็นแก่นแท้หรือคำสอนที่ถูกต้องของศาสนา มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต อุปถัมภ์และคุ้มครอง พระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน โดยการส่งเสริมและสนับสนุน การศึกษาและการเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่จะช่วยพัฒนาทั้งจิตใจและปัญญา รวมทั้งต้องจัดให้มีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลาย พระพุทธศาสนาไม่ว่าในรูปแบบใด การส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการหรือกลไกดังกล่าวด้วย ตลอดจนอุปถัมภ์ค้ำจุนศาสนาอื่นให้มุ่งเน้น การสั่งสอนคนให้เป็นคนดีรักความสงบสันติสุข พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติบ้านเมือง และช่วยเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันของคนต่างศาสนาอย่งปรองดอง ไม่ให้เกิดการแบ่งแยกแตกต่าง

1.3 การพัฒนาและเสริมสร้างการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่มีเสถียรภาพและมีธรรมาภิบาล เห็นแก่ประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เพื่อให้การบริหารจัดการบ้านเมืองและการปกครองประเทศตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่สอดคล้องกับบริบทของไทยเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้

อย่างยั่งยืนตามเป้าหมายที่กำหนด รวมทั้งได้ผู้นำและนักการเมืองที่เป็นคนดี คนเก่ง มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมสูง และกล้าตัดสินใจ โดยปลูกฝังให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมอย่างถูกต้องกับการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในบริบทของไทยส่งเสริมให้นักการเมืองมีคุณภาพ เป็นคนดี มีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถ เห็นประโยชน์ของประเทศชาติมากกว่าประโยชน์ส่วนตัวและของพรรคพวกเพื่อนพ้อง เสริมสร้าง พรรคการเมืองและสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้มีนโยบาย แนวคิด และการบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลสากล ไปจนถึงพัฒนาปรับปรุงระบบ การเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพ สามารถจัดการเลือกตั้งได้อย่างสุจริตและเที่ยงธรรม มีกลไกแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีปรองดอง จนสามารถคัด กรองคนดี คนเก่ง มีความรู้ความสามารถ และกล้าตัดสินใจ เข้ามาบริหารประเทศ ให้มุ่ง ไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและสอดคล้องเหมาะสมกับสังคมไทย

1.4 การพัฒนาและเสริมสร้างกลไกที่สามารถป้องกันและขจัดสาเหตุ ของประเด็นปัญหาความมั่นคงที่สำคัญ เพื่อให้ประเทศชาติมีกลไกเฉพาะเจาะจง ที่มีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขต้นเหตุที่เป็นรากเหง้าของปัญหาภายในประเทศทั้ง ปวงให้หมดไป มีการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบอย่างจริงจัง และทำให้เกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม โดยพัฒนาปรับปรุงกลไกและ หน่วยงานด้านความมั่นคงที่มีอยู่เดิม เช่น กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ราชอาณาจักร ศูนย์ประสานการปฏิบัติในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล เป็นต้น หรือที่ต้องออกแบบใหม่ให้มีประสิทธิภาพ พร้อมรองรับปัญหาความมั่นคง ทั้งรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ได้ทุกมิติ กำหนดและเสริมสร้างบทบาทของหน่วย งาน องค์กร หรือคณะกรรมการที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน สามารถตรวจสอบวิธีการ ดำเนินงาน การบูรณาการการปฏิบัติให้สอดคล้อง เกื้อกูล และต่อเนื่องกัน ตลอด ไปจนถึงสามารถวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาที่สาเหตุได้อย่างแท้จริง

2. ป้องกันและแก้ไขปัญหาลักษณะต่อความมั่นคง เพื่อแก้ไขปัญหาเดิมที่มีอยู่อย่างตรงประเด็นจนหมดไปอย่างรวดเร็ว และป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาใหม่เกิดขึ้น อันจะส่งผลให้การ บริหาร จัดการและการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน ดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่องและราบรื่นตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

2.1 การแก้ไขปัญหาคความมั่นคงในปัจจุบัน เพื่อให้ปัญหาเดิมที่มีอยู่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง จนยุติลง หรือไม่ส่งผลกระทบต่อประเทศชาติรวมทั้งให้การ บริหารและการพัฒนา บ้านเมืองเดินหน้าไปได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ โดยผลักดันการวิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาทุกภาคส่วนในทุกประเด็นอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการหารือ วางแผน และยกระดับวิธีการแก้ไขปัญหาที่อาศัยการ ผนึกกำลังคนและทรัพยากรให้มีส่วนร่วมแบบบูรณาการอย่างแท้จริง เสริมสร้างความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานหลักและรองในการป้องกัน แก้ไขปัญหา และช่วยเหลือประชาชน ทั้งจากภัยคุกคามและปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงต่าง ๆ เช่น การก่อการร้าย อาชญากรรมทางไซเบอร์ การฟอกเงิน การค้ามนุษย์การหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การลักลอบค้าสินค้าเถื่อน การค้าและการแพร่ระบาดของยาเสพติด การขยายอำนาจหรือแข่งขันกันทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง รวมไปถึง ปัญหาการรุกเข้ามาอย่างรวดเร็วของทุนขนาดใหญ่ เทคโนโลยียุคใหม่ การย้ายถิ่นของทุน และแรงงานข้ามชาติที่จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติและความมั่นคงของ มนุษย์ปัญหาภัยพิบัติสำคัญที่ทำให้จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการความมั่นคง รวมไปถึงการส่งเสริมผลักดันหลักกการนโยบาย ยุทธศาสตร์ตลอดถึงโครงการสำคัญของ ประเทศให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

2.2 การติดตาม เฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่อาจอุบัติขึ้นใหม่ เพื่อให้ทราบสถานการณ์ล่วงหน้า และสามารถแก้ไขปัญหาและภัยคุกคามในอนาคต ได้ทันที่หวังที่ก่อนที่จะลุกลามต่อไป รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อ การบริหาร และพัฒนาประเทศโดยเสริมสร้างศักยภาพและความพร้อมในทุกด้านทั้ง คน เครื่องมือ ยุทธโธปกรณ์แผน งบประมาณ ระบบควบคุมบังคับบัญชา ระบบงาน

ด้าน การข่าวกรอง เทคโนโลยีข้อมูลขนาดใหญ่ ระบบเฝ้าตรวจและแจ้งเตือนต่าง ๆ ของหน่วยงานหลัก และหน่วยงานรองตั้งแต่ขั้นการติดตาม เฝ้าระวัง แจ้งเตือน วิเคราะห์กำหนดแนวทางป้องกัน ไปจนถึงขั้นการลงมือแก้ไขปัญหาความมั่นคงที่สำคัญต่าง ๆ รวมทั้งการติดตามและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพในทุกขั้นตอน เสริมสร้างพลังของประชาชนและชุมชนให้ร่วมกับกำลังตำรวจ ทหาร และหน่วยงานด้านความมั่นคงอื่น ๆ ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาสำคัญต่าง ๆ อาทิ ภัยคุกคามทางไซเบอร์ การก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติการแพ้อธิพลทางเศรษฐกิจของมหาอำนาจและการย้ายถิ่นของทุนข้ามชาติที่อาจกระทบต่อความมั่นคง ไปจนถึงติดตามตรวจสอบการปฏิบัติงานของส่วนราชการต่าง ๆ ให้ดำเนินการไปตามเป้าหมายการบริหารจัดการและพัฒนาประเทศที่กำหนดอย่างราบรื่น

2.3 การสร้างความปลอดภัยและความสันติสุขอย่างถาวรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ปัญหาความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับการแก้ไขจนเกิดความสงบและสันติสุขอย่างยั่งยืน ประชาชนในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยทั้งในชีวิตและทรัพย์สิน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมพหุวัฒนธรรม รวมทั้งได้รับการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันกับภาคอื่น ๆ โดยยกระดับการแก้ไขปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงอย่างมีเอกภาพ ครอบคลุมทุกพื้นที่และทุกกลุ่มเป้าหมาย มีการบูรณาการ ความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นเชิงยุทธศาสตร์และเชิงพื้นที่ แผนการดำเนินงาน การลงมือ ปฏิบัติตลอดถึงการติดตาม ประเมิน และรายงานผลอย่างสอดคล้องต่อเนื่องกันทุกระดับ ส่งเสริม และอำนวยความสะดวก ประสิทธิภาพในการเข้าแก้ไขปัญหา สภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการลดความรุนแรง รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคประชาสังคมในพื้นที่อย่างเหมาะสม มุ่งเน้นการขจัดปัญหาความขัดแย้งและความไม่เป็นธรรมให้ได้อย่างจริงจังและถาวร ส่งเสริมสังคมพหุวัฒนธรรมในพื้นที่ให้เข้มแข็งจนเป็นพลังสำคัญในการปกป้องและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อไป พร้อมเสริมสร้างความเข้าใจกับกลุ่มเห็นต่างตามแนวทางสันติวิธีผ่านกลไกต่าง ๆ รวมไปถึงการพูดคุยกันอย่างเป็นมิตร ผลักดันให้มีการยึดถือคำสอนที่ถูกต้องของศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต พร้อมดูแล และ

ป้องกันมิให้มีการบิดเบือนคำสอนของศาสนาไปในทางที่ไม่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่การปฏิบัติที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินของประชาชน และความมั่นคงของประเทศ มีการส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมร่วมมือกับภาครัฐในการพัฒนาพื้นที่อย่างเข้มแข็ง ต่อเนื่อง และสอดคล้องกับความต้องการของทุกกลุ่มประชาชน โดยเฉพาะเยาวชน ตามยุทธศาสตร์พระราชทาน “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งศาสตร์พระราชา รวมถึงการสร้างเสริมโอกาสในการเข้าถึงการบริการต่าง ๆ ของรัฐให้ทัดเทียมกับภูมิภาคอื่น ๆ

2.4 การรักษาความมั่นคงและผลประโยชน์ทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งทางบกและทางทะเล เพื่อให้ผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งทางบกและทางทะเล สามารถดำรงอยู่ได้มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นประโยชน์ต่อประชาชน สังคม รวมถึงประเทศชาติอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมศักยภาพและความเข้มแข็งของกองทัพ หน่วยงานเกี่ยวข้อง และภาคประชาชนให้สามารถพัฒนาสมุทราณภาพของประเทศ ควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการสมุทราภิบาลในการบริหารจัดการ ปกป้อง และดูแลรักษาผลประโยชน์ทั้งมวลของชาติเสริมสร้างและบริหารจัดการความมั่นคงทั้งชายแดนทางบก ทะเลอาณาเขต และเขตเศรษฐกิจจำเพาะของไทยอย่างบูรณาการและเป็นระบบ รวมไปถึงการพัฒนาระบบเฝ้าตรวจติดตาม ระบบตรวจ คนเข้าเมือง การสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบก และการเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหาเขตแดนทางทะเล สร้างเสริมให้เจ้าหน้าที่รัฐมีบทบาทและขีดความสามารถที่เหมาะสม มีการดำเนินการต่าง ๆ และสอดส่อง ดูแลอย่างต่อเนื่อง กำหนดพื้นที่อนุรักษ์อย่างถูกต้องและเป็นระบบ สร้างความตระหนักรู้ให้แก่ประชาชน ในเรื่องการให้ความสำคัญกับฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ การจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ตลอดถึงแนวพระราชดำริในการอนุรักษ์ พัฒนา พื้นฟูป้องกัน และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติจนเกิดความรัก ห่วงแหน และมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ อย่างเข้มแข็งยั่งยืน

3. การพัฒนาศักยภาพของประเทศให้พร้อมเผชิญภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ เพื่อยกระดับขีดความสามารถของกองทัพและหน่วยงานด้านความมั่นคงทั้งระบบของประเทศ ให้มีความพร้อมในการป้องกันและรักษาอธิปไตยของประเทศ รวมทั้งสามารถติดตาม ป้องกัน แก้ไข และรับมือกับปัญหาความมั่นคงทุกมิติทุกรูปแบบและทุกระดับแบบบูรณาการให้มีความพร้อม และเพียงพอต่อการป้องกันภัยคุกคามทุกมิติทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง

3.1 การพัฒนาระบบงานข่าวกรองแห่งชาติแบบบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถติดตาม แจ้งเตือน ระวังภัยภัย และป้องกันปัญหาและภัยคุกคามได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถประเมินสถานการณ์ได้ถูกต้อง แม่นยำ และทันเวลา โดยเสริมสร้าง พัฒนา และบูรณาการขีดความสามารถของระบบงานข่าวกรอง หน่วยงานข่าวกรอง และประชาคมข่าวกรองในประเทศให้ทันสมัย ทันสถานการณ์ทั้งด้านศักยภาพของบุคลากร ยุทธโศปกรณ์เทคโนโลยีและระบบข้อมูลขนาดใหญ่ สามารถครอบคลุมการใช้งานได้อย่างครบถ้วนและต่อเนื่อง มีการบูรณาการข้อมูลและนำผลผลิตด้านข่าวกรองไปใช้ในการบริหารจัดการปัญหาและความมั่นคงของชาติในทุกมิติและทุกด้าน รวมทั้งให้มีการเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคประชาชนในรูปแบบประชารัฐ และประชาคมข่าว กรองต่างประเทศอย่างแน่นแฟ้น

3.2 การพัฒนาและฝึกพลกำลังอำนาจแห่งชาติกองทัพและหน่วยงานความมั่นคง รวมทั้งภาครัฐและภาคประชาชนให้พร้อมป้องกันและรักษาอธิปไตยของประเทศ และเผชิญกับภัยคุกคามได้ทุกมิติทุกรูปแบบและทุกระดับ เพื่อให้ทรัพยากรที่สำคัญและจำเป็นทั้งปวงของกองทัพและหน่วยงานความมั่นคงได้รับการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพให้มีความพร้อม เพียงพอ และเป็นรูปธรรมทั้งคน เครื่องมือ ยุทธโศปกรณ์ รวมทั้งระบบบริหารจัดการในการป้องกันประเทศและการป้องกันภัยคุกคามทุกมิติทุกรูปแบบ และทุกระดับความรุนแรง ตลอดจนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สามารถระดมทรัพยากรได้อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนชัดเจน ส่งผลให้สามารถปกป้องอธิปไตยและแก้ไขปัญหาคความมั่นคงได้ทุกมิติทุกรูปแบบ และทุกระดับ โดยการจัดทำแผนพัฒนาและฝึกกำลังทรัพยากรรวมถึงขีดความ

สามารถทั้งปวงของกองทัพ หน่วยงานด้านความมั่นคงทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่มีประสิทธิภาพเป็นรูปธรรมชัดเจน มีการประเมินขีดความสามารถของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง พร้อมพัฒนาค้น โครงสร้างกำลังรบ และยุทธโธปกรณ์ให้เหมาะสมเพียงพอ เป็นรูปธรรม สามารถรับมือกับภัยคุกคามได้ทุกมิติทุกรูปแบบและทุกระดับความรุนแรง ยกกระตักการฝึกร่วมให้เป็น แบบบูรณาการที่ทันสมัย มีความสมบูรณ์พร้อมนำไปปฏิบัติได้กับสถานการณ์จริง เสริมสร้างความสัมพันธ์ในการปฏิบัติการร่วมและการป้องกันภัยคุกคามด้านความมั่นคงกับเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ มิให้เกิดข้อขัดแย้งหรือปัญหาเกี่ยวกับเขตแดนทางบกและอาณาเขตทางทะเล พร้อมทั้งมีกลไกแก้ไขปัญหา ความเห็นต่างหรือความขัดแย้ง ผ่านทางการเจรจาและมาตรการทางการทูต ตลอดไปจนถึงการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีป้องกันประเทศ การพลังงานทหาร กิจการอวกาศ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างหลักประกันให้ประเทศไทยก้าวไปสู่การมีอุตสาหกรรมป้องกันประเทศแบบอัจฉริยะในอนาคต มีเทคโนโลยีเป็นของตนเอง สามารถแข่งขันและลดการพึ่งพาหรือนำเข้าจากต่างประเทศได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถสนับสนุนนโยบายและยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศได้

3.3 การพัฒนาระบบเตรียมพร้อมแห่งชาติและการบริหารจัดการภัยคุกคามให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้มีความพร้อมเผชิญกับสภาวะไม่ปกติภัยคุกคามทุกมิติทุกรูปแบบและทุกระดับ รวมทั้งภัยพิบัติและภัยคุกคามรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง โดยพัฒนาปรับปรุงนโยบาย แนวทาง ระบบ กลไกการบริหารจัดการ ตลอดถึงแผนการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องทั้งปวงให้ชัดเจน มีประสิทธิภาพ ครอบคลุม และพร้อมรองรับภัยทุกประเภททั้งในปัจจุบันและอนาคต ผลักดันให้ทุกภาคส่วนมีการฝึกร่วมกันในทุกขั้นตอนอย่างต่อเนื่องจริงจังจนสามารถปฏิบัติได้จริง เสริมสร้างความร่วมมือกันอย่างบูรณาการ ของทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอกประเทศ ให้มีประสิทธิภาพชัดเจนเป็นรูปธรรม ยกกระตักการแบ่งปัน ข้อมูล ทรัพยากร การพัฒนาเทคโนโลยีและการฝึกอบรมให้ทุกส่วนรู้จักและเข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติต่าง ๆ อย่าง

แท้จริง สามารถสนับสนุนการบริหารจัดการได้ทุกรูปแบบ ตั้งแต่ในระดับชาติไปจนถึงระดับท้องถิ่น ตลอดถึงพัฒนาปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการที่เกี่ยวข้อง ให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

4. การบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงกับอาเซียนและนานาชาติ รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่มิใช่ภาครัฐ เพื่อสร้างเสริมความสงบ สันติสุข ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าให้กับประเทศชาติ ภูมิภาค และโลกอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศที่จะรองรับปัญหาาร่วมกันได้

4.1 การเสริมสร้างและรักษาคุณภาพสถานะแวดล้อมระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดความสันติสุข มั่นคง และสมดุลสำหรับทุกฝ่ายให้ทุกประเทศพร้อมเข้ามีส่วนร่วมในการประสานและปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมุ่งแบ่งปันและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสาร ด้านความมั่นคงร่วมกัน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างราบรื่นและยั่งยืน โดยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ในทุกระดับและทุกด้านกับนานาชาติโดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจและประเทศ ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในมิติต่าง ๆ อย่างสมดุล พัฒนาและเสริมสร้างระบบ กลไก มาตรการ ตลอดถึงความร่วมมือระหว่างประเทศที่เป็นประโยชน์กับประเทศไทยให้สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนการแลกเปลี่ยน แบ่งปัน และใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารด้านความมั่นคง ร่วมกันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ผลักดันการหารือทั้งแบบทวิภาคีและพหุภาคีในทุกระดับ อย่างสร้างสรรค์รวมทั้งเสริมสร้างความสัมพันธ์ความไว้วางใจ เชื่อใจ ไปจนถึงความตระหนักรู้ในการแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ พร้อมทั้งลดความหวาดระแวงระหว่างกัน โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนการเยือนในระดับต่าง ๆ และการจัดเวทีสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จนทำให้บรรยากาศการดำเนินการระหว่างประเทศในทุกเรื่องทุกขั้นตอนดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ต่อเนื่อง และมีเสถียรภาพอย่างแท้จริง

4.2 การเสริมสร้างและธำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค เพื่อให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สามารถแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้และร่วมมือกัน เพื่อการพัฒนาให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริม

ความเป็นปึกแผ่นของประชาคมอาเซียน และความเป็นแกนกลางของอาเซียนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีในระหว่างประชาชนในทุกมิติและทุกระดับ ทำการแลกเปลี่ยนและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกันอย่างแน่นแฟ้นในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองและความมั่นคง วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับมิตรประเทศ ซึ่งได้แก่ประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งหมด ประเทศสำคัญในภูมิภาค และนานาชาติทั่วโลก รวมทั้งกรอบความร่วมมือด้านความมั่นคงระดับภูมิภาคอื่น ๆ ที่จะช่วยสร้างเสริมเสถียรภาพในภูมิภาค ตลอดจนผลักดันและเผยแพร่การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาให้เป็นที่เข้าใจและมีการนำไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องในภูมิภาคอันจะนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกันต่อไป

4.3 การร่วมมือทางการพัฒนากับประเทศเพื่อนบ้าน ภูมิภาค โลก รวมถึงองค์กรภาครัฐและที่มิใช่ภาครัฐ เพื่อให้ความมั่นคงในภาพรวมทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และโลก มีการพัฒนา ไปสู่สันติสุขอย่างแท้จริง เป็นรูปธรรม และยั่งยืน โดยผลักดันส่งเสริมให้การดำเนินการและความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นไปตามหลักการปฏิบัติสากล กฎหมาย และความตกลงระหว่างประเทศ พร้อมคำนึงถึงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรัฐต่อรัฐ เอกชนต่อเอกชน และประชาชนต่อประชาชน สร้างเสริมความร่วมมือกับนานาชาติในการป้องกันและระงับภัยคุกคามทุกรูปแบบ พร้อมพัฒนาความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทุกระดับของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงอาเซียน รวมถึงระหว่างมิตรประเทศในกรณีเกิดวิกฤตการณ์สำคัญ อาทิ ความอดอยาก ภัยพิบัติขนาดใหญ่ ฯลฯ ส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีความมั่นคงระหว่างประเทศและการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติให้นานาชาติตระหนักและให้การยอมรับถึงความสำคัญ รวมไปถึงการเสริมสร้างพลังบวกหรืออำนาจแบบนุ่มนวลของไทย โดยอาศัยการส่งเสริมและเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่ดีและวัฒนธรรมประเพณีไทย หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศาสตร์พระราชา ความนิยมวิถีไทย สินค้าไทย ฯลฯ ผ่านความสัมพันธ์ทุกรูปแบบทุกระดับและทุกช่องทาง

5. การพัฒนากลไกการบริหารจัดการความมั่นคงแบบองค์รวม เพื่อให้กลไกสำคัญต่าง ๆ ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและพัฒนาประเทศได้อย่างแท้จริงเป็นรูปธรรม มีการใช้หลักธรรมาภิบาลและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด และมีประสิทธิภาพ สามารถจัดปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างจริงจัง เกิดความมั่นใจได้ว่า หน่วยงานรับผิดชอบทั้งหลักและรองพร้อมรับมือกับภัยคุกคามทุกรูปแบบทั้งในปัจจุบันและอนาคต

5.1 การพัฒนากลไกให้พร้อมสำหรับการติดตาม เฝ้าระวัง แจ้งเตือน ป้องกัน และแก้ไขปัญหาความมั่นคงแบบองค์รวมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดความพร้อมรองรับปัญหาได้ทุกรูปแบบทุกระดับและทุกช่วงเวลาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์และมีเอกภาพ โดยเสริมสร้างพร้อมทั้งยกระดับกลไก หน่วยงาน เช่น กองทัพไทย กองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ศูนย์ประสานการปฏิบัติในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล เป็นต้น และกฎหมายที่มีอยู่เดิม หรือที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ ผ่านทางการบูรณาการความร่วมมือและการปฏิบัติกับทุกภาคส่วนมีเป้าหมายและตัวชี้วัดที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม พัฒนาการวางแผนและเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน กำหนด หน่วยงานและผู้รับผิดชอบในทุกระดับ พร้อมฝึกองรับปัญหา สัมมนาระดมความคิดเห็น ตลอดจนให้การสนับสนุนในทุกด้านอย่างต่อเนื่องจริงจังตั้งแต่ยามปกติหรือยามสงบมีการตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่องตามหลักธรรมาภิบาลที่สอดคล้องกับบริบทและความก้าวหน้าของยุคสมัย พร้อมทั้งสามารถสร้างความเชื่อมโยงกันทั้งระบบ รวมไปถึงความเชื่อมโยงกับทุกภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ

5.2 การบริหารจัดการความมั่นคงให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศ ในมิติอื่น ๆ เพื่อให้การพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติสามารถขับเคลื่อนไปได้ตามแผนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นรูปธรรม และไม่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติโดยพัฒนาส่งเสริมการวางแผนคู่ขนาน แบบบูรณาการให้สอดคล้องรองรับยุทธศาสตร์ชาติในทุก ๆ ด้าน รวมไปถึงการพัฒนาประเทศ ที่เกี่ยวข้องในทุก

มีตัวอย่างครบถ้วนสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างผลักดันการบริหารจัดการ ตลอดถึงการบูรณาการการดำเนินการในทุกด้านให้ประสานสอดคล้องและสามารถ ปฏิบัติร่วมกันได้อย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานด้านความมั่นคงด้านเศรษฐกิจและ ด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งครอบคลุมการสร้างความมั่นคงให้กับประเทศชาติ ในทุกมิติอย่างยั่งยืน

5.3 การพัฒนากลไกและองค์กรขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติด้านความ มั่นคง เพื่อให้การดำเนินการของยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคงบรรลุผลสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพ เอกภาพ และเป็นรูปธรรมตามเป้าหมายที่กำหนด โดยให้ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติพัฒนาและเสริมสร้างหน่วยงาน บุคลากร เครื่องมือ ระบบการบริหาร และการจัดสรรงบประมาณในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความมั่นคงที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดการบูรณาการความร่วมมือของ ทุกภาคส่วน รวมทั้งมีความพร้อม มีขีดความสามารถที่ทันสมัย เหมาะสม เพียงพอ และคล่องตัว มีเอกภาพในการบริหารจัดการที่ชัดเจน ตลอดถึงมีบทบาทสำคัญใน การรับผิดชอบดูแลปัญหาความมั่นคงทุกมิติในระดับนโยบาย พร้อมรองรับบริบทที่ จะเปลี่ยนแปลงต่อไปในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนสามารถบรรลุผลสำเร็จ ได้ตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดอย่างแท้จริง

2.2.3.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. 2561–2564)

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. 2561– 2564) เป็นยุทธศาสตร์ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานอย่างบูรณาการใน กระบวนการด้านเศรษฐกิจ สังคม และการป้องกันประเทศ ให้สามารถงานร่วมกัน ได้อย่างประสานสอดคล้องเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของคนและชุมชนในพื้นที่ เป้าหมาย พร้อมกับเสริมสร้างความมั่นคงให้ประเทศ ยุทธศาสตร์นี้จึงมีการขับเคลื่อน แผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติที่ยึดแนวพระราชดำริการพัฒนา เพื่อเสริมความมั่นคง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และยุทธศาสตร์แนวทางดำเนินงาน

“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามศาสตร์พระราชาเป็นกรอบการดำเนินงาน รวมทั้งแนวทางการพัฒนาที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ. 2560–2564) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) โดยมี

กรอบแนวคิดในการดำเนินการ ประกอบด้วย

- **การปรับกระบวนการคิด** ให้เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก และตระหนักถึงความสมดุลมั่นคงยั่งยืนของการพัฒนาทุกมิติ
- **การดำเนินงานโดยยึดพื้นที่เป้าหมายเป็นหลัก** โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง และมุ่งพัฒนาคนไปพร้อมกับการพัฒนาพื้นที่
- **การบูรณาการงานการพัฒนาและงานความมั่นคง** ทั้งงานพัฒนาและงานความมั่นคงอย่างเป็นองค์รวมทุกมิติ ทุกระดับ อย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง
- **การมีส่วนร่วมตามแนวทางประชารัฐ** การผสมผสานกำลังร่วมกัน ป้องกันแก้ไขปัญหาความมั่นคง ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ชุมชน และประชาชนในทุกระดับอย่างเป็นรูปธรรม

วิสัยทัศน์

“คน ชุมชน และพื้นที่เป้าหมายมีการพัฒนา มีจิตสำนึกความมั่นคง มีภูมิคุ้มกัน สามัคคีปรองดอง สามารถพัฒนาร่วมกับประเทศรอบบ้าน เพื่อความมั่นคง ปลอดภัย และประโยชน์สุขของประชาชน”

ประเด็นยุทธศาสตร์

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์การสืบสานเรียนรู้และขยายผลการพัฒนาด้วยศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างศักยภาพและภูมิคุ้มกันของคน ชุมชน และพื้นที่เป้าหมาย

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาและป้องกันเพื่อจัดระเบียบพื้นที่ชายแดน พื้นที่ชายฝั่งทะเล เกาะแก่ง และชุมชนพื้นที่สูง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพความรู้การพัฒนา เพื่อเสริมความมั่นคง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความมั่นคงด้วยมิติ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการจัดการโดยสันติวิธี

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างฐานความมั่นคงของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความสมดุลมั่นคง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 7 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความร่วมมือด้าน ความมั่นคงและการพัฒนา กับประเทศรอบบ้าน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 8 ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร จัดการ

แนวทางการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ

การขับเคลื่อนแผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (พ.ศ. 2561 – 2564) ไปสู่เป้าหมายที่กำหนด มุ่งเน้นการบริหารจัดการที่มีเอกภาพและมี ประสิทธิภาพในทุกระดับ โดยการแปลงประเด็นยุทธศาสตร์และกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยใช้ “แผน” เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อน โดยแบ่ง การดำเนินงานออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ดังนี้

(1) การนำแผนสู่การปฏิบัติ

(1.1) การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในแผนประเด็นยุทธศาสตร์และ กลยุทธ์

1) เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานทุกระดับได้รับทราบและเข้าใจเป้าประสงค์ของแผนและแนวทางดำเนินงานที่ชัดเจน ตรงกัน รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาเสริมความ มั่นคงของชาติมีความต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

2) ประชาสัมพันธ์กับหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นให้รับทราบถึงแผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ

อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะเจตนาธรรม เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงาน ให้เกิดการรับรู้ เข้าใจ อันเป็นประโยชน์ต่อความร่วมมือในการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรม

3) ประชาสัมพันธ์กับภาคเอกชน ประชาชน และผู้นำชุมชน เพื่อสร้างการยอมรับและการมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนที่สอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของคน ชุมชน และพื้นที่อย่างแท้จริง และเข้ามาช่วยผลักดันการปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมาย

(1.2) การแปลงแผนสู่การปฏิบัติ ให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแผนฯ จัดทำแผนงาน โครงการ รongรับการปฏิบัติ ดังนี้

- 1) แผนปฏิบัติการระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564)
- 2) แผนปฏิบัติงานประจำปี

(1.3) แหล่งที่มาของงบประมาณดำเนินงาน

การดำเนินการตามแผนการพัฒนาพื้นที่เพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ(พ.ศ. 2561 – 2564) และแผนพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ (พ.ศ.2560 – 2564) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) โดยมีแหล่งที่มาของงบประมาณ ดังนี้

- 1) งบประมาณรายจ่ายประจำปีของหน่วยงาน
- 2) งบประมาณเชิงพื้นที่ (งบประมาณตามแผนพัฒนาจังหวัด/แผนพัฒนาภาคและพื้นที่)
- 3) งบประมาณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล
- 4) งบประมาณเฉพาะเรื่อง เช่น งบประมาณ กปร. งบประมาณตามนโยบายพิเศษต่าง ๆ เช่น งบประมาณตามนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ

5) งบประมาณอื่น ๆ เช่น งบประมาณภาคเอกชน งบประมาณความร่วมมือภาคีรัฐ ภาคเอกชน และงบประมาณความร่วมมือกับต่างประเทศ

(2) กลไกบริหารงาน

(2.1) ยึดกลไกบริหารงานตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ พ.ศ.2558 ซึ่งมี 3 ระดับ ดังนี้

2.1.1) ระดับนโยบาย

(1) คณะกรรมการนโยบายและอำนวยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (นพช.) มีนายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานกรรมการ และเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นกรรมการและเลขานุการ โดยมีสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการนโยบายและอำนวยการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (สล.นพช.) เป็นหน่วยงานภายในสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของ นพช.

(2) คณะอนุกรรมการอำนวยการและประสานการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (อปพ.) มีรองผู้อำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรเป็นประธานอนุกรรมการ และผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ความมั่นคง กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ โดยมีสำนักงานเลขานุการคณะอนุกรรมการอำนวยการและประสานการพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ (สล.อปพ.) เป็นหน่วยงานภายในกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของ อปพ.

2.1.2) ระดับภาค

(1) คณะกรรมการพัฒนาเพื่อความมั่นคงในระดับพื้นที่ในเขตกองทัพภาคที่ 1 – 4 (พมพ.ทก. 1 – 4) โดยมีแม่ทัพภาคเป็นประธาน และมีสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาเพื่อความมั่นคงในระดับพื้นที่ในเขตกองทัพภาคที่ 1 – 4 (สล.พมพ.ทก. 1 – 4) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของพมพ.ทก. 1 – 4

(2) คณะกรรมการพัฒนาเพื่อความมั่นคงในระดับพื้นที่ในเขตทัพเรือภาคที่ 1 – 3 (พมพ.ทรภ. 1 – 3) โดยมีผู้บัญชาการทัพเรือภาคเป็นประธาน และมีสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาเพื่อความมั่นคงในระดับพื้นที่ในเขตทัพเรือภาคที่ 1 – 3 (สล.พมพ.ทรภ. 1 – 3) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของพมพ.ทรภ. 1 – 3 และคณะกรรมการพัฒนาเพื่อความมั่นคงในระดับพื้นที่กองบัญชาการป้องกันชายแดนจันทบุรีและตราด (พมพ.กปช.จต.) โดยมีผู้บัญชาการป้องกันชายแดนจันทบุรีและตราดเป็นประธาน และมีสำนักงานเลขานุการคณะกรรมการพัฒนาเพื่อความมั่นคงในระดับพื้นที่กองบัญชาการป้องกันชายแดนจันทบุรีและตราด (สล.พมพ.กปช.จต.) ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของ พมพ.กปช.จต.

2.1.3) ระดับจังหวัด

คณะอนุกรรมการจัดทำแผนงานด้านความมั่นคงจังหวัด คณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัด (ก.น.จ.) และ คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.)

(2.2) ยึดกลไกบริหารงานตามประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

2.2.1) หน่วยงานประสานหลัก มีหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานดำเนินการในแต่ละกลยุทธ์ของประเด็นยุทธศาสตร์ เพื่อบูรณาการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เป็นไปตามเป้าหมายของแผนทั้งเป้าหมายการดำเนินงานและเป้าหมายของประเด็นยุทธศาสตร์ รวมทั้งมีหน้าที่ติดตาม รวบรวม และรายงานผลการดำเนินงานดังกล่าว

2.2.2) หน่วยงานดำเนินการ มีหน้าที่ดำเนินงานตามกลยุทธ์ต่าง ๆ ของประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงาน รวมทั้งมีหน้าที่ในการรายงานผลการดำเนินการให้หน่วยงานประสานหลักทราบ

(2.3) ยึดกลไกตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้แก่

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2550
พระราชบัญญัติเมืองพัทยา พ.ศ. 2542 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ พ.ศ. 2560

(3) การติดตามประเมินผล

(3.1) การติดตามผล

3.1.1) การรายงานผล รอบ 6 เดือน และผลประจำปี

3.1.2) การติดตามผลในภาพรวม ติดตามผลความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

3.1.3) การตรวจและติดตามผลเฉพาะกรณี การติดตามการดำเนินงานในพื้นที่สำคัญ

(3.2) การประเมินผล สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินงานร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ โดยอาจดำเนินการในลักษณะของการนิเทศงานในทุกกระดับ และการใช้งานศึกษา วิจัย

(3.3) ตัวชี้วัดร่วม สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำตัวชี้วัดการดำเนินงานในภาพรวมร่วมกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นการวัดผลลัพธ์และผลกระทบในการดำเนินงาน

2.2.3.3 คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.)¹²

คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) คณะกรรมการที่จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2557 ตาม คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 72/2557 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ลงวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ. 2557 เพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนของประเทศตามนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยใช้ประโยชน์จากความเชื่อมโยงด้านคมนาคมขนส่งของภูมิภาคอาเซียนและข้อตกลงการค้าเสรีภายใต้กรอบอาเซียน

¹² วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี. คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ. (ข้อมูลออนไลน์) <https://th.wikipedia.org/wiki>

อำนาจหน้าที่ของ กนพ. มีดังต่อไปนี้

(1) พิจารณาให้ความเห็นชอบและเสนอร่างหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุนการจัดตั้งและดำเนินการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ตลอดจนร่างแผนแม่บท แผนงานหรือโครงการและแผนปฏิบัติการต่อคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ เพื่อพิจารณาอนุมัติ

(2) กำหนดแนวทางให้หน่วยงานถือปฏิบัติเพื่อให้การพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษรวมทั้งการส่งเสริมการค้าเสรีภายใต้กรอบอาเซียนหรือข้อตกลงภายใต้กรอบเศรษฐกิจอื่น หรือการค้าบริเวณพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นไปโดยเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

(3) กำกับดูแล ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนแม่บท ตลอดจนให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินการตามแผนแม่บท แผนงานหรือโครงการหรือแผนปฏิบัติการ และรายงานผลการดำเนินงานต่อคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ

(4) แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานได้ตามความเหมาะสม

(5) เชิญเจ้าหน้าที่ บุคคล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาชี้แจง หรือเรียกเอกสารจากบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเพื่อประกอบการพิจารณาได้ตามความจำเป็น

(6) ออกระเบียบ ประกาศ และคำสั่ง เพื่อปฏิบัติการตามคำสั่งนี้

(7) เสนอแนะต่อคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติเพื่อให้มีกฎระเบียบหรือปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบที่จำเป็นต่อการจัดตั้งและดำเนินการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

(8) ปฏิบัติการอื่นใดเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งนี้ หรือตามที่คณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติหรือหัวหน้าคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติมอบหมาย

แต่ในช่วงต้นปี 2562 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) เห็นชอบให้ยกเลิกคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ทำให้แผนการ

พัฒนาพื้นที่ภายใต้อำนาจของ กนพ. ชะลอตัวลงเนื่องจากขาดคณะกรรมการฯ ในการพิจารณาและสั่งการ พร้อมทั้งสั่งการให้สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ยกร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีขึ้นใหม่ เพื่อเป็นกลไกในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ในการบริหารจัดการ กำกับติดตาม และสนับสนุนการดำเนินงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง กระทั่งในเดือนมิถุนายน 2563 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี (ครม.) เห็นชอบให้ยกเลิกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ.2556 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารการพัฒนาพื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ.2558 โดยได้พิจารณาเห็นชอบร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษจัดตั้งคณะกรรมการการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กพศ.) แทนคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ที่ถูกยุบเลิกไป โดยคณะกรรมการชุดนี้มีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน มีอำนาจหน้าที่ครอบคลุมทั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเดิม และเขตเศรษฐกิจพิเศษที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ตามแผนการพัฒนาเชิงพื้นที่ในภูมิภาคต่าง ๆ ที่สำคัญ ทั้งกำหนดนโยบาย มาตรการ แนวทางการดำเนินงาน และการบริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษ การให้ความเห็นชอบ และประกาศกำหนดพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ อุตสาหกรรมเป้าหมายในเขตเศรษฐกิจพิเศษและสิทธิประโยชน์แก่ผู้ประกอบการเช่นเดียวกับการอนุมัติแผนงานโครงการ และงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ขณะเดียวกันยังสามารถดำเนินการตามแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ พร้อมกำกับดูแลและติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานตามแผนพัฒนา รวมทั้งพิจารณาสั่งการหรือให้ข้อเสนอแนะการดำเนินงาน ให้ความเห็นชอบ ปรับปรุง หรือยกเลิกแผนพัฒนา แผนงาน และโครงการ หรือยกเลิกเขตเศรษฐกิจพิเศษ และเสนอแนะต่อที่ประชุม ครม.เพื่อให้มีกฎระเบียบ หรือปรับปรุงแก้ไข กฎระเบียบที่จำเป็นต่อการจัดตั้งและดำเนินการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ

2.2.3.4 คณะกรรมการการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กพศ.)

คณะกรรมการการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กพศ.) เป็นกลไกในระดับนโยบายและระดับพื้นที่ในการบริหารจัดการ กำกับติดตาม และสนับสนุนการดำเนินงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษให้เป็นอย่างต่อเนื่อง อันจะทำให้การบริหารจัดการและขับเคลื่อนพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษทั้งหมดอย่างบูรณาการมีประสิทธิภาพและต่อเนื่องทั้งพื้นที่ที่ดำเนินการอยู่แล้วในปัจจุบัน และพื้นที่ที่มีศักยภาพเพิ่มเติม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความหมาย

“เขตเศรษฐกิจพิเศษ” หมายความว่า พื้นที่ดังต่อไปนี้

1.1 พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน 10 แห่ง ได้แก่

(1) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษกาญจนบุรี	(2) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษเชียงราย
(3) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก	(4) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตราด
(5) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษนครพนม	(6) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษนราธิวาส
(7) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษมุกดาหาร	(8) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสงขลา
(9) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสระแก้ว	(10) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษหนองคาย

1.2 พื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคใต้ (Southern Economic Corridor: SEC)

1.3 พื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ (Northern Economic Corridor: NEC-Creative LANNA)

1.4 พื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeastern Economic Corridor: NeEC-Bioeconomy)

1.5 พื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคกลาง - ภาคตะวันตก (Central-Western Economic Corridor: CWEC) และบริเวณพื้นที่อื่นใดที่กำหนดเพิ่มเติม โดยคณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

ประกาศกำหนดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ และให้ถือว่าเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ชายแดน และพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคใต้ที่ดำเนินการอยู่แล้วในปัจจุบัน สามารถดำเนินการต่อไปได้ โดยให้ระเบียบ สำนักนายกรัฐมนตรีฯ นี้ไม่มีผลกระทบต่อการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าวก่อนวันที่ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีฯ นี้ใช้บังคับ

2. คณะกรรมการ

คณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการนโยบายพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ” เรียกโดยย่อว่า “ กพศ.” ประกอบด้วย

2.1 นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน

2.2 รองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นรองประธานกรรมการ

2.3 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่า การกระทรวงแรงงาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และรัฐมนตรีว่า การกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ

2.4 ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เลขาธิการคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เป็นกรรมการ

2.5 ประธานกรรมการหอการค้าไทย ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และประธานสมาคมธนาคารไทย เป็นกรรมการ

2.6 ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง จำนวนไม่เกินสามคน เป็นกรรมการ ให้เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็น กรรมการและเลขานุการ รองเลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ได้รับมอบหมายหนึ่งคน และเจ้าหน้าที่ สศช. ที่ได้รับมอบหมายหนึ่งคน เป็น กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ ให้ สศช. ทำหน้าที่เลขานุการของ กพศ. รับผิดชอบ ในด้านวิชาการและธุรการ ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่ของ กพศ. และ ปฏิบัติการอื่นตามที่ กพศ. มอบหมาย

3. อำนาจหน้าที่

คณะกรรมการนโยบายพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษมีอำนาจหน้าที่หลักในการกำหนดนโยบายแนวทางการดำเนินงานและการบริหารการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 5 พื้นที่

2.2.3.5 กลไกการขับเคลื่อนนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษระดับจังหวัด

กลไกการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษระดับจังหวัด มีคณะกรรมการนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ) เป็นกลไกในการบริหารจัดการสูงสุดในการ กำหนดและตัดสินใจเกี่ยวกับการขับเคลื่อนนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการที่สำคัญ คือ การพิจารณาให้ความเห็นชอบและเสนอร่างหลักเกณฑ์และวิธีการสนับสนุนการจัดตั้งและดำเนินการเขตเศรษฐกิจ ตลอดจนร่าง แผนแม่บท แผนงานหรือโครงการและแผนปฏิบัติการต่อรัฐบาลเพื่อพิจารณาอนุมัติ และกำหนดแนวทางให้หน่วยงานถือปฏิบัติเพื่อให้การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษรวมทั้งการส่งเสริมการค้าเสรีภายใต้กรอบอาเซียนหรือข้อตกลงภายใต้กรอบเศรษฐกิจอื่น หรือการค้าบริเวณพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นไปโดยเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รวมถึงกำกับดูแล ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนแม่บท ตลอดจนให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการตามแผนแม่บท แผนงาน หรือโครงการหรือแผนปฏิบัติการ และ รายงานผลการดำเนินงานต่อรัฐบาล และออกระเบียบ ประกาศ และคำสั่ง เพื่อ

ปฏิบัติการตามคำสั่งนี้ ปฏิบัติการอื่นใด เพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งนี้ หรือตามที่รัฐบาล หรือนายกรัฐมนตรีมอบหมาย

2.3 เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ได้มติเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2557 เห็นชอบให้มีการจัดตั้งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ในระดับตำบลที่อยู่ติดชายแดนและไม่ทับซ้อนพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดตาก จำนวน 14 ตำบล รวม 886,875 ไร่ (1,419 ตารางกิโลเมตร) ในพื้นที่ อ.แม่สอด อ.พบพระ และ อ.แม่ระมาด ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษระยะนำร่องและเป็นพื้นที่หลักในการวิจัย โดยจังหวัดตากเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะและเหมาะสมต่อการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษในหลายมิติ ดังนี้

2.3.1 ข้อมูลพื้นฐานด้านภูมิศาสตร์

จังหวัดตากตั้งอยู่ภาคเหนือตอนล่างของประเทศ มีพื้นที่ทั้งหมด 16,406.65 ตารางกิโลเมตร เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 4 ของประเทศและเป็นอันดับ 2 ของภาคเหนือ ตั้งอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ เป็นระยะทาง 426 กิโลเมตร สภาพภูมิประเทศของจังหวัดตากส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ตามแนวเทือกเขาที่ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่โดยมีเทือกเขาถนนธงชัยกั้นกลาง จึงทำให้ลักษณะภูมิอากาศมีความแตกต่างกัน เนื่องจากเทือกเขาถนนธงชัยเป็นตัวปะทะมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามัน ทำให้ซีกตะวันออกได้รับความชุ่มชื้นจากลมมรสุมไม่เต็มที่ สภาพแห้งแล้ง ส่วนฝั่งตะวันตกจะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมมากกว่าทำให้ปริมาณฝนตกมีความชุ่มชื้นโดยเฉพาะในพื้นที่ที่อยู่ในเขตภูเขา

- อาณาเขตภายในจังหวัด แบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง คือ

ฝั่งตะวันออก ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองตาก อำเภอ บ้านตาก อำเภอสามเงา และอำเภอวังเจ้า สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงและที่ราบสูง ลาดเอียงลงไปทางทิศตะวันออกสู่แม่น้ำปิงและแม่น้ำวัง ทำให้เกิดพื้นที่ราบแคบริมสองฝั่งของแม่น้ำ

ฝั่งตะวันตก ประกอบด้วย 5 อำเภอ ได้แก่อำเภอแม่สอด อำเภอพบพระ อำเภอแม่ระมาด อำเภออุ้มผาง และอำเภอท่าสองยาง ภูมิอากาศได้รับอิทธิพลมาจากมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามัน มีความชุ่มชื้น ฝนตกมากกว่าซีกด้านตะวันออก

- อาณาเขตโดยรอบ จังหวัดแม่ฮ่องสอนติดต่อกับเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง สุโขทัย กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี กาญจนบุรี และเมียนมา ยาวประมาณ 540 กม. (แม่น้ำเมย 170 กม. เทือกเขาตะนาวศรี 370 กม.)

- สภาพภูมิประเทศ สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัด แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ด้านตะวันออก ประกอบด้วย ภูเขาสูง ประมาณร้อยละ 65 ของพื้นที่ ซึ่งปกคลุมป่าโปร่งและป่าเบญจพรรณ และด้านตะวันตก ประกอบด้วย ภูเขาสูงประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่ ปกคลุมไปด้วยป่าโปร่ง ป่าดงดิบ และป่าสน มีภูเขาที่สำคัญ ได้แก่ ภูเขาถนนธงชัย เขาหลวงและเขาพระเมิน แหล่งน้ำที่สำคัญได้แก่ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำกลอง แม่น้ำเมย คลองวังเจ้า และห้วยแม่ละเมา มีป่าสงวนแห่งชาติ 15 ป่า แร่ธาตุที่สำคัญได้แก่ แร่แกรนิต สังกะสี และหินปูน

- พื้นที่ อ.แม่สอด อ.แม่ระมาด และ อ.พบพระ ซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศเมียนมา มีการค้าขายแดนระหว่างไทยกับเมียนมามาตั้งแต่อดีต ลักษณะของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ต้องการดำเนินการ คือ เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Border Economic Zone) ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษรูปแบบหนึ่งที่มีเขตพื้นที่ติดชายแดน โดยจะมีการส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป รวมทั้งอุตสาหกรรมอื่น ๆ การจัดตั้งศูนย์บริการด้านศุลกากร แบบ One Stop Service เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับการค้าส่งออกและนำเข้าสินค้าชายแดน คลังสินค้า

อาคารพาณิชย์ และส่งเสริมสิทธิประโยชน์ที่ไม่ใช่ภาษีเช่นเดียวกับนิคมอุตสาหกรรมทั่วไป (General Industrial Estate) การยกเว้นภาษีนำเข้า การยกเว้นภาษีเงินได้ การตั้งคลังสินค้าทัณฑ์บนและศูนย์กระจายสินค้าด้านโลจิสติกส์ รวมทั้งมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น การขยายถนนเส้นทางคมนาคม และสนามบินแม่สอด เป็นต้น

2.3.2 ข้อมูลพื้นฐานด้านการปกครอง/ประชากร

จังหวัดตากมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 665,000 คน¹³ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ ดังนี้

นอกจากนี้ ในส่วนของการปกครองท้องถิ่น สามารถจำแนกเป็น 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 เทศบาลนคร 1 เทศบาลเมือง 17 เทศบาลตำบล และ 49 องค์การบริหารส่วนตำบล

ที่	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
1.	เมืองตาก	14	104
2.	บ้านตาก	7	79
3.	สามเงา	6	46
4.	แม่สอด	10	90
5.	พบพระ	5	55
6.	อุ้มผาง	6	36
7.	ท่าสองยาง	6	67
8.	แม่ระมาด	6	57
9.	วังเจ้า	3	28
รวม		63	562

ข้อมูล ณ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2561 :
จากที่ทำการปกครองจังหวัดตาก

2.3.3 ข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ

จากลักษณะภูมิศาสตร์ที่เป็นพื้นที่ชายแดน¹⁴ และเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพพอสมควรในเรื่องของระบบโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค รวมถึงความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนตั้งนั้น ลักษณะของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ต้องการดำเนินการ คือ เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Border Economic Zone) ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษรูปแบบหนึ่งที่มีเขตพื้นที่ติดชายแดน โดยส่วนใหญ่

¹³ ทอการค้าแม่สอด, 2562.

¹⁴ <http://www.taksez.com/th/page/takpotential.html>

กำหนดไว้สำหรับการประกอบอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป หรืออุตสาหกรรมส่งเสริม และกิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปหรือ อุตสาหกรรมส่งเสริม ภายในเขตดังกล่าวประกอบด้วยศูนย์บริการด้านศุลกากร แบบ One Stop Service เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับการส่งออกและนำเข้าสินค้า ขยายแดน คลังสินค้า และอาคารพาณิชย์ และส่งเสริมสิทธิประโยชน์ที่ไม่ใช่ภาษีเช่นเดียวกับนิคมอุตสาหกรรมทั่วไป (General Industrial Estate) การยกเว้นภาษี นำเข้า การยกเว้นภาษีเงินได้ การตั้งคลังสินค้าทัณฑ์บนและศูนย์กระจายสินค้าด้าน Logistics เป็นต้น

ศักยภาพและความพร้อมในการลงทุน

ศักยภาพและความพร้อมของเมืองทั้งในด้านเศรษฐกิจ การลงทุนภาค อุตสาหกรรม ภาคเกษตร และการท่องเที่ยว ได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนใน พื้นที่ร่วมกันผลักดันอย่างต่อเนื่อง โดยพื้นที่แม่สอดสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ พิเศษเมียวดี (Myawaddy Trade Zone) ของสหภาพเมียนมา ซึ่งตั้งอยู่ห่างออกไปเพียง 10 กิโลเมตร และมีพื้นที่ตั้งอยู่ปลายแนวเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ (East-West Economic Corridor : EWEC) เป็นจุดตัดระหว่างแนวเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ North-South Economic Corridor (NSEC) มีโครงข่ายการคมนาคมทางบกที่ สนับสนุนการขนส่งทั้งผู้โดยสารและสินค้า สนามบินพาณิชย์ เป็นแหล่งผลิตทางการ เกษตรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัว ตลอดจนเป็นประตู สู่อันดามัน และประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง คือ เมียนมา จีน และสามารถ เชื่อมโยงกับเส้นทางการค้าขายเป็นประตูสู่ยุโรปได้ ประกอบกับมีมูลค่าการค้าขาย ขยายแดน ปีละประมาณ 40,000 ล้านบาท และเพิ่มมากขึ้นหลังเข้าสู่ประชาคม อาเซียน

นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มนักธุรกิจ นักลงทุน ทั้งในและต่างประเทศ เช่น จีน มาเลเซีย เกาหลีใต้ เวียดนาม สนใจมาลงทุนในพื้นที่อำเภอแม่สอด ด้านการค้าขาย ด้านอุตสาหกรรม ด้านการท่องเที่ยว ด้านค้าอัญมณี ด้านเกษตรกรรม และโดยเฉพาะ กลุ่มนักธุรกิจจีน มีความสนใจที่จะมาลงทุนหรือร่วมทุนกับรัฐบาลไทยในโครงการ

ขนาดใหญ่ เช่น โครงการก่อสร้างสนามบินแห่งที่ 2 โครงการขุดเจาะอุโมงค์ถนนสายเอเชีย (แม่สอด-ตาก) โครงการศูนย์อุตสาหกรรม รวมไปถึงด้านเกษตรกรรม แต่ทั้งนี้พื้นที่แม่สอดจะต้องมีความชัดเจนในเรื่องระเบียบกฎหมาย ผังเมืองรวมเมืองแม่สอดจะต้องสอดคล้องกับการพัฒนา มีการกำหนดพื้นที่การใช้ประโยชน์ในที่ดินที่ชัดเจน

ภาคเกษตรกรรม

ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดตากมีอาชีพทางการเกษตร โดยการทำนาข้าวเป็นหลักและมีการเพาะปลูกพืชไร่ชนิดต่าง ๆ ได้แก่ อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และถั่วเขียว โดยพื้นที่ของจังหวัดทั้งหมด 10.2 ล้านไร่ เป็นพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร 1.4 ล้านไร่ สัดส่วนพื้นที่เกษตรต่อพื้นที่ทั้งหมดคิดเป็น ร้อยละ 13.97 (ปี 2557) มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปี 0.2 ล้านไร่ พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 0.09 ล้านไร่ และมันสำปะหลัง 0.02 ล้านไร่ เป็นแหล่งผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งให้ผลผลิตและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ดังตาราง ต่อไปนี้

ผลผลิตประมาณ (ตัน/ปี)					
ชนิด	พ.ศ. 2554	พ.ศ. 2555	พ.ศ. 2556	พ.ศ. 2557	พ.ศ. 2558 (ก.ย.)
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	504,991	548,513	429,138	433,609	101,859
ถั่วเขียวผิวมัน	37,324	28,471	11,080	10,413	1,000
ข้าวนาปี	138,205	141,207	146,520	140,526	6,665
มันสำปะหลัง	373,984	382,378	296,502	475,621	410,639
ลำไย	14,206	11,360	16,803	10,503	1,620
ดอกกุหลาบ	58,964,000 ดอก/ปี	52,683,840 ดอก/ปี	52,709,522 ดอก/ปี	1,133,741,00 0	291,505,250 ดอก/ปี
กล้วยไข่	6,522	17,999	14,755	17,782	3,428
ถั่วเหลือง	2,932	4,136	1,525	1,971	2,008

มูลค่าพืชเศรษฐกิจ (ล้านบาท/ปี)					
ชนิด	พ.ศ. 2554	พ.ศ. 2555	พ.ศ. 2556	พ.ศ. 2557	พ.ศ. 2558 (ก.ย.)
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	2,999	3,302	2,802	2753	727
ถั่วเขียวผิวมัน	1,036	4,985	271	280	2.76
ข้าวนาปี	1,250	1,565	1,680	1208	38.32
มันสำปะหลัง	1,036	852	690	1122	923
ลำไย	263	223	354	266.37	114.25
ดอกกุหลาบ	147	105	121	319	466
กล้วยไข่	85	272	181	138.32	23.97
ถั่วเหลือง	48	64	24	37	28

ที่มา: จากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดตาก, 2559

ภาคอุตสาหกรรม

การลงทุนภาคอุตสาหกรรมประเภทเน้นการใช้แรงงานสูง (Labor Intensive Industry) เพิ่มขึ้นในบริเวณพื้นที่ติดกับชายแดนของจังหวัด เพื่อใช้แรงงานค่าแรงถูกจากประเทศเมียนมา ในปัจจุบันจังหวัดตากมีโรงงาน 628 โรงงาน เงินลงทุนทั้งสิ้น 15,958 ล้านบาท จำนวนแรงงาน 57,374 คน แบ่งเป็น

- โรงงานขนาดเล็ก 66 โรงงาน
- โรงงานขนาดกลาง (เงินทุนมากกว่า 10 ล้านบาท) 99 โรงงาน

- โรงงานขนาดใหญ่ (เงินลงทุนมากกว่า 100 ล้านบาท) 463 โรงงาน
ก่อให้เกิดการจ้างงาน 53,000 คน โดยโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็น
โรงงานขนาดใหญ่ที่มีเงินลงทุนมากกว่า 100 ล้านบาท

ภาคกำลังแรงงาน

ในปลายปี 2558 จังหวัดตากมีกำลังแรงงาน 267,646 คน ทำงานใน
จังหวัด 266,231 คน แบ่งเป็นผู้ทำงานในภาคเกษตร 120,271 คน ผู้ทำงานนอก
ภาคเกษตร 145,960 คน ผู้ทำงานในภาคอุตสาหกรรมการผลิต 23,956 คน ที่เหลือ
ทำงานในภาคบริการอื่น ๆ นอกจากนี้ จังหวัดตากยังมีแรงงานข้ามชาติ สัญชาติเมียน
มา ลาว กัมพูชา จำนวน 65,730 คน ทำงานในสถานประกอบการ 1,792 แห่ง
สะท้อนให้เห็นว่า แรงงานจังหวัดตากส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรและบริการ ส่วน
ในภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานต่างด้าวหรือแรงงานข้ามชาติ ¹⁵

ภาคการท่องเที่ยว

จากการจัดกลุ่มจังหวัดด้านการท่องเที่ยวของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
จังหวัดตากจัดอยู่ในกลุ่มเมืองรอง โดยในปี 2561-62 มีจำนวนนักท่องเที่ยว ดังนี้

ประเภทการท่องเที่ยวในจังหวัดตาก	2019	2018	% Change
อัตราการเข้าพัก	73.14	74.63	-1.49
จำนวนผู้เข้าพัก (คน)	173,683	174,667	-0.56
จำนวนผู้เยี่ยมเยือนทั้งหมด (คน)	21,934	216,244	+2.63
จำนวนผู้เยี่ยมเยือนคนไทย (คน)	218,158	212,470	+ 2.68
จำนวนผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติ (คน)	3,776	3,774	+ 0.05
รายได้จากผู้เยี่ยมเยือน (ล้านบาท)	774.1	758.1	+ 2.11
รายได้จากผู้เยี่ยมเยือนคนไทย (ล้านบาท)	748.79	732.9	+2.17
รายได้จากผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างชาติ (ล้านบาท)	25.35	25.22	+0.52

ที่มา : กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

¹⁵ สำนักงานยุทธศาสตร์และเชื่อมโยงขบวนชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

2.3.4 ข้อมูลพื้นฐานด้านสังคม

(1) การศึกษา¹⁶

จังหวัดตากมีสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งหมด 247 แห่ง นักเรียน 78,042 คน และครู 3,858 คน คิดเป็นอัตราส่วนครูต่อนักเรียน 1 : 20 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ 34 จำนวน 22 แห่ง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้เปิดโอกาสให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างหลากหลายรูปแบบทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย รวมถึงมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัวยุวชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมหรือภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้ประชากรวัยเรียน ผู้ด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงการรับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง รายละเอียดสรุปได้ ดังนี้

(1.1) ระดับการศึกษาปฐมวัย

ประชากรวัยเรียนกลุ่มอายุ 4–5 ปีได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ตามหลักสูตรการจัดประสบการณ์เด็กก่อนประถมศึกษาทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100

(1.2) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(1.2.1) ประชากรวัยเรียนตาม ทร.14 คิดเป็นร้อยละ 100

(1.2.2) นักเรียนที่จบชั้น ป.6 จากสถานศึกษาในสังกัด สพป. ตาก เขต 1 เข้าเรียนชั้น ม.1 คิดเป็นร้อยละ 100

(1.2.3) นักเรียนที่จบชั้น ม.3 ปี ในสังกัด สพป. เข้าเรียนชั้น ม.ปลาย (สายสามัญ สายอาชีพ หรือเทียบเท่า) ปี คิดเป็นร้อยละ 98.36

(1.2.4) นักเรียนที่เรียนจบชั้น ป.6 ภายในเวลาที่หลักสูตรกำหนด (6ปี) คิดเป็นร้อยละ 99.19 และใช้เวลาเรียนมากกว่า 6 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.81

¹⁶ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1 และ เขต 2 , สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38

(1.2.5) นักเรียนที่เรียนจบชั้น ม.3 ภายในเวลาที่หลักสูตรกำหนด (3 ปี) คิดเป็นร้อยละ 99.73 และใช้เวลาเรียนมากกว่า 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 0.27

(2) วัฒนธรรม¹⁷

จังหวัดตากเป็นแผ่นดิน “สี่มหาราช” ที่มีพระมหาราชเจ้าได้เสด็จมาชุมนุมกองทัพที่เมืองตากถึง 4 พระองค์ คือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นดินแดนแห่งชนเผ่าที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมประเพณี วัฒนธรรมประเพณีที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดตาก ได้แก่ ประเพณีกระทงสาย ไหล่ประทีป 1,000 ดวง จังหวัดตาก เป็นงานประเพณีที่นำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาชาวบ้านและงานศิลปวัฒนธรรมมาหล่อหลอมจนเกิดเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่และมีหนึ่งเดียวในโลก และประเพณีขึ้นธาตุเดือน 9 อำเภอบ้านตาก แหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ ตรอกบ้านจีน เป็นชุมชนโบราณที่มีประวัติความเป็นมายาวนานเกินกว่า 100 ปี และพิพิธภัณฑน์เมืองเฉลิมพระเกียรติ อำเภอเมืองตาก วัดพระบรมธาตุ อำเภอบ้านตาก วัดไทยสามัคคี อำเภอแม่สอด และพระพุทธรูปหินอ่อน วัดดอนแก้ว อำเภอแม่ระมาด ศิลปะการแสดงที่สร้างชื่อเสียง ได้แก่ ระบำเกลิยวเชือกของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง บ้านขุนห้วยแม่ท้อ อำเภอแม่ระมาด ซึ่งจัดแสดงในช่วงวันปีใหม่

(3) การสาธารณสุข¹⁸

สถานพยาบาล จังหวัดตากมีสถานพยาบาล รวม 301 แห่ง แบ่งเป็นโรงพยาบาลของรัฐ 9 แห่ง ครอบคลุมทุกอำเภอ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 115 แห่ง และสถานบริการสาธารณสุขในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขอื่น ๆ อีก 77 แห่ง รายละเอียด ดังนี้

¹⁷ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตาก, 2563

¹⁸ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตาก

1) โรงพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 9 แห่ง โดยแยกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทโรงพยาบาลทั่วไป ระดับมาตรฐาน จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (Active bed = 310) และโรงพยาบาลแม่สอด (Active bed = 365) และประเภทโรงพยาบาลชุมชน จำนวนทั้งสิ้น 7 แห่ง แบ่งเป็นระดับแม่ข่าย 2 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลท่าสองยาง (Active bed = 79) โรงพยาบาลอุ้มผาง (Active bed = 65) โรงพยาบาลขนาดใหญ่ 2 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลแม่ระมาด (Active bed = 100) และโรงพยาบาลพบพระ (Active bed = 50) โรงพยาบาลขนาดกลาง 2 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลบ้านตาก (Active bed = 60) และโรงพยาบาลสามเงา (Active bed = 30) และโรงพยาบาลขนาดเล็ก 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลวังเจ้า

2) สถานบริการสาธารณสุขในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 292 แห่ง ประกอบด้วย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (115 แห่ง) ศูนย์สุขภาพชุมชนเมือง (3 แห่ง) สถานบริการสาธารณสุขชุมชน (28 แห่ง) สุขศาลา (29 แห่ง) Health Post (4 แห่ง) Malaria Post (112 แห่ง) ศูนย์ควบคุมโรคติดต่อนำโดยแมลง (1 แห่ง)

3) ภาคเอกชน จังหวัดตากมีโรงพยาบาลเอกชน จำนวน 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลแม่สอดราม (100 เตียง) และโรงพยาบาลแม่สอด อินเตอร์เนชั่นแนล (37 เตียง) สถานพยาบาล จำนวน 150 แห่ง และสถานที่ย้ายยา/ผลิตยา จำนวน 109 แห่ง

4) บุคลากรทางการแพทย์ จังหวัดตาก มีบุคลากรทางการแพทย์และบุคลากรด้านสาธารณสุขในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งเป็นกลุ่มวิชาชีพสำคัญรวม 2,068 คน เป็นแพทย์ 151 คน ทันตแพทย์ 42 คน เภสัชกร 77 คน พยาบาลวิชาชีพ 1,029 คน และสายวิชาชีพอื่น ๆ รวม 769 คน ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของบุคลากรทั้ง 5 กลุ่มวิชาชีพ : จำนวนประชากรแล้ว พบว่า จำนวนบุคลากรทั้ง 5 กลุ่มวิชาชีพยังคงอยู่ในภาวะขาดแคลน

(สัดส่วนแพทย์ 1:3,628 คน /ทันตแพทย์ 1:11,690 คน /เภสัชกร 1:11,116 คน / พยาบาล 1: 622 คน/ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 1:43 คน)

2.3.5 กลไกการขับเคลื่อนนโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

เพื่อให้การขับเคลื่อนนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของรัฐบาลและคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ จังหวัดได้แต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจตาก เพื่อกำหนดแนวทางให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ถือปฏิบัติ รวมถึงกำกับดูแล ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ พร้อมกันนี้ได้แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก เพื่อดำเนินการขับเคลื่อนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก ในด้านต่าง ๆ ตามกลุ่มภารกิจ 7 กลุ่ม ได้แก่

1. ด้านขอบเขตพื้นที่และการจัดหาที่ดิน
2. ด้านแรงงาน สาธารณสุข และความมั่นคง
3. ด้านสิทธิประโยชน์
4. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (ถนน ไฟฟ้า ประปา) และด้านศุลกากร
5. ด้านการส่งเสริมอาชีพ การฝึกทักษะ และการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในพื้นที่
6. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี และการสาธารณสุข
7. ด้านการบริหารสำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก ศูนย์บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Service: OSS) และศูนย์ประสานงานบ้านพี่เมืองน้อง (Sister City) ระหว่างแม่สอดและเมียวดี

ทั้งนี้ เพื่อให้การติดตามผลการดำเนินงานและปัญหา อุปสรรค ในการขับเคลื่อนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากของคณะทำงานแต่ละกลุ่มภารกิจ (Cluster) เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จังหวัดจึงกำหนดจัดประชุมคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากเป็นประจำทุกสัปดาห์ และให้แต่ละกลุ่มภารกิจจัดการประชุมเพื่อสรุปประเด็นก่อนนำเสนอในการประชุมคณะกรรมการฯ ประจำสัปดาห์

2.3.6 โอกาสและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนและเขตเศรษฐกิจพิเศษ¹⁹

1. โอกาสการพัฒนาพื้นที่แม่สอดเชื่อมโยงเมียวดีและเมืองสำคัญอื่น ๆ ของเมียนมา

(1) การค้าผ่านแดนและการค้าชายแดน การค้าชายแดนผ่านด่านศุลกากรแม่สอดมีมูลค่าสูงที่สุดในภาคเหนือและมีมูลค่าสูงเป็นอันดับ 2 ของด่านการค้าชายแดนไทย-เมียนมารองจากด่านสังขละบุรี โดยมีช่องทางการค้าที่สำคัญได้แก่ (1) ด่านพรมแดนสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาร์ แห่งที่ 1 และ (2) ท่าข้ามริมแม่น้ำเมย รวม 22 แห่ง ที่เปิดตามกฎหมายศุลกากร ม.5 ทวิ การค้าที่ผ่านสะพานมิตรภาพฯ และท่าข้ามแม่น้ำเมย โดย 5 ด่านการค้าชายแดนไทย-เมียนมา ที่มีมูลค่าสูงสุด ได้แก่ ด่านศุลกากรแม่สอด (40%) ด่านศุลกากรสังขละบุรี (39%) ด่านศุลกากรระนอง (11%) ด่านศุลกากรแม่สาย (6%) ด่านศุลกากรเชียงแสน (2%) ด่านอื่น ๆ (2%) ปี 2559 มีมูลค่าการส่งออก-นำเข้า ดังตารางต่อไปนี้

รายการ	มูลค่าการค้า (ล้านบาท) แยกตามปีปฏิทิน			
	2556	2557	2558	2559*
การส่งออก	43,531	59,998	64,786	39,528
การนำเข้า	2,720	3,675	3,296	1,904
มูลค่ารวม	46,252	63,673	68,083	41,432
ดุลการค้า	40,811	56,323	61,490	37,623

ที่มา: สำนักงานจังหวัดตาก, 2559

สำหรับสินค้าส่งออกสำคัญ ได้แก่ เบียร์ น้ำมันเบนซิน โทรศัพท์มือถือ และอุปกรณ์ น้ำมันดีเซล และผ้าฝ้าย ส่วนสินค้านำเข้าสำคัญ ได้แก่ โคและกระบือ มีชีวิต ถั่วลิสง ถั่วเขียว เพอร์นิเจอร์/ผลิตภัณฑ์ไม้ และแรพลวง

¹⁹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานการสำรวจศักยภาพพื้นที่ชายแดนและเขตเศรษฐกิจพิเศษไทย-เมียนมา จังหวัดตาก, 2557.

(2) การคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ อำเภอแม่สอดเป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงไทย-เมียนมาบนแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor: EWEC) ที่สามารถเชื่อมโยงไปยังเมืองสำคัญของรัฐกะเหรี่ยงและรัฐมอญ อาทิ พะออัน และเมาะละหม่าง รวมถึงเชื่อมโยงไปถึงกรุงย่างกุ้ง ในปัจจุบันการคมนาคมขนส่งระหว่างไทย-เมียนมายังคงมีปัญหาในเรื่องการจราจรบริเวณสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมา แห่งที่ 1 และ 2 ที่แออัดเนื่องจากเป็นจุดผ่านแดนของกลุ่มแรงงานรายวันและรถบรรทุกสินค้า แต่ในส่วนของทางเดินเท้าเข้าเมียนมาช่วงบนเขาตะนาวศรี ที่แต่เดิมเป็นถนนที่แคบมากจนต้องจัดให้มีการเดินรถทางเดียวสลับช่องทางในวันคู่และวันคี่ โดยประเทศไทยได้ให้ความช่วยเหลือเป็นเงินให้เปล่าแก่เมียนมาเพื่อพัฒนาเส้นทางนี้ให้ได้มาตรฐาน โดยก่อสร้างเส้นทางตัดใหม่สายเชิงเขา ตะนาวศรี-กอกะเร็ก ระยะ 28.20 กิโลเมตร พร้อมทั้งปรับปรุงเส้นทางเดิม (สายเมียวดี-เชิงเขาตะนาวศรี) ระยะทาง 17.24 กิโลเมตร รวมเป็นระยะทาง 45.446 กิโลเมตร และซ่อมแซมสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมา แห่งที่ 1 ที่ต่อม่อทรุดตัวแล้วเสร็จเมื่อเดือนกรกฎาคม 2558 นอกจากนี้ การคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงอำเภอแม่สอด-อำเภอเมืองตาก และอำเภอแม่สอด-อำเภออุ้มผาง ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของเส้นทางคดเคี้ยวไม่ปลอดภัย ทางจังหวัดจึงอยู่ระหว่างการผลักดันให้มีการศึกษาความเหมาะสมการก่อสร้างอุโมงค์รถ/รถไฟในช่วงแม่สอด-ตาก และการพิจารณาทางเลือกในการก่อสร้างถนนกำแพงเพชร-อุ้มผาง หรือการเปิดด่านเพื่อให้มีการสัญจรระหว่างอำเภออุ้มผาง-อำเภอแม่สอดผ่านเส้นทางในเมียนมา

(3) การพัฒนาอุตสาหกรรมและการเชื่อมโยงการผลิตข้ามพรมแดนในพื้นที่อำเภอแม่สอด มีการลงทุนของโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อใช้ประโยชน์จากแรงงานในพื้นที่ อาทิ โรงงาน T.K. Garment Maesod Co., Ltd. (ไทยลงทุน/ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปส่งออกไปยังประเทศในเอเชียและยุโรป) และโรงงานทำหุ่นส่วนจำกัด แม่สอด เซรามิค (ผลิตสินค้าเซรามิคเพื่อส่งออกไปยังตลาดในสหรัฐอเมริกาและยุโรป) ในขณะที่เมืองเมียวดีมีการจัดตั้งเขตการค้าชายแดน พื้นที่รวม 1,128.38 ไร่ ห่างจากชายแดนประมาณ 10 กิโลเมตรสำหรับประกอบกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ

ศูนย์กระจายและขนถ่ายสินค้า ตรวจสอบสินค้าและช่องทางสำหรับพิธีการด้านศุลกากรครบวงจร โรงแรมและอาคารพาณิชย์อื่น ๆ โดยแบ่งพื้นที่เป็น 2 ฝั่ง คือ ฝั่งสินค้านำเข้า และฝั่งสินค้าส่งออก โดยในฝั่งสินค้านำเข้าจากไทยจะมีปริมาณรถมาก มีบริการจัดเก็บภาษีและการขอใบอนุญาต ซึ่งด้านชายแดนสามารถออกใบอนุญาตให้ผู้ขนส่งสินค้าที่ไม่เกิน 200,000 บาท หากเกินกว่านี้ต้องขอใบอนุญาตจากนครเนปิดอร์ ในขณะที่ฝั่งสินค้าออก ปริมาณรถน้อย และมีนักธุรกิจไทยได้เข้ามาเช่าอาคารคลังสินค้าเพื่อเก็บสินค้าสำหรับส่งต่อไปยังเมืองมะละแหม่ง ฝะอัน และย่างกุ้ง นอกจากนี้ ในบริเวณใกล้เคียงยังมีการพัฒนาเขตอุตสาหกรรมเมียวดี (Myawaddy Industrial Zone) ซึ่งเน้นอุตสาหกรรมเป้าหมาย ได้แก่ อุตสาหกรรมเกษตรและอัญมณี

2. อุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนและเขตเศรษฐกิจพิเศษ

(1) ด้านการศึกษา

- การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวนโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ คือ อัตราการเกิดที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องรวมทั้งข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็ก คือ ครูไม่ครบชั้น งบประมาณไม่เพียงพอเนื่องจากได้รับจัดสรรงบประมาณตามจำนวนรายหัวของนักเรียนที่มีจำนวนน้อยการบริหารขาดความคล่องตัวยืดหยุ่นเมื่อเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่ซึ่งเป็นปัจจัยที่สะท้อนให้เห็นการจัดการศึกษาที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ยาก ทั้งนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้แก้ปัญหา โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาในภาพรวมของเขตพื้นที่การศึกษาที่เชื่อมโยงบูรณาการที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก

- ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน (O-NET) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า คะแนนเฉลี่ย ร.ร.ขนาดเล็ก ใน 8 กลุ่มสาระ ผลการประเมินฯ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับชาติ 0.84 เมื่อจำแนกรายกลุ่มสาระ พบว่า ทุกกลุ่มสาระมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าระดับชาติ ยกเว้นกลุ่มสาระภาษาไทย มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับชาติ สำหรับผลการเปรียบเทียบกับระดับเขต

พื้นที่ พบว่า ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับเขตพื้นที่ -0.34 เมื่อจำแนกรายกลุ่มสาระ พบว่า ทุกกลุ่มสาระมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าระดับเขตพื้นที่ ยกเว้นกลุ่มสาระคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าระดับเขตพื้นที่

- การขยายโอกาสทางการศึกษาในการยกระดับการบริหารจัดการศึกษา ผู้เรียนได้รับการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น จำนวน 2 กลุ่มสาระคือ กลุ่มสาระคณิตศาสตร์มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าระดับประเทศ เท่ากับ 25.72 และกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าระดับประเทศ เท่ากับ 38.78 เพื่อเป็นการส่งต่อนักเรียนให้ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องได้มีการลงนามความร่วมมือ MOU ระหว่างสถานศึกษาในสังกัดกับสถานศึกษาสังกัดอื่นที่เปิดสอนสายอาชีพ โดยมีหน่วยงานมาร่วมทำข้อตกลงร่วมมือการจัดการศึกษา คือ วิทยาลัยเทคนิคตาก วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีตาก วิทยาลัยการอาชีพบ้านตากวิทยาลัยไฮเทค-เทคโนโลยีตาก ตลอดจนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในสังกัด จำนวน 31 โรงเรียน ส่งผลให้นักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 100 และนักเรียนที่เรียนจบระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเรียนต่อสายสามัญและสายอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 98.36

(2) ด้านสาธารณสุข

จากข้อมูลสัดส่วนประชากรแยกตามกลุ่มอายุ พบว่า ประชากรจังหวัดตากเกือบ 2 ใน 3 เป็นกลุ่มประชากรวัยทำงาน (15 - 59 ปี) คิดเป็นร้อยละ 61.94 ซึ่งหมายถึงกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ในการให้บริการสาธารณสุข โดยปัญหาสาธารณสุขในกลุ่มเหล่านี้มีหลากหลายและที่สำคัญคือ โรคเรื้อรัง (มะเร็ง หลอดเลือดหัวใจ หลอดเลือดสมอง เบาหวาน ความดันโลหิตสูง) และผลกระทบที่ตามมา ปัญหาสุขภาพเฉพาะของกลุ่ม อาทิ กลุ่มสตรี เป็นต้น รองลงมา คือ กลุ่มเด็กเล็ก (0 - 5 ปี) และเด็กวัยเรียน (6 - 14 ปี) คิดเป็นร้อยละ 22.05 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาของประชากรทั้งหมด โดยทั่วไปกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้มีความเสี่ยงด้านสุขภาพตามลักษณะธรรมชาติอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีภูมิคุ้มกันร่างกายมีน้อย อีกทั้งยัง

เป็นส่วนที่อาจได้รับผลกระทบจากปัญหาสุขภาพของกลุ่มอื่น ๆ และกลุ่มที่สำคัญ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในภาพรวม คือ กลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) คิดเป็นร้อยละ 11.22 ของประชากรทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา โดยทั่วไปกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้มีความเสี่ยงด้านสุขภาพเช่นเดียวกับกลุ่มเด็กเล็ก คือ เป็นกลุ่มที่มีภูมิคุ้มกันร่างกายน้อย เป็นส่วนที่อาจได้รับผลกระทบจากปัญหาสุขภาพของกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งปัญหาโรคเรื้อรังที่มีมาตั้งแต่วัยทำงาน รวมทั้งภาวะทุพพลภาพที่อาจมีแนวโน้มมากขึ้นจากความเสี่ยงที่มีเพิ่มขึ้นเหล่านี้

(3) ข้อจำกัดในพื้นที่

- โครงสร้างพื้นฐานไม่ได้มาตรฐาน (1) การพัฒนาเส้นทางคมนาคมทั้งในไทยและเมียนมายังไม่ได้มาตรฐานและบางจุดไม่ปลอดภัย ได้แก่ ช่วงแม่สอด-ตาก ช่วงแม่สอด-อุ้มผาง และเส้นทางส่วนใหญ่ในเมียนมา โดยเฉพาะช่วงเมียวดี-กอกะเร็ก บนเขาตะนาวศรี (2) สภาพการจราจรพื้นที่บริเวณด่านพรมแดนเชิงสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาร์ แห่งที่ 1 แออัดมาก
- ขาดการกำหนดทิศทางการพัฒนาพื้นที่อำเภอแม่สอดที่ชัดเจน การเติบโตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในพื้นที่ทำให้โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่เดิมและการบริหารจัดการของหน่วยงานใน อ.แม่สอดไม่สามารถรองรับการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาและโครงการพัฒนาในพื้นที่ที่เหมาะสม
- ไทยและเมียนมายังไม่มีความร่วมมือในการอำนวยความสะดวก การขนส่งข้ามพรมแดนระหว่างกัน ไทยและเมียนมายังไม่สามารถดำเนินการเชื่อมโยงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ภายในประเทศ (National Single Window: NSW) และภายในอาเซียน (ASEAN Single Window: ASW) ได้อย่างเป็นรูปธรรม
- กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการค้าและการลงทุนของเมียนมายังไม่เป็นสากล อาทิ การที่เมียนมาให้ออกใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้าที่ย่างกุ้ง

2.4 ทฤษฎี แนวคิดอนาคตศึกษา และการจัดทำภาพอนาคต (Foresight)

2.4.1 ทฤษฎี แนวคิดอนาคตศึกษา

การศึกษาอนาคตเป็นการนำข้อมูล และข้อเท็จจริงจากอดีตและปัจจุบัน มาทำการทบทวนเพื่อคาดการณ์ อนาคตที่ไกลออกไป ยิ่งมีการศึกษาย้อนอดีตไปได้ไกลเท่าไร ก็จะทำให้การคาดการณ์อนาคตมีความชัดเจนและแม่นยำมากขึ้น

Slaughter, Richard A. (1995)²⁰ อนาคตศึกษา (futures studies) เป็นวิชาทำนายเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นโดยใช้หลักการ เหตุผล การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน รวมทั้งประวัติศาสตร์ในการทำนายและวิเคราะห์อนาคต หลักการและวิธีการในอนาคตศาสตร์ จะพิจารณาจากความเป็นไปได้ต่าง ๆ ของการเปลี่ยนแปลงหรือการดำเนินของเหตุการณ์ในปัจจุบันทางสังคมผ่านหลักการทางเศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ จิตวิทยา รวมทั้งเทววิทยาด้วย

อภิวัฒน์ รัตนวราหะ (2019)²¹ อนาคตศึกษา (Futures Studies) เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยกระบวนการคาดการณ์ กำหนด และตั้งรับกับอนาคตอย่างเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันได้รับความสนใจมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นวงกว้าง และมีความไม่แน่นอนสูง การมองอนาคต ไม่ใช่ศาสตร์ที่เกิดขึ้นใหม่ เพราะในอดีต การมองอนาคต คือ ศาสตร์ของการทำนายและการพยากรณ์ แต่ปัจจุบัน ‘อนาคตศึกษา’ เป็นศาสตร์ที่คิดและใช้ความรู้เกี่ยวกับอนาคตอย่างเป็นระบบมากขึ้น มีการนำกระบวนการเชิงวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์ร่วมกับความรู้ในเชิงประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

²⁰ Slaughter, Richard A. *Futures for the Third Millennium. Prospect Media, St. Leonards, NSW, Australia. 1995.*

²¹ อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. ผศ.ดร. มองอนาคต ‘เมือง’ ไทย ผ่านสายตานักอนาคตศึกษา 2019. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/apiwat-interview-2019/>

ประโยชน์ของอนาคตศึกษา คือ ทำให้เกิดการวางแผนที่สามารถตอบรับกับโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนสูงได้ดีขึ้น ซึ่งวิธีการวางแผนแบบเดิมอาจใช้ไม่ได้อีกต่อไป อนาคตศึกษาจึงช่วยตีกรอบความคิดในการวิเคราะห์ห่ออดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ว่า ในอนาคตจะมีโอกาส ความท้าทายอะไรเกิดขึ้นได้บ้าง เพื่อให้สามารถวางแผนตามปัจจัยเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ได้ ที่สำคัญคือ ในปัจจุบัน กระบวนการศึกษาและใช้นาคต ไม่ได้เป็นแบบบนลงล่าง (Top down) เหมือนในอดีต แต่เป็นการศึกษาอนาคตที่กระบวนการมีการเปิดกว้างให้คนจากหลากหลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้น

2.4.2 การจัดทำภาพอนาคต (Foresight)

การจัดทำภาพแนวโน้มในอนาคตเป็นการนำประเด็นที่มีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน (common ground key issues) ของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องหรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มาทำการวิเคราะห์ผ่านแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูลและข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้ฉากทัศน์ในอนาคต (Future Scenario) ของสถานการณ์ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในระยะเวลาที่กำหนด ดังนั้น เราจึงต้องวางแผนเป็นฉากๆ ไว้แล้วเตรียมพร้อมรับมือกับทุกฉากทุกสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น

รัทซ์พงศ์ วงศาโรจน์ (2560)²² แนวคิดการมองภาพอนาคต (Foresight) เป็นแนวคิดที่มีต้นกำเนิดในประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ช่วงปีคริสต์ศตวรรษที่ 16 แต่ถูกพัฒนาอย่างจริงจังและเป็นระบบในการวางแผนยุทธศาสตร์ทางการทหารของกองทัพสหรัฐอเมริกา (Fahey & Randall, 1998; Malaska & Virtanen, 2005) เมื่อช่วงปี ค.ศ.1950-1960 ซึ่งต่อมา เฮอร์แมน คาน (Herman Kahn) นักอนาคตศาสตร์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ริเริ่มนำแนวคิดเรื่องการมองภาพอนาคตมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ ได้ร่วมวางแผนจินตนาการอนาคตทางการทหารของกอง

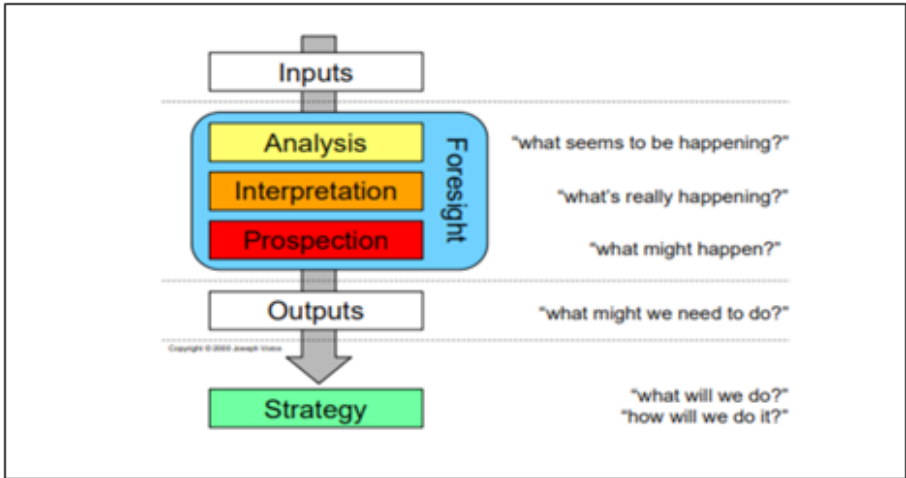
²² รัทซ์พงศ์ วงศาโรจน์. การถ่ายทอดองค์ความรู้โมเดลการพยากรณ์เชิงยุทธศาสตร์รองรับอนาคต: มิติด้านความมั่นคง. โครงการจัดการความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีจากผลงานวิจัยและนวัตกรรม. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2560.

ทัพอากาศและได้ถอดองค์ความรู้ชุดนี้จากประสบการณ์ โดยประยุกต์ไปสู่การพยากรณ์อนาคตในภาคการเมือง เศรษฐกิจ กระทั่งได้รับยกย่องเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านอนาคตศาสตร์ระดับต้นของโลก (Fahey & Randall, 1998; Malaska & Virtanen, 2005)

หลังจากนั้นแนวคิดนี้จึงถูกนำมาปรับปรุงและพัฒนาขึ้นใหม่ เป็นเทคนิคการสร้างภาพอนาคตสำหรับวางแผนพัฒนาองค์กรในอุตสาหกรรมพลังงาน จากนั้นภาครัฐบาลและภาคธุรกิจจึงนำแนวคิด Foresight มาศึกษาเพื่อใช้ในการวางแผนการลงทุนเกี่ยวกับเทคโนโลยี และพัฒนาขึ้นใช้ในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการคาดการณ์พัฒนาการของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Technology Foresight) ต่อมาในยุคหลังทศวรรษที่ 1990 จึงได้พัฒนาแนวคิดดังกล่าวให้ครอบคลุมกิจกรรมในภาคเศรษฐกิจ เพื่อสร้างขีดความสามารถทางการแข่งขัน และในเวลาต่อมาจึงเพิ่มประเด็นทางสังคมเข้ามา ทำให้การมองอนาคตในยุคปัจจุบันมีการใช้ข้อมูลทางการทหาร เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสังคมผสมผสานเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ภาพอนาคต 1 สถานการณ์

Joseph Veros (2003) ได้พัฒนารูปแบบการสร้างภาพอนาคต เรียกว่า Generic Foresight Model (GFM) ซึ่งรูปแบบดังกล่าวเป็นการสร้างภาพอนาคต (Scenarios) ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตระยะยาว โดยการสร้างภาพอนาคต (Foresight) ในกระบวนการนี้จะแตกต่างจากการพยากรณ์ (Forecast) ซึ่งเป็นการทำนายผลจากความถี่ของการเกิดข้อมูลนั้น ๆ ในอดีตแล้ววาดภาพอนาคตว่าน่าจะเป็นอย่างไร แต่การวาดภาพอนาคตตามกระบวนการ Foresight จะเป็นการคาดการณ์ว่าสถานการณ์ข้างหน้านั้นจะเป็นอย่างไร โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) ที่เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ (Analysis) หาแนวโน้ม ของสถานการณ์หรือภาพที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้า เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สภาพอากาศ โดยมีการประเมินความน่าจะเป็นของ

ฉากทัศน์ (Scenario) ตามโอกาสในการเกิดว่า ในภาพอนาคต (Foresight) ที่ได้ มีฉากทัศน์ใดที่มีโอกาสจะเกิดขึ้นจริง (Interpretation) และมีฉากทัศน์ใดที่อาจจะเพียงแต่มีโอกาสเกิดขึ้น (Prospection) เพื่อนำฉากทัศน์นั้นมากำหนดนโยบายหรือแนวทางที่ต้องปฏิบัติ โดยนโยบายหรือแนวทางปฏิบัตินี้ ก็คือ ผลลัพธ์ (Output) นั้นเอง ซึ่ง GFM Model เป็นดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างภาพอนาคต หรือ GFM Model (Veros, 2003 อ้างถึงใน รัชพงษ์ศ์ วงศาโรจน์. 2560)

2.4.3 ฉากทัศน์ (Scenario)

อภิวัฒน์ รัตนวราหะ (2019)²³ ฉากทัศน์ (Scenario) เป็นแนวคิดและวิธีการแบบหนึ่ง จากหลายๆ แนวคิดและวิธีการทางอนาคตศึกษา โดยเป็นการวิเคราะห์ว่า ปัจจัยหรือเหตุการณ์อะไรบ้างที่มีผลกระทบต่อเมือง ประเทศ ครอบครัวยุคนึง ตัวเอง แต่ก็ก็มีความไม่แน่นอนสูงในแง่ที่ว่า จะเกิดขึ้นที่ไหนและเมื่อไหร่

สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (IFI) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ร่วมกับวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2562)²⁴ ได้จัดทำเอกสารวิชาการ เรื่อง “เครื่องมือการมองอนาคต (Foresight tools)” ขึ้น ซึ่งได้อธิบายถึงฉากทัศน์อนาคต ว่า

ความหมาย

ฉากทัศน์ (Scenario) หมายถึง มโนภาพเกี่ยวกับสถานการณ์ในอนาคต ที่มี “ความเป็นไปได้ (Probability)” ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับคำว่า “วิสัยทัศน์ (Vision)” แต่มีคุณลักษณะสำคัญที่แตกต่างกัน 2 ประการ คือ

(1) “วิสัยทัศน์” จะให้ความสำคัญกับสถานการณ์ในอนาคตที่พึงประสงค์ แต่ “ฉากทัศน์” จะให้ความสำคัญกับ “ความไม่แน่นอน (Uncertainty)” และปัจจัยต่างๆ ที่ส่งอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนสถานการณ์ปัจจุบันไปสู่อนาคต ซึ่งจะส่งผลให้สามารถระบุและวิเคราะห์ “ฉากทัศน์ทางเลือก (Alternative Scenario)” จนนำไปสู่การกำหนดเป็น “กลยุทธ์” หรือ “นโยบาย” เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม

²³ อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. ผศ.ดร. มองอนาคต ‘เมือง’ ไทย ผ่านสายตานักอนาคตศึกษา 2019. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/apiwat-interview-2019/>

²⁴ สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (IFI) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ร่วมกับวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เครื่องมือการมองอนาคต (Foresight tools). 2562.

(2) ฉากทัศน์เป็นมโนภาพที่ถูกกำหนดขึ้นโดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์อย่างรอบคอบทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจนเกิดเป็นมโนภาพที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยเกื้อหนุนและปัจจัยความท้าทายต่ออนาคตอย่างชัดเจน

นักอนาคตศาสตร์จะมีคำจำกัดความและวิธีการใช้ประโยชน์จากฉากทัศน์ที่หลากหลาย บางสถานการณ์นักอนาคตศาสตร์ใช้ฉากทัศน์เป็นเครื่องมือกำหนดแนวความคิดใหม่ หรือเป็นจุดเริ่มต้นของการถกเถียงอภิปรายทางเลือกและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อตักตวงเป็นฉันทามติหรือแนวปฏิบัติของคณะต่อไป นอกจากนี้ นักอนาคตศาสตร์ยังสามารถใช้ฉากทัศน์เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการมองอนาคต (Foresight Process) ร่วมกับเครื่องมือมองอนาคตอื่น ๆ เพื่อให้วิเคราะห์และคาดการณ์อนาคตได้อย่างรอบด้าน เช่น ใช้ร่วมกับเทคนิคการสร้างวิสัยทัศน์ (Visioning) และเรื่องเล่าเกี่ยวกับอนาคต (Future Narratives) เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและสำรวจความเป็นไปได้ของอนาคตมากกว่า 1 สถานการณ์

ประเภทของฉากทัศน์

ฉากทัศน์ แบ่งตามคุณลักษณะข้างต้นได้ 2 ประเภท คือ (1) ภาพพื้นฐานประวัติศาสตร์ (Historically-based Scenario หรือ Future History) เป็นฉากทัศน์ที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูลหรือทิศทางการเปลี่ยนแปลงจากอดีตและสถานการณ์ปัจจุบันว่าจะนำไปสู่อนาคตได้อย่างไร (2) ภาพแห่งอนาคต (Images of the Future) เป็นฉากทัศน์ที่กล่าวถึงสถานการณ์ในอนาคตเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจนเกี่ยวกับโอกาส ความท้าทาย และปัจจัยที่นำไปสู่อนาคต

สิ่งที่จำเป็นในการสร้างและวิเคราะห์ฉากทัศน์

(1) ข้อมูลปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับฉากทัศน์ที่ต้องการสร้าง เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และแนวโน้มรสนิยมของผู้บริโภค โดยข้อมูลเหล่านี้ต้องผ่านกระบวนการวิเคราะห์อย่างครอบคลุมทุกมิติ ก่อนเริ่มกระบวนการสร้างและวิเคราะห์ฉากทัศน์

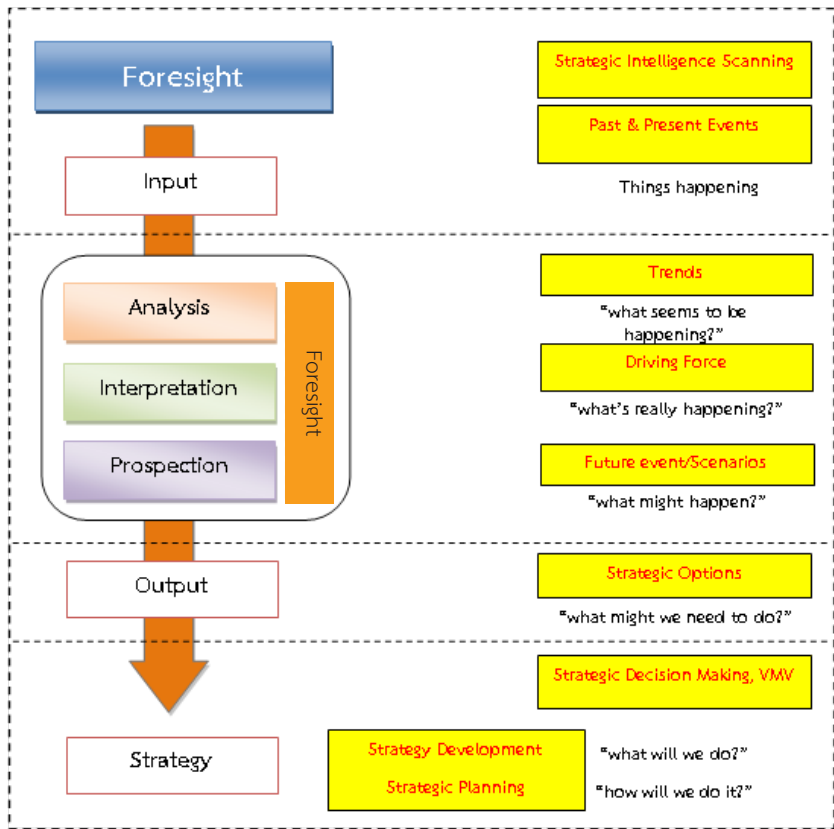
(2) ความมุ่งมั่น (Commitment) ของผู้นำองค์กรทั้งในเชิงงบประมาณ เวลา และพันธสัญญาในการนำผลวิเคราะห์ไปกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์หรือนโยบาย

(3) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ สามารถประสานความร่วมมือและระดมพลังความคิดของสมาชิกภายในองค์กร ในการดำเนินการสร้างฉันทศน์ชุมชน และนโยบายระดับประเทศ หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องมีกลยุทธ์ในการสื่อสารสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ สามารถประสานความร่วมมือและระดมสรรพกำลังของทุกภาคส่วนเพื่อกำหนดฉันทศน์ที่ชัดเจนและมีความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติมากที่สุด

2.4.4 ขั้นตอนการจัดทำภาพอนาคต

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์²⁵การจัดทำภาพอนาคต (Foresight) มีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งแสวงหาแนวทางในการบริหารจัดการสถานการณ์ หรือความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในอนาคตด้วยการเตรียมทางเลือกที่เหมาะสม โดยกระบวนการจัดทำภาพอนาคตเปรียบได้กับการทำ Strategic Thinking ซึ่งผลลัพธ์สุดท้ายที่จะได้จากกระบวนการจัดทำภาพอนาคต คือ ทางเลือกที่เหมาะสม หรือ Strategic Option ซึ่งจะเป็นทางเลือกสำหรับผู้บริหาร องค์กร กองทัพ หรือประเทศในการตัดสินใจที่อยู่ภายใต้ Possible Scenarios ดังนั้น การจัดทำภาพอนาคต (Foresight Framework) จึงเชื่อมโยงกับการจัดทำยุทธศาสตร์ (Strategy) ดังภาพ

²⁵ ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์. คู่มือการกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategic Formulation Handbook) ปรับปรุงฉบับ 2563. สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (2563)

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการจัดทำภาพอนาคต (Foresight Framework) (Veros,2003 อ้างถึงใน รักษ์พงศ์ วงศาโรจน์. 2560

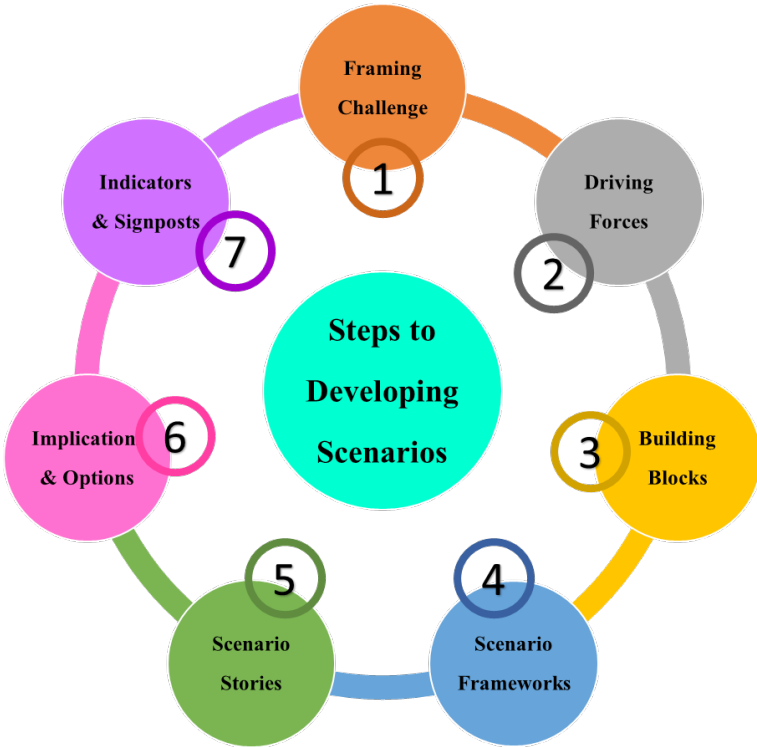
2.4.5 กระบวนการจัดทำภาพอนาคต (Foresight)

กระบวนการจัดทำภาพอนาคต (Foresight) มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. Strategic Challenges and Framing Questions

คือ ขั้นตอนของการตั้งคำถามที่เป็นขอบเขตของสถานการณ์ (Framing Questions) และกำหนดเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ (Strategic Challenges) ที่ต้องการ โดยพิจารณาว่า

- อะไรคือความท้าทาย/ปัญหาที่องค์กรกำลังเผชิญ
- อะไรคือความท้าทาย/ปัญหาที่ต้องการแก้ไข
- อะไรคือสิ่งที่อยากรู้

ตัวอย่าง

(1). เป้าหมายทางยุทธศาสตร์ (Strategic Challenge):

ภาพอนาคตของอาเซียนในมิติความมั่นคง ในอีก 2 ทศวรรษหน้า
(Foresight ASEAN Defence Security in two decades)

(2). ขอบเขตของสถานการณ์ (Framing Question):

สถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียนในห้วงปัจจุบันถึง.....
(Something about ASEAN Security)

2. Environmental Scanning & Driving Forces

คือ กระบวนการหาแนวโน้มและความไม่แน่นอน (Horizon scanning) โดยการสแกนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งอดีตและปัจจุบันที่สัมพันธ์หรือมีความเกี่ยวข้องกับ Strategic Challenges ที่เรากำหนดไว้ โดยการประเมินสถานะแวดล้อม (Environmental Scanning) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเหตุการณ์ในปัจจุบัน โดยใช้หลักการของ STEEP-M ซึ่งเป็นข้อมูลหรือเหตุการณ์ทางสังคม (Social) เทคโนโลยี (Technology) เศรษฐกิจ (Economic) สิ่งแวดล้อม (Environment) การเมือง (Politic) และการทหาร (Military) โดยการประเมินสถานะแวดล้อมต้องเริ่มจาก

Event	Trends	Driver
<ul style="list-style-type: none">• คือ การหาสิ่งที่เกิดขึ้นภายในและภายนอกองค์กร• ไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องไม่ดีเสมอ อาจเป็นเหตุการณ์ที่พึงประสงค์ หรืออาจเป็นปัจจัยเชิงลบก็ได้	<ul style="list-style-type: none">• การจัดกลุ่มของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและมีลักษณะใกล้เคียงกันไว้ด้วยกัน ตามกลุ่มที่กำหนดไว้ แล้วพิจารณาประเด็นที่มีแนวโน้มของการเกิดในทิศทางที่เพิ่มขึ้น/ลดลง หรือมีรูปแบบของการเกิดเปลี่ยนแปลงเฉพาะด้าน	<ul style="list-style-type: none">• พิจารณาหาสิ่งที่เป็สาเหตุและแรงผลักดันในการเกิดเหตุการณ์นั้นทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งอาจมีผลต่อแนวโน้มหรือทิศทางของภาพอนาคตที่ต้องการ

ทั้งนี้ ข้อมูลในการประเมินสถานะแวดล้อมให้พิจารณาจากข้อมูลเชิงทุติยภูมิ (Secondary Research/ Desk Research) ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่สามารถเชื่อถือและอ้างอิงได้ หรือเป็นแหล่งข้อมูลที่มาจากสถาบัน/ งานวิจัยที่มีการวิเคราะห์ไว้แล้ว เช่น US National Intelligence Council, Singapore Horizon Scanning, Trend watching firms (Futures Company, Trend watching) เป็นต้น

สรุปว่า การประเมินสถานะแวดล้อมให้วิเคราะห์ภายใต้ STEEP-M Framework และวิเคราะห์หา Driving Forces ที่สัมพันธ์กับ Strategic Challenge และ Framing Question ที่ตั้งไว้

ตัวอย่าง

Workshop 1: ตารางวิเคราะห์ Driving forces ที่มีผลกระทบต่อ.(เป้าหมายทางยุทธศาสตร์)

ด้าน S: สังคม

1.	11.
2.	12.
3.	13.
4.	14.
5.	15.
6.	16.
7.	17.
8.	18.
9.	19.
10.	20.

3. Building Blocks of Scenarios

คือ การสร้าง Blocks of Scenarios โดยจะแบ่งเป็น 3 กลุ่ม

3.1 Pre-determined

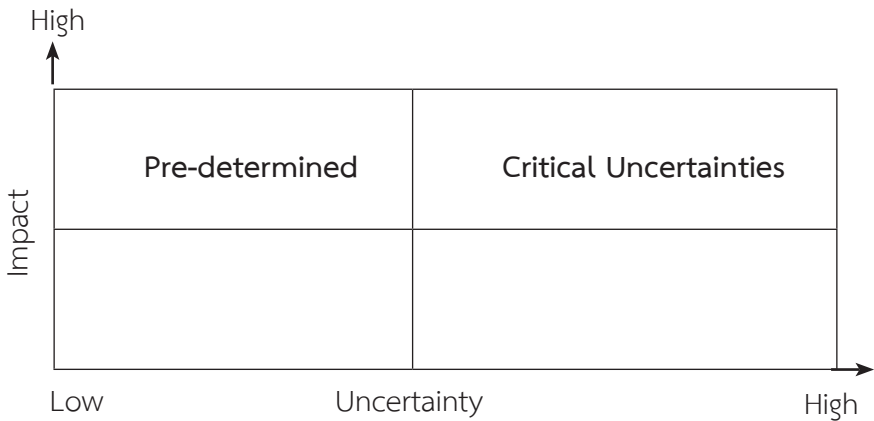
คือ Driving Forces ที่มีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบสูง แต่มีความไม่แน่นอนต่ำ (High Impact + Low Uncertainty) ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแน่ ๆ และจะเกิดต่อไปในอนาคต จึงเป็น Driving Forces ที่สามารถหากกลยุทธ์รองรับได้เลย

เช่น สังคมผู้สูงอายุของไทย, งบประมาณด้าน Health care service, อากาศยานไร้คนขับ, รถยนต์ไฟฟ้า, ประเทศเพื่อนบ้านมีการพัฒนามากขึ้นทำให้ดึงแรงงานกลับ, Climate Change เป็นต้น

3.2 Critical Uncertainties

คือ Driving Forces ที่มีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบสูง และมีความไม่แน่นอนสูงหรือความผันผวนสูงเช่นกัน (High Impact + High Uncertainty)

เช่น นโยบายของจีนที่มีต่อภูมิภาคอาเซียน (เหตุผลคือเราคาดเดาไม่ได้), สังคมไทยอยากเลือกตั้ง (ถ้าเลือกตั้งแล้วรัฐบาลจะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้จริงหรือไม่) ดังภาพ

ภาพที่ 3 การวิเคราะห์ Critical Uncertainties

3.3 Wildcards

คือ Driving Forces ที่ไม่น่าจะเกิดขึ้น ไม่มีโอกาสเกิด เกิดได้ยาก หรือไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน แต่ถ้าเกิดแล้วจะให้ผลกระทบสูง เช่น Infectious disease pandemic, Fast-moving financial crisis, Technology breakthrough เป็นต้น

หลังจากนั้น จะเป็นการนำ Driving Forces มาจัดกลุ่ม แล้วให้คะแนน ซึ่งอาจใช้การลงคะแนน (โหวต) จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดลำดับหา Driving

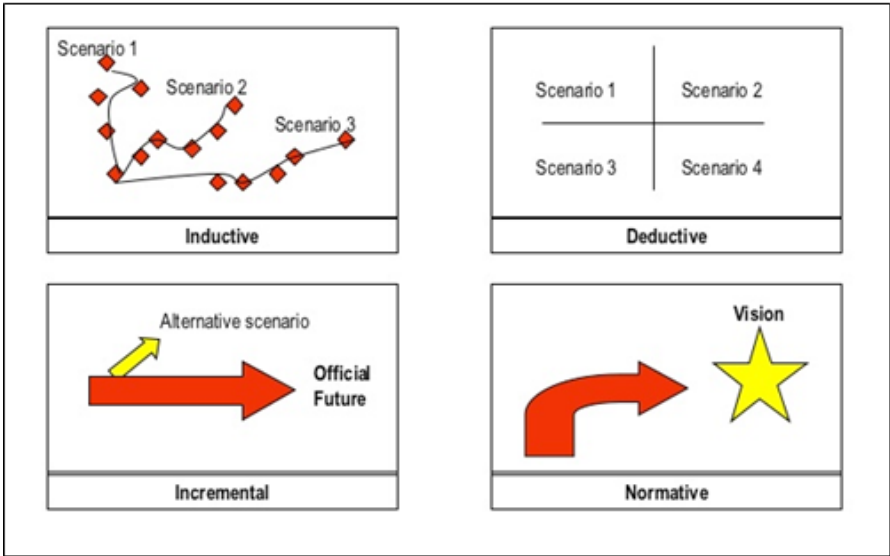
Forces ที่เป็น Critical Uncertainties โดยจะเลือก Driving Forces ที่มีคะแนนสูงที่สุด 5 อันดับแรก มาใช้ในการสร้าง Scenario Frameworks

4. Scenario Frameworks

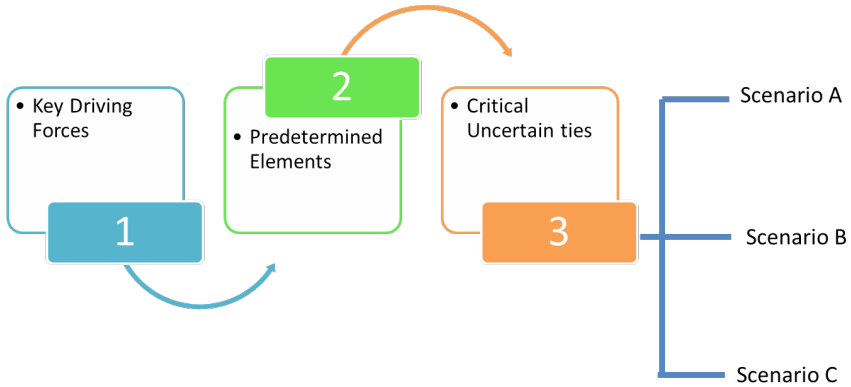
คือ การสร้างสถานการณ์ขึ้นมาโดยอาศัยโครงเรื่อง (plot) ที่มาจากแนวโน้ม (trends) ที่เห็นอยู่ในปัจจุบันและความไม่แน่นอน (uncertainties) ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต ภาพสถานการณ์ที่ได้จึงอาจมีได้หลายภาพ ขึ้นอยู่กับชุดแนวโน้มและความไม่แน่นอนที่เลือกมาประกอบกันเป็นโครงเรื่อง จึงมักจะเลือกโครงเรื่องที่แตกต่างกัน แต่ครอบคลุมเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้มากที่สุด ซึ่งโดยทั่วไปนิยมเลือก 3-4 โครงเรื่อง

ดังนั้น สถานการณ์ จึงหมายถึง ภาพรวมเหตุการณ์ในอนาคตที่เป็นจริงได้ (plausible) และเกี่ยวข้องกับประเด็นที่สนใจ (relevant) โดยแต่ละภาพจะเป็นการดำเนินเรื่องเล่าที่อาจเป็นเหตุการณ์ที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ก็ได้ แต่จะต้องไม่มีความขัดแย้งกันเองภายในภาพ (*กระบวนการสร้างสถานการณ์จะกระตุ้นจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ทำให้กล้าคิดนอกกรอบ กล้าหาวิธีการใหม่ในการแก้ไขปัญหาเดิม*)

การสร้างสถานการณ์ทำให้เข้าใจถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างแรงผลักดันต่าง ๆ ซึ่งอาจเสริมกัน หักล้างกัน หรือชักนำให้เกิดการตัดสินใจในประเด็นที่คาใจมานาน และนำไปสู่การวางแผนกลยุทธ์ที่รอบคอบกว่าเดิม และโดยทั่วไปแล้วการสร้างภาพสถานการณ์จำลองอนาคต (Scenario Planning) สามารถเขียนเล่าเรื่องราวได้ 4 รูปแบบตามภาพที่ 4 แต่ที่นิยมจะเป็นการเขียนสถานการณ์แบบ Inductive กับแบบ Deductive ดัง ภาพที่ 5 และ ภาพที่ 6

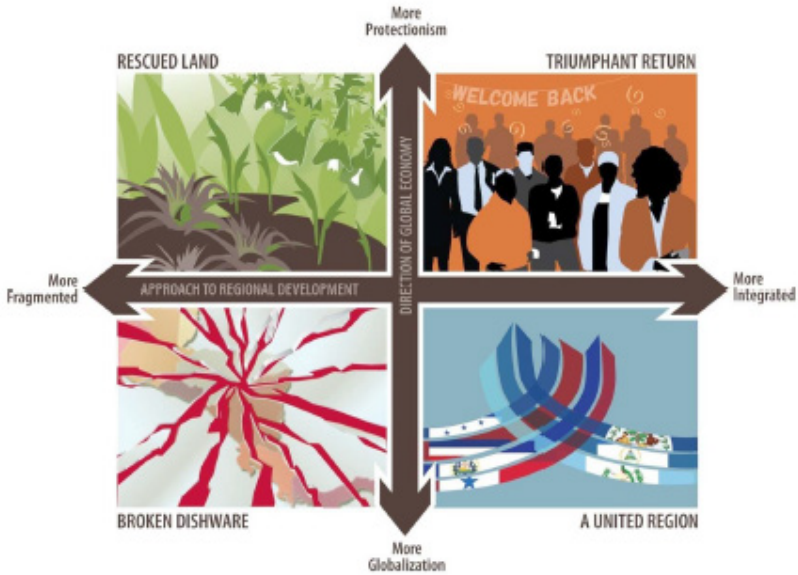

ภาพที่ 4 รูปแบบของ Scenario Planning

ภาพที่ 5 Scenario Planning แบบ Inductive Scenario

Inductive Scenario Creation เป็นการเขียนเรื่องราวจากการจัดกลุ่มความไม่แน่นอน (Uncertainties) ที่น่าสนใจ จากนั้นหาแนวโน้มภาพอนาคตที่เป็นไปได้มากที่สุด

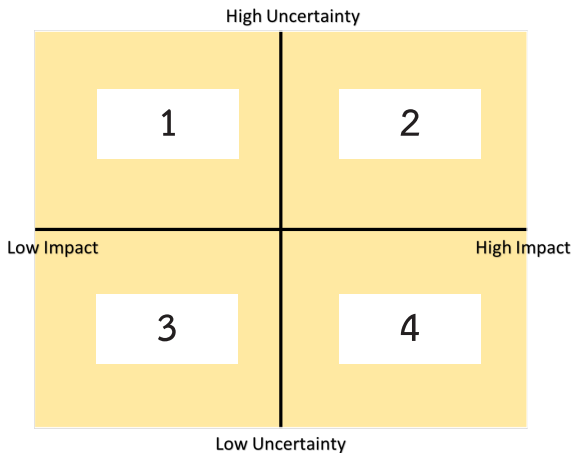

ภาพที่ 6 Scenario Planning แบบ Deductive Scenario

Deductive Scenario Creation เป็นการเขียนโดยพิจารณา 2 Critical Uncertainties ที่มีความแตกต่างกัน จากนั้นนำมาสร้างแกนตัดกัน 2 แกน เพื่อสร้างภาพ 4 ภาพที่มีความแตกต่างกัน การพิจารณาหา driving forces ที่เป็น Critical Uncertainties จะใช้การจัดระดับความสำคัญของ driving forces ทุกตัวที่เกี่ยวข้องเป็น 3 ระดับ คือ ต่ำ (low) ปานกลาง (moderate) และสูง (high) เพื่อนำไปจัดลงในตาราง 9 ช่อง ซึ่งเป็นการจำแนกผลกระทบและความไม่แน่นอน (Impact-Uncertainty) ดังนี้

Impact	High	Critical Planning Issues	Important Scenario Drivers	Critical Scenario Drivers
	Mod	Important Planning Issues	Important Planning Issues	Important Scenario Drivers
	Low	Monitor	Monitor	Monitor & re-assess
		Low	Moderate	High
		Uncertainty		

หลังจากจัดระดับความสำคัญของ driving forces ทุกตัวลงในตารางข้างต้นได้แล้ว จะเห็นว่าพื้นที่ในตาราง 9 ช่องข้างต้น มีช่องที่มีนัยสำคัญอยู่ 4 ช่อง คือ ช่องหมายเลข 1-4 เนื่องจากเป็นช่องที่บรรจุ driving forces ที่มีผลกระทบสูง (High Impact) และมีความไม่แน่นอนในการเกิดอยู่ในระดับสูงและปานกลาง (High / Moderate Uncertainty) จึงเป็น driving forces ที่น่าสนใจ สามารถนำมาใส่ในตาราง Impact and Uncertainty Matrix เพื่อเขียนเป็นภาพอนาคตต่อไป

5. Scenario Stories

การเขียนสถานการณ์ (Scenario Stories) เป็นการเรียบเรียงเหตุการณ์ใน อนาคตออกมาในลักษณะของ “เรื่องเล่า” (Narrative) เพื่อให้สถานการณ์ที่เล่า นั้น มีความน่าสนใจ คล้ายกับการพาดหัวหนังสือพิมพ์ หรืออาจเป็นใช้การบรรยาย เหตุการณ์โดยทั่วไปก็ได้ ที่สำคัญคือ หลังจากเขียนสถานการณ์เสร็จแล้ว ควรมีการ ตรวจสอบความเป็นไปได้จากแหล่งข้อมูลหรือหลักฐานอื่น ๆ ประกอบด้วย และ สุดท้ายจะต้องนำมาทบทวนกลับไปว่า สถานการณ์ที่เขียนออกมานั้นเชื่อมโยงและ สอดคล้องกับ Strategic Challenges และ Framing Question ที่ตั้งไว้ในขั้นตอน ที่ 1 หรือไม่

การเขียนสถานการณ์ โดยทั่วไปมีขั้นตอน ดังนี้

5.1 การกำหนดขอบเขตของสถานการณ์ เมื่อทรัพยากรในแง่ของบุคคลและ เวลาจำกัด ผู้จัดทำจึงจำเป็นต้องกำหนดขอบเขตของบริบทที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน เช่น (1) ต้องการสร้างสถานการณ์ในระดับใด (ระดับโลก ภูมิภาค อนุภูมิภาค หรือ ภายในประเทศ/องค์กร) (2) ครอบคลุมพื้นที่กว้างขวางเพียงใด และ (3) มองอนาคต ไกลเพียงใด (ระยะกี่ปี) หรือเจาะจงเฉพาะประเด็นใด เป็นต้น

สิ่งที่ต้องพึงตระหนัก คือ การกำหนดขอบเขตที่แคบมากอาจทำให้ลงรายละเอียดในการวิเคราะห์ที่ได้อีก แต่ก็อาจไม่ครอบคลุมได้อย่างทั่วถึง ในทางกลับกัน การกำหนดขอบเขตที่กว้างไปก็จะทำให้การวิเคราะห์ผลไม่สามารถลงลึกในรายละเอียดได้ ภาพที่ออกมาก็อาจจะคาดเคลื่อนไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนั้น คณะผู้จัดจึงควรกำหนดขอบเขตที่เหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของโครงการ และทรัพยากรที่มีอยู่

5.2 การเชิญผู้เข้าร่วมระดมความคิด โดยทั่วไปควรเชิญผู้มีส่วนร่วมเป็น เจ้าของหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ให้ครอบคลุมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งจำนวนของผู้เข้าร่วมระดมความคิดเพื่อเขียนสถานการณ์ควรมีประมาณ 25-30 คน แล้วแบ่งเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 6-10 คน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมแต่ละท่านมี โอกาสแสดงความคิดเห็น

5.3 การเตรียมความพร้อมของผู้เข้าร่วมระดมความคิด ควรมีการสื่อสารให้ผู้เข้าร่วมระดมความคิดเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ว่าพวกเขาคือผู้เชี่ยวชาญในประเด็นที่จะระดมความคิด ซึ่งจะเป็นผู้ให้ทั้งข้อมูล ความรู้ และความเห็นในการสร้างสถานการณ์ คณะผู้จัดอาจช่วยเตรียมความพร้อมโดยการจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานและสรุปประเด็นที่จะระดมความคิดให้ศึกษาล่วงหน้า

5.4 การจัดเตรียมสถานที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะให้คณะผู้เข้าร่วมระดมความคิด สามารถดำเนินกิจกรรมได้ เช่น กระดาษบันทึก (Post it) ปากกา กระดานหรือกระดานขนาดใหญ่เพื่อสรุปประเด็นหรือปัจจัยที่เป็นภาพรวมของกลุ่ม เป็นต้น

5.5 การเริ่มประชุมเชิงเพื่อสร้างสถานการณ์ จะเริ่มจาก

(1) การสรุปประเด็นและขอบเขตของสถานการณ์ เพื่อความเข้าใจตรงกัน อาจมีการนำเสนอบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นที่เกี่ยวข้องบ้าง แต่ก็ไม่ควรใช้เวลาของที่ประชุมมากเกินไป

(2) การระบุหาปัจจัยที่เป็นตัวผลักดัน (driving forces) ที่มีโอกาสเกิดขึ้นค่อนข้างจะแน่นอน กระทั่งสามารถทำนาย (Forecast) ในอนาคตได้โดยการคำนวณจากตัวแบบต่าง ๆ (Models) หรือการคาดคะเนของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งปกติมักจะพิจารณาแนวโน้มตัวผลักดันที่อยู่ในแต่ละมิติของ STEEP-M ที่ประกอบด้วยมิติสังคม (Social) มิติเทคโนโลยี (Technology) มิติเศรษฐกิจ (Economics) มิติสิ่งแวดล้อม (Environment) มิติการเมือง (Politics) และมิติทางการทหาร (Military)

(3) การระบุความไม่แน่นอน (Uncertainty) ซึ่งเป็นปัจจัยหรือเหตุการณ์ที่ไม่แน่ใจว่าจะเกิด หรือไม่เกิดในอนาคต และไม่จำเป็นต้องเป็นเรื่องไม่ดีเสมอ แต่เป็นความไม่แน่นอนที่ในอนาคตยังมีแนวโน้มที่สามารถพลิกผันเหตุการณ์หรือ แนวโน้มที่กำลังดำเนินอยู่โดยสิ้นเชิง ซึ่งปัจจุบันอาจเป็นเพียงสัญญาณอ่อน ๆ พอสังเกตเห็น แต่ในอนาคตอาจกลายเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมาก

5.6 การกำหนดประเด็นหลักของโครงเรื่องของสถานการณ์ ดังที่กล่าวมาแล้วว่า โครงเรื่องของสถานการณ์แต่ละภาพ ได้มาจากแนวโน้มและความไม่แน่นอน

3-4 ข้อเรียกว่า ประเด็นหลัก (Scenario Logics) อาจใช้แนวโน้มหรือความไม่แน่นอน ข้อใดข้อหนึ่งเป็นประเด็นหลักของสถานการณ์ และใช้ข้ออื่น ๆ ประกอบเป็นประเด็นรองก็ได้

การเขียนสถานการณ์ สถานการณ์นั้นเป็นเรื่องเล่า (Narrative) เหตุการณ์ในอนาคต เพื่อให้เรื่องเล่าเป็นที่น่าสนใจอาจนึกถึงข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์ในวันนั้น ซึ่งอาจมีตัวละคร แล้วเล่าเหตุการณ์ที่ตัวละครนั้น ประสบในวันหนึ่ง หรืออาจเป็นการบรรยายเหตุการณ์ โดยทั่วไปก็ได้ หลังจากเขียนสถานการณ์เสร็จแล้ว ควรมีการตรวจสอบความเป็นไปได้จากข้อมูลและหลักฐาน

5.7 การเชื่อมโยงสถานการณ์กับการวางแผนเชิงกลยุทธ์ การใช้สถานการณ์ทุกภาพเป็นหลัง ฉากแสดงอนาคตต่าง ๆ ที่อาจเป็นจริงได้ ช่วยกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ โดยวิธีการแรก เป็นวิธีการที่ได้ผลที่สุด เพราะไม่ได้ทิ้งสถานการณ์ภาพหนึ่งภาพใดไป จึงยังจะพิจารณาเหตุ ปัจจัยทุกอย่างได้ครบถ้วน ภายใต้ทรัพยากรจำกัด เพื่อขยายผลสิ่งที่พึงประสงค์และป้องกัน สิ่งที่ไม่พึงประสงค์มิให้เกิดขึ้น วิสัยทัศน์ที่ผู้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกำหนดขึ้น เป็นเป้าหมายที่ต้องใช้กลยุทธ์ในการบรรลุ และมีส่วนในการกำหนดกลยุทธ์ด้วย

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ (2556) จากผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ครั้งที่ 1/56 เรื่อง “แนวทางบริหารจัดการชายแดนต่อการรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน” พิจารณาในบริบทของการกำหนดนโยบายการวางแผน และการนำไปปฏิบัติสามารถสรุปตามภาคส่วนต่างๆ ทั้งนโยบายในระดับของรัฐบาล (Political Direction) การวางแผนในระดับยุทธการ (Operational Level) สรุปได้ว่า ปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การดำเนินงานบริเวณชายแดนต้องประสบปัญหาในปัจจุบันตลอดจนถึงอนาคตนั้น คือความไม่ชัดเจนของนโยบายในระดับยุทธศาสตร์ ที่จะส่งผลต่อการวางแผนในระดับยุทธการ และการปฏิบัติการระดับยุทธวิธีในพื้นที่ ตลอดจนการ

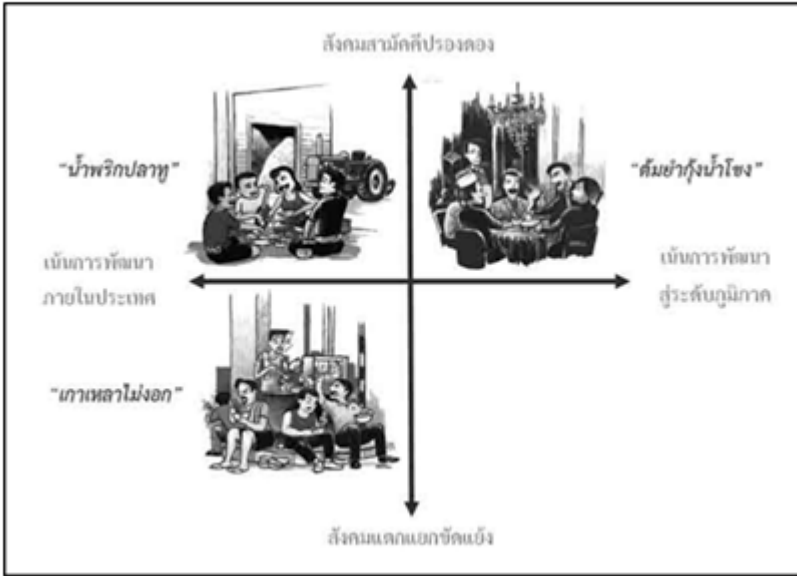
กำหนดภารกิจที่เหมาะสมได้เนื่องจากขาดการประเมินสถานการณ์ภัยคุกคามต่างๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเป็นพลวัตรของโลก ดังนั้น ขั้นตอนของการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในระดับรัฐบาล (Political Direction) จึงถือเป็นกระบวนการแรกเริ่มที่มีความสำคัญต่อการกำหนดจุดมุ่งหมายสูงสุดของการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ กล่าวคือการปกป้องผลประโยชน์ของชาติ (national interest) ที่ต้องอาศัยพลังอำนาจของชาติในด้านต่างๆ มาสนับสนุน ตลอดจนนำไปสู่การกำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างกรอบยุทธศาสตร์ (Strategic Direction) จากผู้ดำเนินการหลักอย่าง สขช. สมช. และ สคช. จะต้องคำนึงถึงการนำหลักแนวคิดในการตรวจสอบสถานะแวดล้อมเพื่อให้ทราบสถานการณ์แนวโน้มในอนาคตร่วมกับการพิจารณาถึงขีดพลังอำนาจของชาติ อันส่งผลให้การวางแผนในระดับยุทธการ (Operational level) สามารถสร้างความเชื่อมโยงประสานสอดคล้องกัน (orchestrates) ต่อการกำหนดขั้นตอนและกระบวนการในการดำเนินงานในหลายๆ รูปแบบ (series of campaign) เพื่อให้การปฏิบัติการในระดับยุทธวิธี (Tactical level) หรือหน่วยเฉพาะกิจและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงภาคเอกชนและภาคประชาสังคม สามารถปฏิบัติงานตามแผนในระดับยุทธการได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์และตอบสนองต่อความสำเร็จของนโยบายในระดับรัฐบาล (Political Direction) ความชัดเจนในระดับยุทธศาสตร์จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะนำความชัดเจนไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ต่างๆ รวมไปถึงยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศ (defence strategic) และประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า เมื่อมีการกำหนดยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศที่ชัดเจนแล้ว ยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศนั้นจะต้องสามารถกำหนดเป้าหมายให้กับยุทธศาสตร์ทหารใน ส่วนของการเตรียมกำลังและการใช้กำลังของเหล่าทัพต่างๆ ที่จะปฏิบัติการร่วมในระดับยุทธการและในระดับยุทธวิธีต่อไป

กรมกิจการชายแดนทหาร (2557) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยความสำเร็จในการนำข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือชายแดน ไทย – กัมพูชา (ระดับ GBC) ไปสู่การปฏิบัติ : คำแนะนำแนวทางการปฏิบัติในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับกัมพูชา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อเผยแพร่แนวทางการปฏิบัติเพื่อเสริมสร้าง

ความร่วมมือด้านความมั่นคงกับกัมพูชา และใช้เป็นตัวอย่างของโครงการนำร่อง (Pilot Project) ในการศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการนำข้อตกลงด้านอื่นๆ ที่มีกับประเทศต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยให้สามารถติดตามและประเมินผลปัจจัยความสำเร็จของความตกลงฯ ในมิติต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปปรับปรุงให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ (Key Success Factors) ของการนำความตกลงดังกล่าวไปปฏิบัติ จำนวน 12 ปัจจัย พร้อมข้อเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานตามความตกลงฯ ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ดังกล่าวสามารถนำมาวิเคราะห์และแบ่งกลุ่มปัจจัยทั้งหมดออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มปัจจัยที่ควรแก้ไขปรับปรุง กลุ่มปัจจัยที่ควรพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น และกลุ่มปัจจัยที่ต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้นในระยะยาว การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานตามความตกลงฯ พร้อมทั้งคำแนะนำทางการปฏิบัติในแต่ละกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงระหว่างไทยกับกัมพูชา กล่าวคือ 1) กลุ่มปัจจัยที่ควรแก้ไขปรับปรุง ควรมีการดำเนินการในเรื่องของการตรวจสอบสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคง การประชาสัมพันธ์ การกำหนดภารกิจ/มอบหมายงาน การตรวจตรา/ประเมินผล และการวางแผน/การควบคุม 2) กลุ่มปัจจัยที่ควรพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ควรมีการดำเนินการพัฒนาในเรื่องโครงสร้างของความตกลงว่าด้วยความร่วมมือชายแดนฯ ด้านผู้บริหารและผู้กำหนดนโยบายความตกลงฯ ด้านการประสานงานและความร่วมมือ ด้านหน่วยงาน/องค์กรที่เป็นผู้นำความตกลงไปปฏิบัติ ด้านผู้ปฏิบัติ ด้านทรัพยากร 3) กลุ่มปัจจัยที่ต้องเสริมสร้างให้เกิดขึ้นในระยะยาว ควรมีการดำเนินการพัฒนาในเรื่องความร่วมมือในภาคประชาสังคม ซึ่งภาคประชาสังคมมีส่วนสำคัญอย่างมากที่ทำให้ภารกิจประสบความสำเร็จ การนำข้อตกลงไปปฏิบัติ และการเสริมสร้างให้เกิดขึ้นในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง

ผอ.ฝ. ชูติดำรง (2558) ทำการศึกษา “สถานการณ์ความสามัคคีปรองดองของประชาชนภายในประเทศ” จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ 4 ครั้ง การรับฟังความคิดเห็นเพื่อร่างภาพอนาคตและการสร้างภาพอนาคต พบว่า ปัจจัยขับ

เคลื่อนที่สำคัญที่นับว่าเป็นความไม่แน่นอนหลักที่นำมาพิจารณาในการสร้างภาพอนาคตของประเทศไทย ได้แก่ สถานการณ์ความสัมพันธ์ที่ปรองดองของประชาชนภายในประเทศและเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ ซึ่งนำมาสู่ภาพอนาคต 3 ภาพ ได้แก่ ภาพเกาหลีไม่ออก ภาพน้ำพริกปลาหู และภาพต้มยำกุ้งน้ำโขง ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพอนาคตประเทศไทย 2562

ที่มา : ดัดแปลงจาก Knowledge Network Institute of Thailand (2010)

อธิบายเรื่องราวที่อาจจะเกิดขึ้นของภาพอนาคตได้ดังนี้

ภาพเกาหลีไม่ออก เป็นภาพในอนาคตที่สะท้อนถึงความขัดแย้งและความรุนแรงของคนในสังคม ทั้งความขัดแย้งที่มาจากความคิดเห็นทางการเมืองที่ต่างกันของคนในชาติซึ่งสั่งสมและหยั่งรากอยู่ในจิตใจมาเป็นเวลานาน และความขัดแย้งกับกลุ่มคนต่างดาวและคนไร้สัญชาติในประเทศที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ซึ่งได้รับการปฏิบัติอย่างละเลยและเพิกเฉยจากสังคม ในขณะที่สถาบันทางสังคมที่เคยมี

บทบาทเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและพัฒนาคนในชาติกลับไม่อาจทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์อีกต่อไป ประชาชนไม่อาจหันหน้าเข้าหากันเพื่อพูดคุยหรือเจรจากระทั่งในขณะรับประทานอาหาร

ภาพน้ำพริกปลาทุ เป็นภาพในอนาคตที่สะท้อนวิถีความเป็นไทยในแบบเอเชียที่ชัดเจนมากขึ้น ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและความแตกต่างหลากหลายของคนในสังคม ประชาชนเกิดการเรียนรู้จากบทเรียนในอดีตและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ ยอมรับและอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างทั้งทางความคิด เชื้อชาติและวัฒนธรรม เศรษฐกิจเข้มแข็งจากการบริโภคภายในประเทศที่มีสัดส่วนมากขึ้นการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นเพื่อให้พึ่งพาตนเองเป็นรูปธรรมมากขึ้นในรูปแบบของเขตปกครองพิเศษ เหมือนมื้ออาหารที่แม่จะไม่สวยหรู แต่ก็สุขสงบด้วยอาหารที่พึ่งพาวัตถุดิบพื้นบ้านของประเทศ

ภาพต้มยำกุ้งน้ำโขง เป็นภาพของความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นผลมาจากการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคอาเซียน และการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของสหภาพเมียนมา หลังจากหยุดนิ่งมาเป็นเวลานาน ส่งผลให้ประเทศมีการปรับตัวบนฐานของความร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียน ทั้งในทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ในขณะที่ประเทศไทยมีกลุ่มตลาดใหม่หรือที่เรียกว่า BRIC เป็นพันธมิตรทางการค้ากลุ่มใหม่ เสมือนวงรับประทานอาหารที่มีขนาดใหญ่และหลากหลายขึ้น บนแบบแผนกติกาที่มีความเป็นสากลมากขึ้น

ภูมิใจ เลขสุนทรการ (2562) ทำการวิจัย เรื่อง “การศึกษาเทคนิค Foresight ในการกำหนดภาพอนาคตความมั่นคงของอาเซียน” โดยอธิบายด้วยแกน 2 แกนที่จะส่งผลกระทบต่อในการกำหนดภาพในอนาคตของอาเซียน ได้แก่ ความมุ่งมั่นทางการเมือง (รัฐบาล) (Political Will) และการมีส่วนร่วมของสังคม (Social Participation) ได้ภาพอนาคต 4 ภาพ โดยมีภาพที่เป็น Worst case scenario ของการวิจัยที่แสดง “ภาพอนาคตของอาเซียนในอีก 20 ปีข้างหน้าซึ่งไม่มีมาตรฐานหรือมาตรการทางกฎหมายที่ภาครัฐและภาคองค์กรที่ไม่ใช่รัฐใช้ร่วมกัน ขาดเครือข่ายความร่วมมือในการแก้ปัญหาทั้งจากรัฐ และการเชื่อมโยงสู่ภาคประชาชน ตลอด

จนขาดการฝึกปฏิบัติร่วมกัน” ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix ได้ข้อสรุปเรื่องที่ ASEAN ควรดำเนินการ ดังนี้ (1) การมีกระบวนการสรรหาผู้นำที่มีคุณภาพและมีวาระในการดำรงตำแหน่งที่เหมาะสมของผู้นำอาเซียน (การจัดองค์กรและโครงสร้างอาเซียน) (2) การสร้างกลไกความร่วมมือ/เปิดรับความช่วยเหลือจากประเทศคู่เจรจา และมิตรประเทศ (3) สร้างค่านิยมด้านความปลอดภัยและความตระหนักเรื่องภัยพิบัติร่วมกันของประชาชนอาเซียน และ (4) ส่งเสริมธรรมาภิบาลทั้งในภาครัฐและภาคประชาชน ภาพอนาคต 4 ภาพ ได้แก่

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านกระบวนการการมองอนาคต (Foresight) ซึ่งเป็นเทคนิคหนึ่งของการวิจัยเชิงอนาคต (Futures Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 ขอบเขตในการวิจัย
- 3.3 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.4 ขั้นตอนการวิจัย
- 3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่เลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แทนจากหน่วยงานในภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ หรือมีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มตามรูปแบบการเก็บข้อมูล ดังนี้

- **กลุ่มที่ 1** เป็นกลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้บริหารหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 ภาคส่วน ประกอบด้วย
 - ภาคส่วนความมั่นคง/หน่วยงานภาครัฐ ; รองผู้ว่าราชการจังหวัดตาก (ฝ่ายเศรษฐกิจ) นายอำเภอแม่สอด สาธารณสุขจังหวัดตากธนารักษ์จังหวัดตาก ผู้กำกับการด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สอด หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 4 และสำนักงานประสานงานชายแดนไทย-พม่า

➢ ภาคธุรกิจและภาคเอกชน ; สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชยจังหวัดตาก สภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก และสภาหอการค้าจังหวัดตาก

➢ ภาคส่วนสังคม/ ประชาชน ; มูลนิธิช่วยไร้พรมแดน (Help Without Frontiers Thailand Foundation) ศูนย์การเรียนรู้บ้านปารมี (Parami Learning Centre) สภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สอด มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา-ตาก และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

• กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มของผู้ปฏิบัติงานจากหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

➢ สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ; ผู้ประสานงานสำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก สำนักงานธนารักษ์พื้นที่ตาก หมวดทางหลวงแม่สอด

➢ ภาคส่วนความมั่นคง/ หน่วยงานภาครัฐ ; ที่ว่าการอำเภอแม่สอด ด้านตรวจคนเข้าเมืองแม่สอด หน่วยเฉพาะกิจกรมทหารราบที่ 4 สำนักงานประสานงานชายแดนไทย-พม่า หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ 33 สำนักงานพัฒนาภาค 3 หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา

➢ ภาคส่วนเศรษฐกิจ/ เอกชน ; สภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก สภาหอการค้าจังหวัดตาก ผู้ประกอบการภาคธุรกิจ และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว

➢ ภาคส่วนสังคม/ ประชาชน ; สมาคมเพื่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชน มูลนิธิช่วยไร้พรมแดน (Help Without Frontiers Thailand Foundation) ศูนย์การเรียนรู้บ้านปารมี (Parami Learning Centre) สภาวิทยาลัยชุมชน มูลนิธิเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา และสภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สอด

3.2 ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษา เรื่อง “การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดนในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก” นี้ แบ่งขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา

1.1 เนื้อหาการวิจัย: ศึกษาและดำเนินการวิจัยด้วยกระบวนการจัดทำภาพอนาคตโดยใช้เทคนิค Foresight วิเคราะห์เนื้อหาในมิติความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) และการสำรวจสถานะแวดล้อมของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษแม่สอด จ.ตาก ในมิติความมั่นคงที่สัมพันธ์กับบริบทของมิติสังคมและมิติเศรษฐกิจ เช่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน โอกาสในการทำประกอบอาชีพ การดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่ และความเหลื่อมล้ำ เป็นต้น

1.2 เนื้อหาความมั่นคงชายแดนและพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ: ศึกษาแผนยุทธศาสตร์ กฎ ระเบียบ และกลไกความร่วมมือในการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดน พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคมในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

2. ด้านขอบเขตของพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่วิจัยตามประกาศคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ที่ 1/2558 เรื่อง กำหนดพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งกำหนดให้ “เขตเศรษฐกิจพิเศษตาก” มีพื้นที่ครอบคลุมใน 14 ตำบลของ 3 อำเภอในจังหวัดตาก คือ อ.แม่สอด อ.พบพระ และ อ.แม่ระมาด แต่เนื่องจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและพื้นที่ทางยุทธศาสตร์เกือบทั้งหมดมีที่ตั้งอยู่ใน อ.แม่สอด คณะผู้วิจัยจึงกำหนดให้ อ.แม่สอด เป็นพื้นที่ในการดำเนินการเก็บข้อมูล

3. ด้านช่วงเวลาในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้กำหนดระยะเวลาในการวิจัย 12 เดือน (ตุลาคม 2562 - กันยายน 2563)

3.3 เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3.1 เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล 2 ประเภท คือ

➢ แบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บ รวบรวมข้อมูลจากการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) 3 ประเด็นปัญหา จำนวน 10 ข้อคำถาม ดังนี้ (1) กลุ่มคำถามที่ 1 : ปัญหาที่องค์กรเผชิญ หรือต้องการแก้ไขจากการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก (2) กลุ่มคำถามที่ 2 : แนวโน้มสิ่งที่จะเกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกองค์กร และ (3) กลุ่มคำถามที่ 3 : การบริหารจัดการจากภาครัฐ พร้อมข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาและเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในอนาคต

➢ แบบดำเนินการและประเด็นคำถามสำหรับการประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการ Foresight โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้แทนหน่วยงานนั้น คณะผู้วิจัยได้เตรียมข้อคำถามไว้ 4 ประเด็น ดังนี้ (1) คำถามที่ 1: ท่านคิดว่า ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากปัญหาที่ท่านพบเห็นทั้งในอดีตและปัจจุบันในด้านต่าง ๆ มีอะไรบ้าง (2) คำถามที่ 2: ท่านคิดว่า ในช่วง 10 ปีต่อจากนี้ อะไรเป็นปัจจัยผลักดันให้เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากประสบความสำเร็จ (3) คำถามที่ 3: ท่านคิดว่า อะไรเป็นปัจจัยขัดขวางไม่ให้เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากประสบความสำเร็จตามแผนและระยะเวลาวางไว้ และ (4) การพัฒนาและเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากควรทำอย่างไร

3.3.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยฉบับนี้ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการทบทวนข้อมูลเอกสาร บทความวิชาการ การลงพื้นที่สำรวจสถานะแวดล้อม การเข้ากลุ่มปฏิบัติการ Focus group และการจัดทำภาพอนาคต (Foresight) โดยมีรายละเอียดวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการโดยการลงพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ซึ่งลดจำนวนการลงพื้นที่ลงเนื่องจากการระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 โดยแบ่งออกเป็น 2 วิธีการ 2 กลุ่ม คือ

วิธีการที่ 1 การให้ความรู้ในการจัดทำภาพอนาคต (Foresight Framework) พร้อมกับเก็บข้อมูลจากการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการ Foresight จำนวน 1 ครั้ง โดยดำเนินการไปแล้วเมื่อวันที่ 20 ก.พ.63 เวลา 09.00-16.00 น. ณ สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ อ.แม่สอด จ.ตาก โดยผู้เข้าร่วมการประชุมเป็นผู้แทนของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจจังหวัดตาก และอยู่ในระดับปฏิบัติงานของหน่วยงาน เข้าร่วมประชุม จำนวน 20 ท่าน

วิธีการที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้บริหารหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการออกนโยบาย หรือบังคับใช้นโยบายในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ประกอบด้วย ตัวแทนจากฝ่ายปกครอง ฝ่ายความมั่นคง ฝ่ายเศรษฐกิจ ฝ่ายสังคม หน่วยงานที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐ และหน่วยงานที่ทำงานโดยไม่แสวงหากำไร หรือองค์กรอาสาสมัครเอกชน เป็นกลุ่มเป้าหมายในการให้ข้อมูล (Key Informants) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) โดยการนัดหมายทำการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ท่านละประมาณ 90 นาที

(1) ข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการโดยการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากตำรา ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสาร (Documents) ได้แก่ ตำรา บทความ เอกสารทางวิชาการความมั่นคง การบริหารจัดการชายแดน รายงานการประชุม เอกสารการปฏิบัติงานของหน่วยงาน องค์กร เอกสารการวิจัย และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

3.4 ขั้นตอนการวิจัย

(1) ศึกษาแผนยุทธศาสตร์ และกลไกในการบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ

(2) ศึกษานโยบายความมั่นคงในระดับชาติที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและกองทัพไทยเป็นรับผิดชอบ โดยเฉพาะการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชน

(3) ศึกษาสภาวะแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่วิจัยในมิติความมั่นคง ความมั่นคงแบบองค์รวม (Comprehensive Security) ที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการความร่วมมือด้านความมั่นคงในการบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษตาก

(4) ศึกษาและดำเนินการวิจัยด้วยกระบวนการจัดทำภาพอนาคตโดยใช้เทคนิค Foresight

(5) กำหนดกรอบแนวคิดวิเคราะห์ “การกำหนดภาพอนาคตกองทัพไทยกับการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดน”

(6) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของกรอบแนวคิดที่สร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ

(7) การสร้างโจทย์คำถามในการจัดประชุมปฏิบัติการ Focus group

(8) เก็บข้อมูลในพื้นที่

(9) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยผสมผสานวิธีการตามกรอบแนวคิด Foresight ในการกำหนดภาพอนาคตทางยุทธศาสตร์ ร่วมกับการพัฒนายุทธศาสตร์ด้วยการใช้การวิเคราะห์ SWOT เพื่อกำหนดแนวทางและทรัพยากรหรือเครื่องมือ ในการจัดทำภาพอนาคตด้านความมั่นคง โดยใช้การระดมสมองจากประชุมปฏิบัติการ Focus group มี 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ (Analysis) แรงผลักดัน (Driving Force) เพื่อหาแนวโน้ม (Trend) ที่จะเกิดขึ้นในกรอบ สังคม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง และการทหาร (STEEP-M) เพื่อหาความเชื่อมโยงและผลกระทบที่เกิดขึ้น

ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและภัยคุกคามในพื้นที่ชายแดนไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน

ขั้นตอนที่ 2 ประเมิน (Evaluation) เพื่อระบุและจำแนกผลกระทบและความไม่แน่นอนของประเด็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้น (Impact-Uncertainty Classification) โดยการพิจารณาความสำคัญและให้น้ำหนัก (Weighting) กับประเด็นของผลกระทบที่เกิดขึ้น ทั้งในมิติของผลกระทบ (Impact) และความไม่แน่นอนในการเกิด (Uncertainty) ใน 3 ระดับ ได้แก่ น้อย (Low) ปานกลาง (Moderate) และสูง (High)

ขั้นตอนที่ 3 แปลผล (Interpretation) โดยดูผลที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสู่ทิศทางในอนาคตและคาดว่าจะเกิดขึ้นเป็นกระแสหลักในอนาคต เพื่อหา Critical Uncertainty โดยนำผลการประเมินและการให้น้ำหนักของประเด็นที่เป็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มาจัดวางในตาราง Impact-Uncertainty Classification

ขั้นตอนที่ 4 การคาดการณ์ (Prospection) สร้างภาพ Scenario planning โดยนำ Critical Uncertainty มาหา Uncertainty ที่ Extreme ที่ไม่เกี่ยวข้องกันและกัน แล้วมากำหนดแกน 2 แกน เป็นแกนตั้งและแกนนอน โดยแบ่งระดับของแต่ละแกนเป็น Low-High แล้วเลือกประเด็นจากขั้นตอนที่ 3 อยู่ในพื้นที่ Critical Scenario Zone มากำหนดภาพอนาคตทางยุทธศาสตร์

ขั้นตอนที่ 5 จัดทำแนวทาง/ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านความมั่นคง โดย การวิเคราะห์ SWOT เพื่อกำหนดทรัพยากรและเครื่องมือ (Means) ที่ต้องใช้ และทำ TOWS Matrix เพื่อจัดทำแนวทาง (Ways) ในการทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านความมั่นคงต่อไป

- (10) ประมวลผลข้อมูลและนำเสนอข้อค้นพบ
- (11) วิพากษ์ผลการวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
- (12) จัดทำรายงานผลการวิจัยและเสนอแนะแนวจากการวิจัย

3.5 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินงานในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ด้วยกระบวนการระดมสมอง (Brainstorming) และกระบวนการจัดทำภาพอนาคต (Foresight Framework) เพื่อให้ได้ตัวขับเคลื่อน (Driving Forces) ที่สำคัญของการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากมาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งทำให้ได้ผลลัพธ์เป็นคำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้ง 3 ประการ ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจะอยู่ในรูปแบบของการสรุปอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ การทำงาน ฯลฯ โดยมีแหล่งที่มาของข้อมูล คือ ข้อมูลจากบันทึกภาคสนาม และข้อมูลที่ได้จากการศึกษารายงานการประชุม เอกสารการปฏิบัติงานของหน่วยงาน องค์กร เอกสารการวิจัย และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากกระบวนการวิจัยที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 ในบทนี้คณะผู้วิจัยจะขอ นำเข้าสู่ขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการแยกวิเคราะห์ด้วยหลักการ STEEP-M และกระบวนการจัดทำภาพอนาคต (Foresight) ซึ่งมีทั้งหมด 6 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 Strategic Challenges and Framing Questions, ขั้นตอนที่ 2 Environmental Scanning & Driving Forces, ขั้นตอนที่ 3 การสร้าง Building Blocks of Scenarios, ขั้นตอนที่ 4 การสร้าง Scenario Frameworks, ขั้นตอนที่ 5 การเขียนสถานการณ์ (Scenario Stories) และ ขั้นตอนที่ 6 Implications and Options เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประการ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอนาคตภาพด้านความมั่นคงของพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

ในการตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 นี้ คณะผู้วิจัยทำการรวบรวมปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก โดยการตั้งข้อคำถาม กำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการวิจัย และดำเนินการเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลตามกระบวนการจัดทำภาพอนาคต (Foresight) ขั้นตอนที่ 1 – 3 ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 Strategic Challenges and Framing Questions

คณะผู้วิจัยตั้งคำถามการวิจัย (Framing Questions) และกำหนดเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ (Strategic Challenges) ที่ต้องการ ดังนี้

คำถามการวิจัย

“ภาพอนาคตของความร่วมมือด้านความมั่นคงในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ
จังหวัดตากในระยะ 5-10 ปีข้างหน้าควรเป็นอย่างไร”

วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอนาคตภาพด้านความมั่นคงของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก
- (2) เพื่อคาดการณ์อนาคตภาพของความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า
- (3) เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาและเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า

เป้าหมาย

ภาพอนาคตของความร่วมมือด้านความมั่นคงในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ
จังหวัดตาก ในระยะสั้น (3-5 ปี) และระยะยาว (5-10 ปี)

ขั้นตอนที่ 2 Environmental Scanning & Driving Forces

คณะผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่เพื่อสำรวจ เก็บข้อมูล และรวบรวมเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งอดีตและปัจจุบันที่สัมพันธ์หรือมีความเกี่ยวเนื่องกับ Strategic Challenges ที่เรากำหนดไว้ โดยการประเมินสถานะแวดล้อม (Environmental Scanning) ของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ว่า

ประเด็นที่ 1 Social: ความมั่นคงทางสังคม

S

1.1 สถานการณ์ปัจจุบัน

(1) โรคระบาด ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2563 เป็นช่วงที่เริ่มมีการระบาดของ COVID-19 ในประเทศไทย แต่ยังไม่พบผู้ติดเชื้อในจังหวัดตาก สา

(2) ยาเสพติด ที่ปัจจุบันพบว่าการแอบแฝงมากับสินค้าการเกษตร

(3) อาชญากรรม

(4) ค่านิยมและทัศนคติของกลุ่มแรงงานปัจจุบันและเยาวชนในแม่สอด เปลี่ยนไป รักสบาย ชอบงานง่าย มีค่านิยมที่ต่อต้านการทำงานใน Casino ในฝั่งเมียนมาเนื่องจากเป็นงานสบาย สวัสดิการดีและค่าตอบแทนสูง

(5) จำนวนของประชากรแฝงในอำเภอแม่สอด ส่วนใหญ่เป็นผู้อพยพและผู้ติดตามชาวเมียนมา ซึ่งมีประมาณ 1 ใน 3 ของประชากรชาวตาก และบางส่วนเป็นบุคคลไร้สัญชาติ จึงเป็นกลุ่มที่ไม่อยู่ในแผนพัฒนาฯ จึงไม่สามารถใช้งบประมาณได้ องค์กรภาครัฐและส่วนท้องถิ่นจึงไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแล/พัฒนา ศูนย์ฯ ได้อย่างเต็มที่

(6) เกิดการรับจ้างแต่งงานแบบหมั้นเวียนกับกลุ่มทุนจีนทั้งในฝั่งเมียวดีและฝั่งไทย เพื่อผลประโยชน์ด้านสิทธิเรื่องที่ดิน การค้า และสิทธิพิเศษด้านภาษีในฐานะคนในพื้นที่

(7) การเข้ามาของกลุ่มทุนจีน ที่มีแนวโน้มเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีแนวโน้ม take over สถานศึกษาเอกชน โรงพยาบาล โรงแรม โรงงานในอำเภอแม่สอด ไปประกอบ การในรูปแบบของตน

1.2 การวิเคราะห์ปัญหา

(1) ในพื้นที่จะยังคงมีปัญหาด้าน สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม และอาชญากรรม รวมทั้งชนกลุ่มน้อยซึ่งเป็นปัญหาที่มีมานานแล้ว แต่มีแนวโน้มว่าจะยังคงมีอยู่ต่อไป จนเป็นความคั่งค้างของคนในพื้นที่

(2) การรับจ้างแต่งงานของเด็กเมียวมามากับกลุ่มทุนจีนในฝั่งเมียวดีแบบ หมุนเวียนทำให้เกิดปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ยาเสพติด และการค้ามนุษย์ ที่กระทบและส่งผลต่อความมั่นคงในฝั่งไทยด้วย

(3) ประเทศไทยและเมียนมา เสียผลประโยชน์ที่พึงได้จากการเป็น SEZ เนื่องจากการเข้ามาของกลุ่มทุนจีน ซึ่งในระยะยาวจะส่งต่อการพัฒนา SEZ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ยากยิ่งขึ้น

(4) การลงทุนโดยชาติมหาอำนาจทั้งที่อยู่ในฝั่งไทย หรือในเมียวดี จะส่งผลกระทบต่อสิทธิสังคมของคนในพื้นที่อย่างเชื่อมโยงกัน เช่น ปัญหาเยาวชน ยาเสพติด อาชญากรรม การค้าประเวณี เมียเช่า

(5) การ take over สถานศึกษาเอกชน โรงแรม โรงงานในอำเภอแม่สอด ไปเป็นสถานศึกษาของตน ในระยะยาวอาจส่งผลกระทบต่อมิติด้านหลักสูตร เนื้อหาการเรียน ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่จะถูกกลืนหายไป และคนไทยไม่ใช่เจ้าของกิจการ

ประเด็นที่ 2 Technology: ข้อมูล การสื่อสาร

2.1 สถานการณ์ปัจจุบัน

T ประชาชนในพื้นที่ ส่วนมากไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการเป็น SEZ รวมทั้งสิ่งที่รัฐบาลจะสนับสนุน ขาดความต่อเนื่อง และข้อมูลไม่เข้าถึงประชาชนในระดับรากหญ้า ทำให้ขาดกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมและการรับรู้ของประชาชน ทั้งภาคประชาสังคมและภาคเอกชน

2.2 การวิเคราะห์ปัญหา

ทำให้เกิดความเข้าใจไม่ตรงกันในโครงการ SEZ ระหว่างภาครัฐ ซึ่งเป็นผู้ออกนโยบายกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน SEZ โดยตรง ทั้ง ๆ ที่ SEZ ใน อ.แม่สอด ถูกกำหนดให้มีขึ้นตั้งแต่ปี 2558 แต่ปัจจุบันยังคงไม่มีการขับเคลื่อน และความก้าวหน้าเท่าที่ควร

ประเด็นที่ 3 **Economic**: ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

3.1 สถานการณ์ปัจจุบัน

E (1) การอำนวยความสะดวกแก่กลุ่มธุรกิจนำเข้า-ส่งออกสินค้าทางการเกษตรในพื้นที่ SEZ ยังไม่เป็นจุดบริการแบบ One Stop Service (OSS)

(2) ขาดการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างแม่สอด-เมียวดี เช่น การขนส่ง ภาษี การเข้าเมือง แรงงาน

(3) เขตเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี และการลงทุนของจีนในโครงการ ชเวโก๊กโก๋ โดยกลุ่มหย่าไถ่ ในฝั่งจังหวัดเมียวดี ประเทศเมียนมา

(4) อำเภอแม่สอดมีมูลค่าการค้าชายชายแดน ปีละมากกว่า 40,000 ล้านบาท

(5) การตั้ง Casino ของกลุ่มทุนจีนที่บ้านท่าข้าม จังหวัดเมียวดี ในเขตของชนกลุ่มน้อย รัฐยะไข่ และบ้านวัลเลย์ จังหวัดเมียวดี ซึ่งขนานกับพื้นที่ของจังหวัดตาก

(6) ลักษณะของการลงทุนของกลุ่มทุนจีน ใช้การต่อรองผลประโยชน์กับชนกลุ่มน้อยที่มีอิทธิพลในพื้นที่ โดยรัฐบาลกลางเมียนมาอาจไม่ได้ให้การสนับสนุน

(7) จากการทำความเข้าใจว่าด้วยการยกเว้นการตรวจลงตราสำหรับผู้ถือบัตรผ่านแดน (Border Pass) หรือหนังสือเดินทาง (Passport) ระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา ระบุว่า อนุญาตให้ผู้ถือหนังสือเดินทางธรรมดาของแต่ละฝ่ายสามารถเดินทางเข้าประเทศและพำนักในประเทศผู้รับได้ เป็นเวลาไม่เกิน 14 วัน โดยยกเว้นการขอรับการตรวจลงตราล่วงหน้านั้น ให้การยกเว้นเฉพาะตัวชาวเมียนมาที่ถือ ประเภทนักท่องเที่ยว เดินทางเข้ามาในอำเภอแม่สอดไม่สอดคล้องกับมาตรการในการเข้า-ออกของยานพาหนะ คือ มาตรการนักท่องเที่ยวอยู่ได้ 7-14 วัน แต่ รถต้องเข้ามาเย็นกลับเท่านั้น

(8) การยกเลิกที่พักรถสินค้า (Hub) ในฝั่งไทยเนื่องจากการบีบของข้อกฎหมายไทย ทำให้นักลงทุนไทยไปตั้ง Hub ทางเมียวดี เป็นจุดพลิกให้การค้าไปชายแดนไปโตที่ฝั่งเมียนมาแทน

3.2 การวิเคราะห์ปัญหา

(1) การขาดจุดบริการแบบ One Stop Service (OSS) ในพื้นที่ SEZ ส่งผลให้เกิดความล่าช้าตลอดกระบวนการขนส่งสินค้าทุกประเภทผ่านแดน โดยเฉพาะต่อสินค้าประเภทผลผลิตทางการเกษตร

(2) เกิดการดึงกลุ่มทุนจากฝั่งแม่สอดไปเมียวดี การดึงแรงงานกลับ ไปทางเมียวดี

(3) ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมจากแหล่งการพนันต่อนักลงทุนและชาวบ้านฝั่งไทยที่ข้ามไปเล่น Casino เกิดปัญหาหนี้สินจากการพนัน

(4) ใน 3-4 ปีข้างหน้าเมื่อชเวโก๊กโก่เปิดตัวอย่างเป็นทางการ SEZ แม่สอด จะซบเซา ไม่มีเงินเข้าพื้นที่ กลุ่มทุนย้ายฐานการผลิตไปทางเมียนมาแทนแม่สอด แรงงานย้ายไปชเวโก๊กโก่ นักท่องเที่ยวลด เกิดภาวะขาดแคลนแรงงานและเศรษฐกิจในแม่สอดจะตาย

(5) การเข้ามาของกลุ่มนักลงทุนชาวจีนในธุรกิจ Casino เป็นกลุ่มที่ย้ายมาจากกัมพูชา จังหวัดสีหนุวิลล์ ที่มีแนวโน้มว่า ในอนาคตจะทำให้เกิดปัญหาความมั่นคงอย่างต่อเนื่อง เมื่อรัฐบาลกลางเมียนมาไม่เห็นด้วย

(7) ขั้นตอนในการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษมีความล่าช้า ทำให้ปัจจุบันประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศไทย มีการตั้งเขต SEZ กันหมดแล้ว ไทยจึงมีต้นทุนการผลิตสูงกว่า แม้คุณภาพจะดีกว่า แต่ก็ถูกทุนจีนตีตลาดสินค้าราคาถูก

ประเด็นที่ 4 Environment: ความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อม

4.1 สถานการณ์ปัจจุบัน

E (1) ปัญหาขยะ ส่วนมากเป็นขยะที่ลอยข้ามมาจากฝั่งเมียนมา ซึ่งประชาชนส่วนมากสร้างที่พักอาศัยและทำการค้าตลอดแนวแม่น้ำฝั่งตรงข้าม อ.แม่สอด ประกอบกับการเปิด Casino ในฝั่งเมียนมา ทำให้มีขยะจำนวนมากถูกทิ้งลงแม่น้ำเมย แล้วลอยมาติดที่ฝั่งแม่สอด และเทศบาลอำเภอแม่สอดไม่สามารถกำจัดให้หมดได้

(2) ปัญหาน้ำในพื้นที่ SEZ ประสบปัญหาเกี่ยวกับน้ำใน 2 รูปแบบ ได้แก่ การขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรกรรมและการอุปโภค-บริโภค ซึ่งแม้ว่าจะมีการสร้างเขื่อนไว้รองรับน้ำแต่ปริมาณของน้ำก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ โดยเฉพาะในฤดูร้อน อีกปัญหาคือ ปัญหาน้ำเสีย ซึ่งสัมพันธ์กับปัญหาขยะในแหล่งน้ำ

(3) ปัญหาควันไฟป่า และฝุ่น PM 2.5 ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีจากการลักลอบเผาไร่หรือพื้นที่เกษตรกรรมของเกษตรกรในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือของไทยและจากเมียนมา ซึ่งมักจะลุกลามเข้าไปในเขตป่าไม้ที่ยากจะควบคุมได้ เนื่องจากสภาพอากาศที่แห้งทำให้ไฟลามได้เร็วมากขึ้น และเกษตรกรไม่เปลี่ยนวิธีการเพาะปลูก ส่งผลให้ค่า PM 2.5 ในอำเภอแม่สอด มีค่าสูงอยู่ในระดับที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอย่างมาก

(4) ที่ดิน ที่ดินในอำเภอแม่สอดส่วนมากเป็นพื้นที่ป่าไม้ ที่ สปก. และที่ไม่มีโฉนด การเพิกถอนพื้นที่ป่าไม้ การเวนคืนที่ดินประชาชน เพื่อปรับเป็นพื้นที่พัฒนา SEZ ยังติดปัญหาการร้องเรียนเรียกค่าชดเชยเพิ่มเติม และไม่ยอมย้ายออกจากที่ดิน

(5) ปัญหาไฟฟ้า ที่มีแนวโน้มจะไม่เพียงพอต่อความต้องการในอนาคต เนื่องจากปัจจุบันความถี่ของการเกิดไฟฟ้าตกกรายวันมีมากขึ้น

4.2 การวิเคราะห์ปัญหา

(1) ยังคงมีการใช้ทรัพยากรที่ทำให้เกิดขยะในปริมาณที่มาก ซึ่งยังไม่มีการบวนการกำจัดขยะอย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำ และการท่องเที่ยวในพื้นที่ รวมถึงน้ำที่ใช้ในการเกษตร

(2) การทำเกษตรในลักษณะของการทำไร่ ทำให้เกิดการเผาซากพืชเพื่อทำการเกษตรรอบใหม่ ที่ทำให้เกิดฝุ่นควันที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน การคมนาคม และคุณภาพของดิน ซึ่งยังเกิดขึ้นทุกปีและมีแนวโน้มว่าจะยังคงมีต่อไปทุกปี

(3) การขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภค และไฟฟ้า นอกจากส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่แล้ว ในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้นจากการเป็น SEZ น้ำ และไฟฟ้าเป็นปัจจัยหลักในการพิจารณาตั้งโรงงาน และฐานการผลิต

(4) ปัญหา PM 2.5 เป็นปัญหาประจำภูมิภาค ซึ่งยากต่อการป้องกัน จึงอาจเป็นจุดอ่อนของพื้นที่สำหรับธุรกิจการท่องเที่ยว และปัญหาสุขภาพโดยเฉพาะระบบการหายใจของคนในพื้นที่

(5) ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดิน เป็นปัญหาสำคัญที่สุดทั้งในมิติสังคมและสิ่งแวดล้อม เพราะความไม่ชัดเจนของการจัดสรรที่ดิน นอกจากจะทำให้เกิดการฟ้องร้องทางคดี ความระหว่างรัฐกับประชาชน ก็ยังเป็นอุปสรรคในการกำหนดแหล่งผลิตน้ำและไฟฟ้าเพื่อรองรับการขยายตัวเป็น SEZ ด้วย

ประเด็นที่ 5 Politic and Military: การเมืองและความมั่นคง

5.1 นโยบายและการบริหารภาครัฐ

5.1.1 สถานการณ์ปัจจุบัน

P (1) ปัจจุบันไม่มีคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.)

(2) ความไม่สอดคล้องกันของข้อกำหนดที่หน่วยงานชายแดน แต่ละหน่วยยึดปฏิบัติ ไม่เอื้อต่อนักลงทุน และกลุ่มแรงงาน เช่น กฎหมายการขนส่งข้ามแดนระหว่างกรมศุลกากร-กระทรวงพาณิชย์/ ข้อปฏิบัติระหว่างประเทศเกี่ยวกับแรงงานในระบบต้องเป็นผู้ที่มีทะเบียนบ้านในแม่สอดและเมียวดีเท่านั้น

(3) สิทธิประโยชน์ที่ประชาชนในพื้นที่จะได้รับจาก SEZ ไม่ชัดเจน และส่วนมากเป็นนักลงทุนนอกพื้นที่ ผลกำไรตกสู่คนในพื้นที่น้อย

(4) การบริหารจัดการผังเมือง ยังติดข้อห้ามเก่าเรื่องการก่อสร้าง การต่อเติมเกิน 1,000 ตร.ม. ยังขัดต่อการเป็น SEZ และส่วนมากเป็นพื้นที่ป่าไม้ หรือ ที่ดินสปก. การจะเข้าไปใช้ประโยชน์จึงยุ่งยากกว่าที่ดินที่มีโฉนด

(5) การตั้งอยู่ปลายแนวเศรษฐกิจ (East-West Economic Corridor: EWEC) เป็นจุดตัดกับ North-South Economic Corridor (NSEC) เป็นจุดเด่นของพื้นที่ในการพัฒนาศักยภาพด้านระบบโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค ความเข้มแข็ง

ทางด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุน และเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี (Myawaddy Trade Zone) ของสหภาพเมียนมา

(6) หน่วยงานภาครัฐบางหน่วย มีความเห็นว่า องค์กรอิสระ NGOs และบุคลากรที่เข้ามาทำงานในแม่สอด มาจากหลายเชื้อชาติและไม่ผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากร และให้ข้อพิจารณาเพื่อติดตามการดำเนินกิจกรรมขององค์กรอิสระ NGOs บางหน่วยว่าอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพื้นที่ในอนาคตคล้ายโรงเรียนสอนศาสนาในภาคใต้ (ปอเนอะ)

(7) ความสัมพันธ์บ้านพี่เมืองน้อง (Sister City) ระหว่างแม่สอด-เมียวดี

(8) ผู้ประกอบการใน SEZ ส่วนมากเป็นผู้ประกอบการจากนอกพื้นที่และแรงงานในพื้นที่ปัจจุบันเป็นชาวเมียนมา

(9) การเข้ามาลงทุนและตั้งถิ่นฐานของกลุ่มทุนจีนหลายกลุ่มในรูปแบบของ Entertainment Complex, Casino และชุมชนชาวจีน ตลอดแนวชายแดนของจังหวัดตากและในเมียนมา

5.1.2 การวิเคราะห์ปัญหา

(1) การยกเลิก คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ชาติที่เลี้ยงตั้งแต่ต้น ทำให้ขาดโครงสร้างการบริหารจัดการ SEZ ที่ชัดเจน การดำเนินงานไม่เป็นเอกภาพ และขาดความน่าเชื่อถือจากนักลงทุน

(2) ความไม่สอดคล้องของกฎหมายและการปฏิบัติที่เป็นแนวทางเดียวกันของภาครัฐ ทำให้นักลงทุนย้ายกิจการไปฝั่งเมียวดีแทน

(3) ความไม่ชัดเจนด้านกรรมสิทธิ์ที่ดิน ส่งผลให้การลงทุนจากภาคธุรกิจชะลอเพื่อรอความชัดเจนเรื่องการจัดสรรพื้นที่ ขณะที่ในภาคประชาชนเกิดการเรียกร้องขอเงินค่าทดแทนเพิ่มเติมจากการถูกเวนคืนที่ดิน

(4) กฎหมายที่แต่ละหน่วยงานยึดปฏิบัติเกี่ยวกับ SEZ ไม่สอดคล้องกันทำให้ทำการค้าไม่คล่องตัว การขนส่งสินค้าล่าช้า ข้อกฎหมายของไทย ไม่เอื้อต่อนักลงทุน ประกอบกับนักลงทุนย้ายฐานการผลิตของโรงงานจากแม่สอดไปฝั่งจังหวัดเมียวดี ประเทศเมียนมาแทน เนื่องจากเมียนมาใช้มาตรการภาษี 0% (GSP) แก่นักลงทุน

(5) ผลประโยชน์ส่วนใหญ่จาก SEZ ยังไม่มีความชัดเจน ประโยชน์ไม่ตกแก่คนในพื้นที่ หรือองค์กรภาคสังคม เช่น รายได้ส่วนมากตกแก่นักลงทุนในพื้นที่ คนในพื้นที่ได้รับเพียงค่าแรง ผลกำไรจากการค้าขายแดนเพียงเล็กน้อย องค์กรภาคสังคม เช่น มูลนิธิ ศูนย์การเรียนรู้ของเด็กไร้สัญชาติ ส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองและไม่ได้ตั้งอยู่บนที่ดินของรัฐ ใช้การเช่าพื้นที่จากเอกชนซึ่งไม่มั่นคงถาวร

(6) ลักษณะการค้าในปัจจุบัน เป็นการค้าขายแดน และการขนส่งข้ามแดน มากกว่าการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ

(7) จากมุมมองของหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อองค์กรอิสระ (NGOs) ในพื้นที่ ทำให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างมิติการเมืองและความมั่นคง กับ มิติประชาสังคมและเอกชน มีสายสัมพันธ์กันอย่างบางเบา ไม่เข้าใจกัน และระแวงการดำเนินงานของกันและกัน จึงส่งผลให้การร่วมมือกันแบบบูรณาการเพื่อพัฒนา SEZ ไม่สามารถทำได้เต็มประสิทธิภาพ

(8) ระบบโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค ที่พัฒนาในฝั่งอำเภอแม่สอดเป็นประโยชน์กับจังหวัดเมียนมามากกว่าอำเภอแม่สอด เนื่องจากปัจจุบัน SEZ ในฝั่งแม่สอดยังไม่คืบหน้า ขณะที่ฝั่งเมียวดี เส้นทางเชื่อมต่อออกไปยังเมืองย่างกุ้ง เมืองมณฑลทะเลย์ และอินเตียได้ ขณะเดียวกันก็สามารถย้อนกลับเข้าประเทศจีนได้ทางมณฑลคุนหมิง ซึ่งเส้นทางจะสะดวกกว่าการใช้ R3A หรือ R3B ที่ระยะทางสั้นกว่า

(9) การขาดการทำข้อตกลงร่วมกันทางการค้าระหว่างแม่สอด-เมียวดี เช่น การขนส่ง ภาษี การเข้าเมือง และแรงงาน จะส่งผลต่อความสำเร็จของ SEZ เพราะยิ่งดำเนินการช้า ก็ยิ่งตัดโอกาสดึงดูดนักลงทุนให้เข้ามาทำการค้าภายใน SEZ

(10) การจำกัดแรงงานในระบบต้องเป็นผู้ที่มีทะเบียนบ้านในแม่สอดและเมียวดีเท่านั้น

(11) การเกิดเขตเศรษฐกิจพิเศษโดยกลุ่มทุนต่างชาติในชายแดนฝั่งเพื่อนบ้าน เช่น ขวโกระโก เป็นทั้งโอกาสและภัยคุกคามที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบสังคม วัฒนธรรม การเติบโตทางเศรษฐกิจ และความมั่นคงในพื้นที่ของประเทศไทยและเมียนมา

(12) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องภายใน SEZ ขาดการบูรณาการงาน ต่างคนต่างทำ เพราะยึดถือระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานต่างกัน ส่งผลให้กระบวนการทางธุรกิจ การส่งออกล่าช้า นักลงทุนเกิดความสับสนและขาดความเชื่อถือ

(13) แรงงานในพื้นที่ปัจจุบันเป็นชาวเมียนมา ขาดแคลนแรงงานในพื้นที่ในอนาคตหากมีกรณีปิดพรมแดน หรือ แรงงานชาวเมียนมาย้ายไปยังพื้นที่อื่น จะทำให้ SEZ ตก ขาดแรงงาน และภาคธุรกิจชะงัก

5.2 ด้านความมั่นคง

5.2.1 สถานการณ์ปัจจุบัน

M

(1) ความไม่เป็นเอกภาพและความไม่สงบในเมียนมา ระหว่างรัฐบาลเมียนมา กลุ่มกะเหรี่ยง DKBA และกลุ่มกะเหรี่ยง BGF (หม่องชิตตู่) ความอ่อนไหวรอบ ๆ พื้นที่มีมากเนื่องจากมีกลุ่มกะเหรี่ยงเข้ามาเป็นตัวแปรด้วย

(2) อิทธิพลของ “นายพลชิตู่” ซึ่งเป็นผู้นำรัฐกะเหรี่ยงกลุ่มขนาดใหญ่ที่สุด มีอิทธิพลและเกี่ยวข้องกับธุรกิจคาสีโนในฝั่งเมียนมา

(3) กลุ่มผู้อพยพที่เข้ามารับการศึกษาในอำเภอแม่สอดเป็นกลุ่มเปราะบางซึ่งแบ่งออกเป็นหลายระดับ โดยกลุ่มที่เปราะบางที่สุด คือ กลุ่มมุสลิมเมียนมา ที่เดินทางมาจากรัฐยะไข่ เมื่อเข้ามาศึกษาในไทยแล้ว ไม่สามารถเดินทางกลับไปเมียนมาได้

(4) การเข้ามาในพื้นที่ของมหาอำนาจอย่างจีนและสหรัฐฯ โดยเฉพาะการเข้ามาในเส้นทาง Logistic ของสหรัฐฯ เพื่อสกัดกั้นกลุ่มทุนจีนที่ดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกลงมาในอาเซียนตามเส้นทาง Economic Corridor และ GMS

(5) กรณีเส้นเขตแดนในแม่น้ำเมยบริเวณคอกช้างเผือกยังไม่ได้ข้อสรุป เพราะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตซึ่งในอนาคตจะรุนแรงมากขึ้น

5.2.2 การวิเคราะห์ปัญหา

(1) การแก้ปัญหาการสู้รบในอนาคตที่ยังไม่สามารถยืนยันได้ว่าจะสงบลง ถึงแม้ว่ารัฐบาลกลางเมียนมาจะยินยอมให้มีการเข้ามาลงทุนจากกลุ่มทุนต่างชาติ

ประกอบกับบัพทิลของ “นายพลชิตู” ซึ่งปกครองพื้นที่จังหวัดเมียวดี จะมีผลต่อการเปิด-ปิดเส้นทาง Logistic กลายเป็นประเด็นอ่อนไหวที่อาจทำให้นักลงทุนย้ายฐานการผลิตไปยังภูมิภาคอื่น

(2) การเข้ามาของชาติมหาอำนาจจะมุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ของตน และการดำเนินการตามยุทธศาสตร์สกัดกั้น

(3) เมื่อขเวโกล์โกเปิดตัวอย่างเป็นทางการจะเกิด Casino online ที่เป็นภัยคุกคามและความท้าทายแม่สอด

(4) ในอนาคตถ้าการค้าในฝั่งเมียวดีสามารถสร้างผลกำไรได้มาก กลายเป็นแหล่งเงินทุนของกลุ่มรัฐกะเหรี่ยง DKBA และกลุ่มกะเหรี่ยง BGF ที่ปกครองพื้นที่อยู่มีความเข้มแข็งมากขึ้น อาจส่งผลให้รัฐบาลเมียนมาต้องเข้ามาควบคุม เกิดการใช้กำลังเข้าปะทะ ทำให้พื้นที่ชายแดนที่ติดกับประเทศไทยเกิดความไม่สงบ กระทบต่อเศรษฐกิจในพื้นที่ SEZ จุดการค้าชายแดน ความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ และความมั่นคงของประเทศไทย

สรุปประเด็นที่มีความสำคัญต่อการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ

จากการประเมินสภาวะแวดล้อมข้างต้น คณะผู้วิจัยทำการคัดแยกประเด็น โดยการวิเคราะห์ภายใต้กรอบของ STEEP-M เพื่อหาตัวผลักดัน (Driving Forces: DF) ให้สัมพันธ์กับคำถามการวิจัย (Framing Questions) และเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ (Strategic Challenges) ที่ตั้งไว้ และเนื่องจาก “ตัวผลักดัน” เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงในอนาคตที่มีรากฐานมาจากเหตุการณ์ในอดีตและปัจจุบัน จึงทำให้การได้ “ตัวผลักดัน” ที่ยิ่งลึก หรือมีอัตราการเกิดซ้ำบ่อย ๆ จะยิ่งช่วยเพิ่มความแม่นยำในกำหนดภาพอนาคตได้มากขึ้น จากการวิเคราะห์ที่ได้ผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงการคัดแยกประเด็นโดยการวิเคราะห์ภายใต้กรอบของ STEEP-M

Social	Technology	Economic	Environmental	Politic + Military
<ul style="list-style-type: none"> • การเคลื่อนย้ายของแรงงาน (Labor Migration) • ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values) • การมีส่วนร่วม (Participation) • การสาธารณสุข (Health Security) 	<ul style="list-style-type: none"> • การสื่อสาร (Communication) • การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Technology changes) 	<ul style="list-style-type: none"> • การย้ายอำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Power Shift) • ความเหลื่อมล้ำ (Inequality) 	<ul style="list-style-type: none"> • การตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Awareness) 	<ul style="list-style-type: none"> • การขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ (Government Delivery of Public Services) • เสถียรภาพด้านความมั่นคง (Security Stability) • ธรรมาภิบาล (Good Governance)

จัดกลุ่มข้อมูลโดยใช้หลักการของ STEEP-M เป็น 6 กลุ่ม คือ กลุ่มประเด็นด้านสังคม (Social) กลุ่มประเด็นด้านเทคโนโลยี (Technology) กลุ่มประเด็นด้านเศรษฐกิจ (Economic) กลุ่มประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) กลุ่มประเด็นด้านการเมือง (Politic) และกลุ่มประเด็นด้านการทหาร (Military) โดยการเลือกประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ลงคะแนนว่า เป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษมากที่สุดของแต่ละมิติ พบว่า

ด้านสังคม (Social) ประเด็นของ**การเคลื่อนย้ายแรงงาน (Labor Migration)** เป็นประเด็นที่มีคะแนนสูงที่สุด โดยเฉพาะกรณีของแรงงานเมียนมาที่เข้ามาทำงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ซึ่งมีจำนวนมากและเป็นกลุ่มแรงงานหลักของภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรม หากมีการเคลื่อนย้ายกลับไปทำงานในฝั่งเมียนมา จะส่งผลให้กระบวนการผลิตสินค้าต่าง ๆ ในเขตเศรษฐกิจพิเศษฝั่งไทยหยุดชะงักเนื่องจากขาดแคลนแรงงาน ร่องลงมาเป็นประเด็นเรื่อง **ค่านิยม**

พื้นฐาน (Basic Values) ของประชาชนชาวแม่สอดที่ประกอบด้วย ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ดั้งเดิม อาจเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากการเข้ามาของกลุ่มคนนอกพื้นที่ทั้งคนไทยและต่างชาติ และการเกิดบ่อนคาสีโนขนาดใหญ่หลายแห่งในฝั่งจังหวัดเมียวดี ทำให้คนรุ่นใหม่มีทัศนคติที่ต่อการเข้าไปทำงานในบ่อน เนื่องจากมีผลตอบแทนดีและเป็นงานสบาย ได้เงินง่ายกว่าการทำงานในภาคการเกษตรหรือใช้แรงงานในภาคอุตสาหกรรม ประเด็นต่อมา คือ การมีส่วนร่วม (Participation) ซึ่งปัจจุบันถูกมองว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับเอกชน และผลประโยชน์ส่วนมาก เข้าสู่กลุ่มนายทุนและนักธุรกิจ โดยภาคประชาสังคมและประชาชนในพื้นที่ไม่ค่อยได้รับการให้ความสำคัญเท่าที่ควร ขาดการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจนจากภาครัฐ ทำให้ปัจจุบันยังมีข้อพิพาทเรื่องที่ดินระหว่างรัฐกับประชาชนอยู่หลายพื้นที่ ประเด็นสุดท้าย คือ **การสาธารณสุข (Health Security)** ที่เป็นข้อกังวลของประชาชน เนื่องจากมาตรฐานด้านการตรวจโรคของ 2 ประเทศมีความแตกต่างกัน ทำให้สุ่มเสี่ยงในกรณีของแรงงานต่างชาติที่เข้ามาขายแรงงานในฝั่งไทย อาจนำโรคระบาดเข้ามาสู่พื้นที่ด้วย ประกอบกับภาระงานด้านสาธารณสุขของสถานพยาบาล และบุคลากรทางการแพทย์ในอำเภอแม่สอด ในปัจจุบันอยู่ในภาวะขาดแคลนทั้งด้านบุคลากรและงบประมาณ ทำให้กระทบต่อการให้บริการคนไทยในพื้นที่ด้วย

ด้านเทคโนโลยี (Technology) ได้แก่ ประเด็น**การสื่อสาร (Communication)** ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะในประเด็นที่จะกระทบต่อสิทธิของบุคคล เช่น การเวนคืนที่ดิน การควบคุมราคาที่ดินที่พุ่งสูงขึ้นหลังการประกาศเป็นพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ อีกประเด็น คือ **การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Technology changes)** ที่อาจทำให้คนในพื้นที่ปรับตัวตามไม่ทัน ซึ่งในอนาคตการประกอบกิจการของภาคเอกชนในเขตเศรษฐกิจพิเศษจะมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ร่วมกับแรงงานมนุษย์ และบางส่วนใช้ทดแทนแรงงานมนุษย์ ดังนั้น หากคนในพื้นที่และเยาวชนที่จะเป็นกลุ่มแรงงานในอนาคตไม่ได้รับข้อมูลผ่านการสื่อสารที่ชัดเจน ถูกต้อง และทัน

สถานการณ์ จะส่งผลให้แรงงานในพื้นที่ขาดการเตรียมพร้อมด้านทักษะวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ กลายเป็นกลุ่มแรงงานไร้ฝีมือและกลุ่มว่างงานเนื่องจากไม่สามารถทำงานได้ และต้องนำเข้าแรงงานจากภายนอกซึ่งไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการสร้างงานให้คนในพื้นที่เป็นกลุ่มแรก

ด้านเศรษฐกิจ (Economic) ได้แก่ ประเด็น **การย้ายหัวอำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Power Shift)** การเปลี่ยนแปลงหัวอำนาจทางการเมืองจากมหาอำนาจในฝั่งตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป หรือฝั่งเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น ที่เศรษฐกิจซบเซาลง ไปสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจหน้าใหม่ เช่น จีน และอินเดีย ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศตลาดเกิดใหม่และมีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก (emerging market countries) ขณะที่อาเซียนก็เป็นตลาดเป้าหมายขนาดใหญ่ เนื่องจากมีประชากรจำนวนมาก จึงมีความต้องการสินค้าและบริการที่มากตามไปด้วย จีนและอินเดียจึงมีการเข้ามาเปิดตลาดในพื้นที่นี้ ด้วยการสร้างฐานการผลิตในเขตเศรษฐกิจต่าง ๆ รวมทั้งในอำเภอแม่สอด และจังหวัดเมียวดีด้วย ประเด็นต่อมาคือ **ความเหลื่อมล้ำ (Inequality)** ทั้งในเรื่องข้อมูลที่ประชาชนแต่ละกลุ่มอาชีพแต่ละพื้นที่ได้รับไม่เท่าเทียมกัน ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในเรื่องโอกาส และการอำนวยความสะดวกในการนำเข้า-ส่งออกสินค้าต่อผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่ โดยเฉพาะผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งหน่วยงานราชการควรให้ข้อมูลและช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดความรวดเร็ว และทัดเทียมกับผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีความชำนาญในกระบวนการฯ เหล่านี้มากกว่าอยู่แล้ว

ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental) ได้แก่ ประเด็น **การตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Awareness)** ปัญหาสำคัญหลัก ๆ คือ **ขยะมูลฝอยทั้งบนบกและในแม่น้ำ** ซึ่งในปัจจุบันมีปัญหาทั้งในเรื่องของปริมาณขยะต่อวัน การจัดหาพื้นที่กำจัดขยะในอำเภอแม่สอด และขยะที่ถูกทิ้งลงแม่น้ำจากฝั่งเมียวดีแต่ลอยมาติดตลิ่งฝั่งแม่สอด และ**ปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันและปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 2.5)** ในส่วนของปัญหาไฟฟ้าและหมอกควัน เป็นปัญหาประจำถิ่นที่เกิดขึ้นทุกปีในช่วงหน้าแล้งที่มักเกิดไฟฟ้าในพื้นที่ภาคเหนือและในเมียนมา ขณะ

ที่ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM 2.5) เป็นปัญหาที่มาพร้อมกับการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ เช่น ถนน ระบบไฟฟ้า ระบบน้ำประปา อาคาร โรงงาน เป็นต้น ซึ่งในอนาคตเมื่อเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างสมบูรณ์ปริมาณคน และปริมาณขยะที่เพิ่มจะเป็นปัญหาหลักของพื้นที่ ขณะที่ปัญหาฝุ่นละอองจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในพื้นที่ และกระทบต่อการคมนาคมและการท่องเที่ยวจังหวัดตากในช่วงต้นปี

ด้านการเมือง (Politic) และด้านการทหาร (Military) ได้แก่ ประเด็น **การขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ (Government Delivery of Public Services)** เป็นเรื่องที่สำคัญมากในการผลักดันให้การเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก มีความเป็นรูปธรรมมากที่สุด ประเด็นต่อมา คือ **การรักษาเสถียรภาพด้านความมั่นคง (Security Stability)** ที่อาจได้รับผลกระทบจากการอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานต่างด้าว และการเดินทางสัญจรเข้า-ออกของคน สัตว์ และสินค้าบริเวณพรมแดนที่อาจมีการแอบแฝงมาด้วยยาเสพติด สินค้าผิดกฎหมาย อาวุธสงคราม แรงงานผิดกฎหมาย หรือโรคติดต่อ เป็นต้น ประเด็นสุดท้าย คือ **ธรรมาภิบาลของภาครัฐ (Good Governance)** ซึ่งเป็นการกำหนดสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการข้อมูลเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทุกชั้นตอน และสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคงปลอดภัย

เมื่อแยกประเด็นตามกรอบของ STEEP-M แล้ว คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ผลกระทบ (Impact) และความไม่แน่นอน (Uncertainty) ของประเด็นทั้ง 11 ประเด็น ซึ่งจะเป็นปัจจัยผลักดัน (Driving Forces) ต่อการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงค่า DF เพื่อกำหนดค่าผลกระทบ (Impact) จากสูง ปานกลาง และต่ำ

STEEP-M	Driving Forcesส่งผลต่อการเป็น SEZ ในระดับ.....	% Impact		
		High	Mod	low
Economic	ความเหลื่อมล้ำ (Inequality)	80	20	-
Technology	การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Communication and Technology changes)	67	33	-
Politic	การขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ (Government Delivery of Public Services)	100	-	-
Politic	ธรรมาภิบาล (Good Governance)	67	33	-
Economic	การย้ายอำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Power Shift)	54	33	13
Social	การเคลื่อนย้ายของแรงงาน (Labor Migration) ไปยังเมือง ใหม่ “ชเวโก๊กโก” ในฝั่งจังหวัดเมียวดี เมียนมา	-	87	13
Politic	เสถียรภาพด้านความมั่นคง (Security Stability) ตลอด แนวพรมแดน ไทย-เมียนมา ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดตาก	-	87	13
Social	การมีส่วนร่วม (Participation) ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน หน่วยงานภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่	-	67	33
Environment	การตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Awareness) ของ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในพื้นที่เขต เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก	13	60	27
Social	การดูแลด้านสาธารณสุข (Health Care) ทั้งในมิติด้าน สวัสดิการ ขั้นพื้นฐานของคนไทย แรงงานเพื่อนบ้าน และมิติด้านการป้องกัน โรคระบาด โรคติดต่อต่าง ๆ	33	67	-
Social	ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values)	13	33	54

จากการระดมความคิดเห็นจากการประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล พบว่า ปัจจัยผลักดัน (Driving Forces) ที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ส่งผลกระทบสูง (High impact: HI) ได้แก่ (1) การขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ (Government Delivery of Public Services) (2) ความเหลื่อมล้ำ (Inequality) (3) การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Communication and Technology changes) (4) ธรรมาภิบาล (Good Governance) และ (5) การย้ายอำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Power Shift)

กลุ่มที่ส่งผลกระทบปานกลาง (Moderate impact) ได้แก่ (1) การเคลื่อนย้ายของแรงงาน (Labor Migration) ไปยังเมืองใหม่ “ชเวโก๊กโก” ในฝั่งจังหวัดเมียวดี ประเทศเมียนมา (2) เสถียรภาพด้านความมั่นคง (Security Stability) ตลอดแนวพรมแดนไทย-เมียนมาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก (3) การมีส่วนร่วม (Participation) ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน หน่วยงานประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่ (4) การดูแลด้านสาธารณสุข (Health Care) ทั้งในมิติด้านสวัสดิการ ขั้นพื้นฐานของคนไทย แรงงานเพื่อนบ้าน และมิติด้านการป้องกันโรคระบาด โรคติดต่อต่าง ๆ และ(5) การตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Awareness) ของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

กลุ่มที่ส่งผลกระทบต่ำ (Low impact) ได้แก่ ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values)

ตารางที่ 4 แสดงค่า DF เพื่อกำหนดค่าความไม่แน่นอน (Uncertainty) จากสูง ปานกลาง และต่ำ

STEEP-M	Driving Forces ความไม่แน่นอนของ.....ส่งผลต่อ การเป็น SEZ ในระดับ.....	% Uncertainty		
		High	Mod	low
Economic	ความเหลื่อมล้ำ (Inequality)	80	7	13
Technology	การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงของ เทคโนโลยี (Communication and Technology changes)	60	20	20
Politic	การขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดย ภาครัฐ (Government Delivery of Public Services)	93	7	-
Social	การมีส่วนร่วม (Participation) ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กร ภาคเอกชน หน่วยงานภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่	87	13	-
Economic	การย้ายอำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Power Shift)	82	5	13
Social	การเคลื่อนย้ายของแรงงาน (Labor Migration) ไปยังเมืองใหม่ “ชเว็กโกโก” ในฝั่งจังหวัดเมียวดี เมียนมา	27	66	7

STEEP-M	Driving Forces ความไม่แน่นอนของ.....ส่งผลต่อ การเป็น SEZ ในระดับ.....	% Uncertainty		
		High	Mod	low
Politic	เสถียรภาพด้านความมั่นคง (Security Stability) ตลอดแนวพรมแดนไทย-เมียนมาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก	-	100	-
Environment	การตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Awareness) ของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก	33	40	27
Social	การดูแลด้านสาธารณสุข (Health Care) ทั้งในมิติด้านสวัสดิการขั้นพื้นฐาน ของคนไทย แรงงานเพื่อนบ้าน และมิติด้านการป้องกัน โรคระบาด โรคติดต่อต่าง ๆ	47	53	-
Politic	ธรรมาภิบาล (Good Governance)	-	-	100
Social	ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values)	-	40	60

ในส่วนของการวิเคราะห์ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ของปัจจัยผลักดัน (Driving Forces) ซึ่งหมายถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ถ้าปัจจัยเหล่านั้นขาดการวางแผนในการรองรับหรือเตรียมพร้อมที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม เช่น การกำหนดผู้รับผิดชอบ กำหนดงบประมาณ กำหนดแผน ขั้นตอน กระบวนการ เป็นต้น ก็จะทำให้การดำเนินการของเขตเศรษฐกิจพิเศษไม่เป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือทำให้ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่วางไว้นั้น ผิดเพี้ยนเปลี่ยนแปลงไปจากที่ควรจะเป็น ดังนั้นความไม่แน่นอน (Uncertainty) ของปัจจัย

ที่สูง จึงเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นโอกาสของการประสบผลสำเร็จของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ แบ่งค่าความไม่แน่นอนของปัจจัยผลักดันออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มปัจจัยผลักดันที่มีค่าความไม่แน่นอนสูง (High Uncertainty : HU)

หมายถึง ปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงง่าย ไม่ชัดเจน มักมีปัจจัยแทรกแซงที่ทำให้ทิศทางที่เคยกำหนดไว้เปลี่ยนไป เช่น การเปลี่ยนรัฐบาล เปลี่ยนนโยบาย ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด จากการวิจัยพบปัจจัยที่อยู่ในกลุ่ม High Uncertainty ได้แก่ (1) การขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ (Government Delivery of Public Services) (2) การมีส่วนร่วม (Participation) ระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่ (3) ความเหลื่อมล้ำ (Inequality) (4) การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Communication and Technology Changes) และ (5) การย้ายอำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Power Shift)

กลุ่มปัจจัยผลักดันที่มีค่าความไม่แน่นอนปานกลาง (Moderate Uncertainty)

หมายถึง ปัจจัยที่การเปลี่ยนแปลงมักส่งผลกระทบต่อทิศทางของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่วางไว้ อาจทำให้ชะงักหรือซาลง แต่ไม่รุนแรงถึงขั้นหยุดหรือขับเคลื่อนต่อไปได้ เช่น การเมืองและความขัดแย้งในประเทศเพื่อนบ้าน ปัญหาในมิติสังคม ซึ่งจากการวิจัยพบปัจจัยที่อยู่ในกลุ่ม Moderate Uncertainty ได้แก่ (1) เสถียรภาพด้านความมั่นคง (Security Stability) ตลอดแนวพรมแดนไทย-เมียนมาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก (2) การเคลื่อนย้ายของแรงงาน (Labor Migration) ไปยังเมืองใหม่ “ชเวโก๊กโก่” ในฝั่งจังหวัดเมียวดี เมียนมา (3) การดูแลด้านสาธารณสุข (Health Care) ทั้งในมิติด้านสวัสดิการขั้นพื้นฐานของคนไทย แรงงานเพื่อนบ้าน และมิติด้านการป้องกัน โรคระบาด โรคติดต่อต่าง ๆ และ (4) การตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Awareness) ของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

กลุ่มปัจจัยผลักดันที่มีค่าความไม่แน่นอนต่ำ (Low Uncertainty) หมายถึง ปัจจัยที่การเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อทิศทางของเศรษฐกิจพิเศษที่วางไว้น้อย ไม่แสดงผลในเชิงของผลกำไรทางธุรกิจ ไม่กระทบต่อการขับเคลื่อนกิจกรรมของเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก แต่อาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของคณวิถีของสังคม ซึ่งจากการวิจัยพบปัจจัยที่อยู่ในกลุ่ม Low Uncertainty ได้แก่ (1) ธรรมาภิบาล (Good Governance) และ (2) ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values) ตารางที่ 5 แสดงการกำหนดค่าผลกระทบ (Impact) และค่าความไม่แน่นอน (Uncertainty) จากสูง ปานกลาง และต่ำ

STEEP-M	Driving Forces	Impact/ Uncertainty		
		High	Mod	low
Economic	ความเหลื่อมล้ำ (Inequality)	80/80	20/7	0/13
Technology	การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Communication and Technology changes)	67/60	33/20	0/20
Politic	การขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ (Government Delivery of Public Services)	100/93	0/7	0/0
Economic	การย้ายอำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Power Shift)	54/82	33/5	13/13
Politic	ธรรมาภิบาล (Good Governance)	67/0	33/0	0/100

STEEP-M	Driving Forces	Impact/ Uncertainty		
		High	Mod	low
Social	การมีส่วนร่วม (Participation) ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน หน่วยงานภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่	0/87	67/13	33/0
Social	การเคลื่อนย้ายของแรงงาน (Labor Migration) ไปยังเมืองใหม่ “ชเวโก๊กโก” ในฝั่งจังหวัดเมียวดี เมียนมา	0/27	87/66	13/7
Politic	เสถียรภาพด้านความมั่นคง (Security Stability) ตลอดแนวพรมแดนไทย-เมียนมาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก	0/0	87/100	13/0
Economic	การย้ายอำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Power Shift)	33/0	54/100	13/0
Environment	การตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Awareness) ของ ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก	13/33	60/40	27/27

STEEP-M	Driving Forces	Impact/ Uncertainty		
		High	Mod	low
Social	การดูแลด้านสาธารณสุข (Health Care) ทั้งในมิติด้านสวัสดิการ ชั้นพื้นฐานของ คนไทย แรงงานเพื่อนบ้าน และมีมิติด้านการป้องกัน โรคระบาด โรคติดต่อต่าง ๆ	33/47	67/53	0/0
Social	ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values)	13/0	33/40	54/60

ขั้นตอนที่ 3 การสร้าง Building Blocks of Scenarios

จากตารางที่ 5 ซึ่งแสดงการกำหนดค่าผลกระทบ (Impact) และค่าความไม่แน่นอน (Uncertainty) ทำให้จัดกลุ่ม Driving Forces เพื่อสร้าง Blocks of Scenarios ได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่ม Pre-determined (High Impact + Low Uncertainty)

เป็นกลุ่มของปัจจัยที่จะเกิดขึ้นแน่ ๆ และจะเกิดต่อไปในอนาคต จึงเป็นกลุ่มของปัจจัยที่สามารถเตรียมกลยุทธ์รองรับได้ จากการวิเคราะห์ตารางข้างต้น ได้แก่

STEEP-M	Driving Forces	Impact/ Uncertainty
Politic	ธรรมาภิบาล (Good Governance)	67/0

ในส่วนของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ปัจจัยเรื่อง **ธรรมาภิบาล (Good Governance)** เป็นกลุ่มของปัจจัยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และคาดว่าจะเกิดต่อไปในอนาคต จึงสามารถเตรียมกลยุทธ์รองรับได้ ประเด็นของธรรมาภิบาลที่เกิดขึ้นในเขต

เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก สะท้อนออกมาในลักษณะของการบริหารงานของภาครัฐ ร่วมกับภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน ซึ่งปัจจุบัน ความร่วมมือและความตื่นตัวในการขับเคลื่อนที่ชัดเจนปรากฏใน 2 ภาคส่วน คือ ภาครัฐ และภาคธุรกิจ ขณะที่ภาคประชาชน โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ที่ยังมองว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นเรื่องของภาคธุรกิจที่มีภาครัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ ประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจในรายละเอียดของแผนการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น และไม่เข้าใจว่าตนเองมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีส่วนได้ส่วนเสียในด้านอื่น ๆ นอกจากด้านเศรษฐกิจอย่างไร ประเด็นนี้จึงเป็นเรื่องที่ภาครัฐและเอกชนสามารถเตรียมแผนในการประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูล และสร้างความร่วมมือกับภาคประชาชนได้ โดยไม่กระทบการเตรียมความพร้อมของอีก 2 ภาคส่วน

(2) กลุ่ม Critical Uncertainties (High Impact + High Uncertainty)

เป็นกลุ่มปัจจัยที่หากเกิดขึ้นจะมีผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อทิศทางและความแน่นอน และมีความไม่แน่นอนสูงเช่นกัน จากการวิเคราะห์ตารางข้างต้นได้แก่

STEEP-M	Driving Forces	Impact/ Uncertainty
Politic	การขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ (Government Delivery of Public Services)	100/93
Economic	ความเหลื่อมล้ำ (Inequality)	80/80
Technology	การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Communication and Technology changes)	67/60
Economic	การย้ายขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Power Shift)	54/82

จากการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อ เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก อีกทั้งความไม่แน่นอนของปัจจัยซึ่งส่งผลต่อทิศทาง และการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากก็มีสูงเช่นกัน ซึ่งจากการวิจัยในครั้งนี้ ปัจจัยที่ให้ผลดังข้างต้นมี 3 ปัจจัย คือ

(1) ปัจจัยด้านการเมือง ใน *ประเด็นการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ (Government Delivery of Public Services)* โดยเฉพาะในการวางระบบ สาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานให้รองรับต่อความต้องการในการเป็นเขต เศรษฐกิจพิเศษและจำนวนประชากรในพื้นที่ที่จะเพิ่มขึ้น เช่น ระบบไฟฟ้า น้ำประปา เส้นทางคมนาคมขนส่ง มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

(2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ใน *ประเด็นความเหลื่อมล้ำ (Inequality)* ทั้งในเรื่อง ข้อมูลที่ประชาชนแต่ละกลุ่มอาชีพ แต่ละพื้นที่ได้รับไม่เท่าเทียมกัน ส่งผลให้เกิด ความเหลื่อมล้ำในเรื่องโอกาส และการอำนวยความสะดวกในการนำเข้า-ส่งออก สินค้าต่อผู้ประกอบการรายย่อยในพื้นที่ โดยเฉพาะผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งหน่วยงานราชการควรให้ข้อมูลและช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดความรวดเร็ว และทัดเทียมกับผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีความชำนาญในกระบวนการฯ เหล่านี้ มากกว่าอยู่แล้ว และ *ประเด็นการย้ายขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Power Shift)* ซึ่งในระดับประเทศและนานาชาติขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อ ประเทศไทยยังคงเป็นการปรับสมดุลทางอำนาจระหว่างสหรัฐอเมริกากับจีน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลของสหรัฐฯ จากพรรครีพับลิกัน โดยนาย Donald Trump เป็นพรรคเดโมแครต โดยนาย Jo Biden ก็อาจจะมีส่วนนโยบาย ทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ที่มีต่อประเทศไทยและอาเซียน ขณะที่ในระดับท้องถิ่น ประเทศที่มีอิทธิพลและส่งผลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในอำเภอแม่สอด และ จังหวัดเมียวดีมากที่สุดตั้งแต่ก่อนประกาศเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ คือ ประเทศจีน เนื่องจากจีนมีการดำเนินโครงการ Belt and Road Initiative (BRI) ทั้งในไทยและ เมียนมา ประกอบกับปัจจุบันจีนมีการส่งออกนักลงทุนเพื่อขยายฐานการผลิตออกไปยังต่างประเทศ โดยพื้นที่บริเวณพรมแดนในจังหวัดเมียวดี ซึ่งตรงข้ามกับอำเภอ

แม่สอดและอำเภอพบพระก็เป็นหนึ่งในพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่จีนเลือกเป็นฐานในการผลิต โดยการสร้างเป็นเมืองใหม่ “ชเวโก๊กโก” และโครงการวาลีใหม่ เหมือนที่สร้างในกัมพูชาและลาว ด้วยเหตุนี้ สหรัฐฯ จึงเริ่มเข้าไปทำการสำรวจพื้นที่ทางตอนบนของประเทศไทยทั้งในฝั่งที่ติดต่อกับเมียนมาและตลอดลำน้ำโขง เพื่อสร้างการเข้ามามีส่วนร่วมของสหรัฐฯ ในพื้นที่เพื่อคานอิทธิพลของจีนให้ลดลง ดังนั้น ในอนาคตทิศทางการลงทุนในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องของสัดส่วนนักลงทุนต่างชาติที่ไม่ได้มีจีนเป็นตัวเล่นหลัก แต่จะมีกลุ่มทุนจากประเทศอื่นเข้ามามีส่วนแบ่งด้วย ส่งผลให้ทิศทางของการลงทุนและการแข่งขันทางธุรกิจจะมีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น นโยบายของส่วนกลาง กฎ ระเบียบ มาตรการทางการค้าในพื้นที่ ความหลากหลายของประชากร การจัดสรรทรัพยากรและสาธารณูปโภคสาธารณะ เป็นต้น

(3) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ใน ประเด็นการสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Communication and Technology Changes) เนื่องจากการสื่อสาร (Communication) เป็นช่องทางสำคัญในการทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะในประเด็นที่จะกระทบต่อสิทธิและการดำเนินชีวิตของบุคคล เช่น การให้ทักษะ ความรู้ด้านนำเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการทำงานแก่กลุ่มแรงงาน เพื่อการพัฒนาเป็นกลุ่มแรงงานที่มีฝีมือ แต่หากขาดการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีตามสมัย กลุ่มแรงงานในพื้นที่ก็มิมีโอกาสที่จะกลายเป็นกลุ่มคนว่างงานได้ในอนาคต ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Technology Changes) ซึ่งในอนาคตจะมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ร่วมกับแรงงานมนุษย์ หรือใช้ทดแทนแรงงานมนุษย์ อาจส่งผลใน 2 ลักษณะ คือ ในแง่บวก เทคโนโลยีจะช่วยสนับสนุนให้กระบวนการผลิตรวดเร็วขึ้น การทดแทนแรงงานมนุษย์ได้ทำให้ลดต้นทุนทางการผลิตลดลง ขณะที่ในแง่ลบ นอกจากภาวะว่างงานที่เกิดจากการนำ AI เข้ามาทดแทนแรงงานมนุษย์แล้ว การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เร็วเกินไปจะทำให้เกิดปัญหาด้านสังคมและพฤติกรรมในสังคม เช่น การตามไม่ทันเทคโนโลยีที่จะเข้ามาเป็นเครื่องมือหรือช่องทางพื้นฐานในการสื่อสารและให้บริการต่าง ๆ ของภาครัฐ ปัญหาอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์

ปัจจัยทั้ง 3 ประเด็น แม้รัฐบาลจะมีการวางแผนนโยบายทั้งในเชิงรุกและเชิงรับ เพื่อป้องกันปัญหาและเตรียมความพร้อมของแรงงานให้พร้อมสำหรับการทำงานในอนาคต แต่จากการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกิดจากปัจจัยภายนอกประเทศ เช่น นโยบายของต่างประเทศต่อประเทศไทย ภัยธรรมชาติขนาดใหญ่ โรคระบาด เป็นต้น นอกจากนั้น การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลในประเทศ ก็อาจทำให้เกิดการชะงักและความไม่ต่อเนื่องของนโยบายต่อเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดตากด้วย เช่น ถ้าเลือกตั้งแล้วรัฐบาลที่มาใหม่จะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้จริงหรือไม่ หรือยังคงยึดแนวทางนโยบายจากรัฐบาลเดิมหรือไม่ ทั้ง 3 ปัจจัยจึงเป็นปัจจัยที่มีความไม่แน่นอนสูง เนื่องจากเป็นปัจจัยที่อยู่นอกเหนือการควบคุมทั้งจากภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ อีกทั้งปัจจัยทั้ง 3 ประเด็นมีความสัมพันธ์ที่จะส่งผลกระทบถึงกันเป็นลูกโซ่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

(3) กลุ่ม Wildcards

เป็นกลุ่มปัจจัยที่ไม่น่าจะเกิดขึ้น หรือจะไม่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน แต่ถ้าเกิดแล้วจะให้ผลกระทบสูง ซึ่งในช่วงที่คณะผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่ อ.แม่สอด นั้น เป็นช่วงที่เริ่มมีการระบาดของโรค COVID-19 ในหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทยด้วยที่เริ่มพบผู้ติดเชื้อในกรุงเทพฯ และภาครัฐเริ่มกำหนดมาตรการป้องกันไปทั่วประเทศ ซึ่งในเวลาต่อการระบาดที่รวดเร็วและรุนแรงทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบทั้งในการดำเนินชีวิตของบุคคล และการขับเคลื่อนขององค์กรทุกระดับและทุกมิติ เรียกว่า “ความปกติใหม่ (New Normal)” ประกอบกับในระยะต่อมา แม้ว่าประเทศไทยจะสามารถดำรงมาตรการป้องกันได้ในระดับดีเยี่ยม แต่ก็พบการระบาดอย่างหนักในประเทศเมียนมา จึงส่งผลกระทบต่อสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในอำเภอแม่สอดอย่างรุนแรงและเกิดการฉ้อโกงค้ายาเสพติด การท่องเที่ยวในแม่สอด การเดินทางของแรงงานและระบบขนส่งระหว่างแม่สอด-เมียวดี หยุดชะงัก การลักลอบข้ามพรมแดนเข้ามาในแม่สอดของชาวเมียนมาที่ติดเชื้อ COVID-19 เป็นต้น

จากตารางแสดงให้เห็นการจัดแบ่งกลุ่มของปัจจัยตามลำดับความสำคัญและความเร่งด่วน ได้ 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 Critical Scenario Drivers เป็นกลุ่มตัวขับเคลื่อนสถานการณ์ที่สำคัญอย่างยิ่งหรือเป็นสถานการณ์ที่จะเป็นวิกฤติของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษและหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญเร่งด่วน เนื่องจากมีความไม่แน่นอนและส่งผลกระทบต่อเขตเศรษฐกิจพิเศษสูง ได้แก่

(1.1) การย้ายอำนาจทางเศรษฐกิจ (Economic Power Shift) ระหว่างมหาอำนาจนอกประเทศ เช่น สหรัฐฯ จีน และอินเดีย ที่อาจกระทบต่อนโยบายภาครัฐในภาพรวมและส่งผลต่อการเข้ามามีบทบาทของมหาอำนาจทั้ง 2 ประเทศในเขตเศรษฐกิจพิเศษ

(1.2) ความเหลื่อมล้ำ (Inequality) ทั้งในมิติเศรษฐกิจและมิติสังคม โดยในมิติเศรษฐกิจ ประเด็นที่ถูกนำมาเข้ามาในการวิเคราะห์ คือ การสนับสนุนการลงทุนในพื้นที่ซึ่งภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งกลุ่มทุนในพื้นที่ที่มีความเห็นว่ ภาครัฐเอื้อประโยชน์และอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มทุนรายใหญ่ที่มาจากนอกพื้นที่มากกว่ากลุ่มทุนรายย่อยในพื้นที่ ขณะที่ในมิติสังคม เป็นประเด็นเรื่อง ข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนพึงได้รับเพื่อการรักษาสีติที่เป็นบริการของภาครัฐ เช่น การรักษาพยาบาล การศึกษาขั้นพื้นที่ ที่ได้รับผลกระทบจากการขาดแคลนบุคลากร เนื่องจากต้องรองรับประชากรแฝงและผู้ติดตามแรงงานต่างชาติด้วย และการมีส่วนร่วมในการแผนพัฒนาต่าง ๆ ภายใต้โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

(1.3) การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี (Communication and Technology changes) ที่จำเป็นต้องมีช่องทางที่ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายที่สุดเพื่อปรับตัวและเตรียมพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่จะถูกนำเข้ามาใช้ในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

(1.4) การขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ (Government Delivery of Public Services) โดยเฉพาะในบริบทของบทบาทผู้นำที่ชัดเจน ความเชี่ยวชาญของบุคลากร และงบประมาณที่จัดสรรลงไปในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ

กลุ่มที่ 2 Critical Planning Issues เป็นกลุ่มของประเด็นที่สำคัญและอาจเป็นวิกฤติของการพัฒนาหรือดำเนินการของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องควรมีการวางแผนรองรับ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการของเขตเศรษฐกิจพิเศษสูง มี 2 ประเด็น ได้แก่

(2.1) ธรรมชาติของสะท้อนออกมาในลักษณะของการบริหารงานของภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคประชาชน ซึ่งปัจจุบันเป็นความร่วมมือที่ชัดเจนปรากฏใน 2 ภาคส่วน คือ ภาครัฐ และภาคธุรกิจ ขณะที่ภาคประชาชนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจในรายละเอียดของแผนการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น ประเด็นนี้จึงเป็นเรื่องที่ภาครัฐและเอกชนสามารถเตรียมแผนในการประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูล และสร้างความร่วมมือกับภาคประชาชนได้ โดยไม่กระทบการเตรียมความพร้อมของอีก 2 ภาคส่วน

(2.2) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการมีช่องทางให้ภาคประชาสังคมและประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีกิจกรรม รับรู้ข้อมูล และสามารถตรวจสอบความโปร่งใสในการดำเนินการของภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับเขตเศรษฐกิจพิเศษที่จะกระทบต่อความเป็นอยู่และทรัพยากรส่วนรวม เช่น ที่ดินทำกิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ สิทธิประโยชน์ที่คนในพื้นที่ควรได้รับสิทธิก่อนกลุ่มทุนนอกพื้นที่ เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 Important Planning Issues เป็นกลุ่มของประเด็นสำคัญที่หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องควรมีการวางแผนรองรับ เนื่องจากส่งผลกระทบต่อ การดำเนินการของเขตเศรษฐกิจพิเศษและมีความไม่แน่นอนที่มีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจหรือขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากด้วยเช่นกัน แม้ว่าปัจจุบันประเด็นเหล่านี้จะยังไม่แสดงผลที่ชัดเจน แต่มีแนวโน้มที่จะทวีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต ประเด็นดังกล่าว ได้แก่

(3.1) เสถียรภาพด้านความมั่นคง (Security Stability) ตลอดแนวพรมแดนไทย-เมียนมาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก เนื่องจากสภาพทางกายภาพของพรมแดนระหว่างประเทศส่วนใหญ่เป็นช่องทางธรรมชาติ ป่าไม้ ภูเขา และแม่น้ำ ประกอบกับการเดินทางเข้า-ออกของแรงงานรายวันจากเพื่อนบ้านที่มี

จำนวนมากก็เป็นอีกช่องทางที่ควบคุมได้ยาก นอกจากนี้ การขนส่งสินค้าเข้า-ออก กลายเป็นช่องทางให้เกิดการลักลอบขนส่งสินค้าและแรงงานผิดกฎหมายด้วย

(3.2) การจัดตั้งเมืองใหม่ “ชเวโก๊กโก” เป็นแหล่งบันเทิงครบวงจร (Entertainment Complex) และเป็นฐานการผลิตสินค้าของกลุ่มทุนจีนในฝั่ง จังหวัดเมียวดี ซึ่งมีการปลูกสร้างอาคารและระบบสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน ที่รวดเร็วกว่าฝั่งอำเภอแม่สอด จึงส่งผลให้กลุ่มทุนบางกลุ่มมีการย้ายฐานการผลิต และจุดพักรถบรรทุก จุดขนถ่ายสินค้าจากอำเภอแม่สอดไปยังฝั่งจังหวัดเมียวดีแทน ส่งผลต่อมูลค่าทางการค้าที่ไม่ตกแก่คนในอำเภอแม่สอด และเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดตาก

(3.3) การมีส่วนร่วม (Participation) ของทุกภาคส่วนยังไม่เห็นเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในส่วนของภาคประชาสังคมและภาคประชาชน ที่มีสัดส่วนของการเข้ามามีส่วนร่วมน้อยกว่าภาครัฐและภาคเอกชน

(3.4) การตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Awareness) ปัจจุบันแม้ว่าเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากจะยังไม่เปิดตัวอย่างสมบูรณ์ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นมาแล้ว คือ ปัญหามลพิษทางอากาศจากการสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ โดยเฉพาะฝุ่น PM 2.5 ประทับกับลักษณะทางกายภาพของอำเภอแม่สอดที่มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ มีภูเขาล้อมรอบทุกด้าน ทำให้ปริมาณฝุ่นละอองเหล่านี้ ไม่ถูกพัดพาไปยังพื้นที่อื่น การสะสมของปริมาณฝุ่นละออง และ PM 2.5 ในอากาศจึงเป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่และบดบังทัศนวิสัยในการเดินทางของรถทุกประเภทที่สัญจรผ่านอำเภอแม่สอด

นอกจากนี้ ปัญหาขยะทิ้งในแหล่งน้ำสาธารณะและบนบก ก็เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่กระทบต่อสุขอนามัย สุขภาพของประชาชน และสภาพแวดล้อม เนื่องจากปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันไม่ได้เกิดจากจำนวนประชากรของอำเภอแม่สอดซึ่งมีจำนวนไม่กี่หมื่นคนเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกิดจากประชากรแฝงกว่าแสนคนที่ยังควบคุมได้ยาก ที่ผ่านมามีการดำเนินการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวให้ถูกต้อง ตามกฎหมาย ซึ่งทางการคาดว่าหากควบคุมจำนวนแรงงานที่ลักลอบเข้าเมืองได้แล้ว ก็อาจจะส่งผลให้ปริมาณขยะลดลงตามไปด้วย

ปัญหาปริมาณขยะที่เพิ่มปริมาณมากขึ้นทุกวันอาจจะเป็นปัญหาที่สำคัญของอำเภอแม่สอด และการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพราะไม่สามารถใช้วิธีการกำจัดขยะแบบเดิมโดยการฝังกลบหรือการเผาได้ จึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับวิธีการกำจัดขยะซึ่งค่อนข้างที่จะจำเป็นที่ต้องใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อความรวดเร็วในการกำจัดขยะ และไม่ให้เกิดมลภาวะและสามารถเปลี่ยนเป็นพลังงาน จะเป็นผลดีต่อการพัฒนาอำเภอแม่สอด โดยการจัดตั้งศูนย์กำจัดขยะ 3 แห่งใน 3 พื้นที่พร้อมนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาแก้ไขปัญหาขยะที่มีปริมาณมากกว่า 400 ตัน/วัน เพื่อรองรับการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษนั้น ในด้านการวางแผนการรองรับในทุกด้าน โดยเฉพาะในเรื่องการบริหารจัดการขยะ เป็นปัญหาสำคัญที่ต้องมีการวางแผนแก้ปัญหาการรองรับในระยะยาว ก่อนหน้านี้ใช้วิธีการกำจัดขยะโดยการฝังกลบส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรอบและทำให้เกิดมลภาวะ จึงทำให้มีการวางแผนการกำจัดขยะโดยใช้เทคโนโลยี “Plasma Gasification” ที่สามารถรองรับการกำจัดขยะได้ 300 ตัน/วัน และสามารถเปลี่ยนเป็นพลังงานอัดแท่ง แล้วเผาเปลี่ยนเป็นพลังงานกระแสไฟฟ้าชีวมวล ร่วมกับบริษัทเอกชนซึ่งจะได้ผลประโยชน์ในการแปรรูปพลังงานกระแสไฟฟ้าชีวมวลขายให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.)

(3.5) การดูแลด้านสาธารณสุข (Health Care) ปัญหาการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชาชน การเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยการเพิ่มสถานบริการสุขภาพที่กระจายสู่ชุมชนของกลุ่มแรงงานต่างด้าว พร้อมทั้งการมีส่วนร่วมด้านสาธารณสุขอย่างเป็นทางการระหว่างสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตาก ประเทศไทยกับโรงพยาบาลเมียวดี สาธารณรัฐสหภาพเมียนมา เพื่อลดจำนวนผู้ป่วยที่จะเข้ามาใช้บริการในฝั่งประเทศไทย

กลุ่มที่ 4 Monitor เป็นกลุ่มของประเด็นที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรติดตามสถานการณ์ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันอาจยังไม่เห็นผลทั้งในทางบวก-ลบที่ชัดเจน หรือยังไม่แน่นอนว่าจะส่งผลอย่างไรต่อการพัฒนาหรือการดำเนินการในอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก จึงจำเป็นต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงของประเด็นนั้น ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าประเด็นที่ควรติดตามสถานการณ์ ได้แก่

(4.1) ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values) ทางสังคม วัฒนธรรม และค่านิยม ท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดตาก โดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจ พิเศษที่จะมีการเคลื่อนย้ายเข้า-ออกของกลุ่มทุนและกลุ่มแรงงานหลากหลายสัญชาติ โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนที่การย้ายเข้ามาตั้งเป็นชุมชนชาวจีนบริเวณชายแดนเมียนมา และเดินทางเข้า-ออกอำเภอแม่สอดเป็นประจำ การค้าขายสินค้าที่พบได้มากขึ้น นายจ้างที่เป็นชาวจีนมีมากขึ้น ประเพณีและวัฒนธรรมการใช้ชีวิตที่เคยเป็น เอกลักษณ์ของท้องถิ่นจะกลายเป็นวัฒนธรรมแบบผสมผสานมากขึ้น

นอกจากนี้ จากกรณีการเปิดคาสิโนและแหล่งบันเทิงครบวงจรขนาดใหญ่ในฝั่งเมียนมาหลายแห่ง ทำให้กลุ่มแรงงานในฝั่งอำเภอแม่สอดข้ามไปทำงาน บริการเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นงานที่ให้ค่าตอบแทน/ชั่วโมง/วันในอัตราสูง เป็นงานที่สบายกว่าการทำงานในภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม เช่นเดียวกับกลุ่มนักพนันและนักท่องเที่ยวจากฝั่งไทยก็มีการข้ามไปใช้บริการเป็นจำนวนมาก ด้วยเช่นกัน ปรากฏการณ์นี้ เป็นสัญญาณที่มีนัยสำคัญในระยะยาวเนื่องจากค่านิยม ในการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ที่จะเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นรักงานสบายที่ให้ ค่าตอบแทนสูง มีทัศนคติที่ดีต่อการพนันและอบายมุขที่นานวันเข้าจะกลายเป็น ความปกติและชินชา ประชาชนมีโอกาสติดการพนัน มีหนี้สินมากขึ้น อัตราการเกิด อาชญากรรมในพื้นที่สูงขึ้น ขณะเดียวกันก็กระทบต่อภาคธุรกิจของเขตเศรษฐกิจ พิเศษจังหวัดตากที่อาจขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมในพื้นที่ ต้องทดแทนด้วยการนำเข้าแรงงานจากนอกพื้นที่

สรุป จากขั้นตอนที่ 1-3 สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ได้ ว่า ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอนาคตภาพด้านความมั่นคงของพื้นที่เศรษฐกิจ พิเศษจังหวัดตาก สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 Critical Scenario Drivers ประกอบด้วยปัจจัยที่จะเป็นกลุ่มตัวขับเคลื่อนที่สำคัญสูงในการพัฒนา เขตเศรษฐกิจพิเศษ และหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ ได้แก่ การ ย้ายอำนาจทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำ การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงของ เทคโนโลยี และการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ กลุ่มที่ 2 Critical

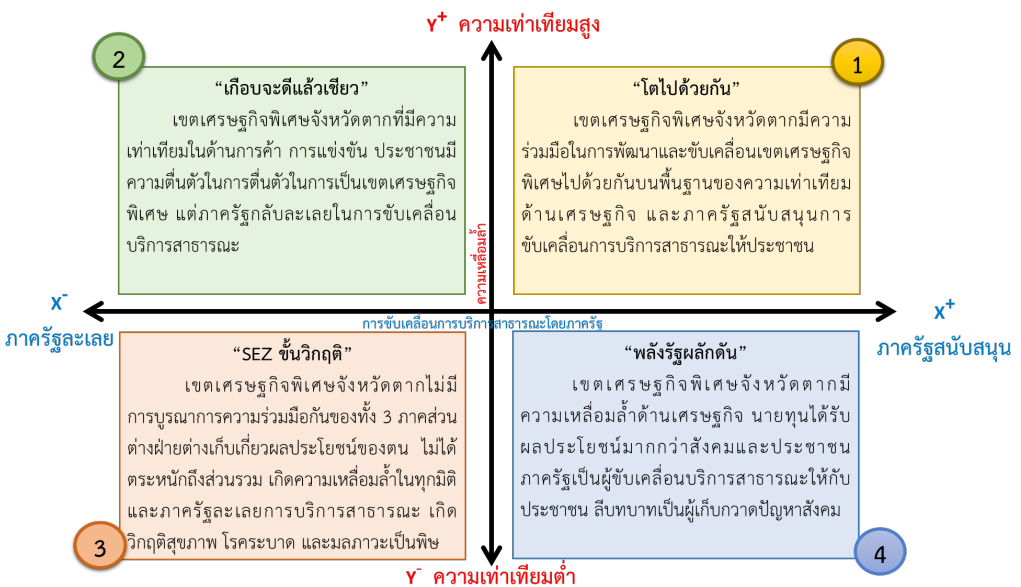
Planning Issues เป็นกลุ่มของปัจจัยสำคัญและอาจเป็นวิกฤติของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษที่หน่วยงานควรมีการวางแผนรองรับ ได้แก่ ธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน กลุ่มที่ 3 Important Planning Issues เป็นกลุ่มของปัจจัยที่หน่วยงานควรมีการวางแผนรองรับ เนื่องจากมีนัยสำคัญและมีแนวโน้มที่จะทวีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต ได้แก่ เสถียรภาพด้านความมั่นคงตลอดแนวพรมแดนไทย-เมียนมา การจัดตั้งเมืองใหม่ “ชเวโก๊กโก” การมีส่วนร่วม (Participation) การตระหนักรู้ ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Awareness) และการดูแลด้านสาธารณสุข (Health Care) และกลุ่มสุดท้าย คือ กลุ่มที่ 4 Monitor เป็นกลุ่มของปัจจัยที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรติดตามสถานการณ์ ได้แก่ ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values) ทางสังคม วัฒนธรรม และค่านิยมท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดตาก

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อคาดการณ์อนาคตภาพของความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในระยะ 5-10 ปี

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 นี้ หลังจากที่คุณผู้วิจัยได้ปัจจัยที่สำคัญหรือมีความเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาและขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ทั้ง 4 กลุ่มแล้ว ปัจจัยเหล่านี้ คือ ปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญ (Driving Forces) ต่อการคาดการณ์อนาคตภาพของความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในระยะ 5-10 ปี โดยคุณผู้วิจัยจะทำการสร้าง Scenario Frameworks และเขียนบรรยายสถานการณ์ (Scenario Stories) ในขั้นตอนที่ 4 และ 5 ดังนี้

ขั้นตอนที่ 4 การสร้าง Scenario Frameworks

จากการวิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อน (Driving forces) ผู้วิจัยเลือกปัจจัยขับเคลื่อนที่ส่งผลกระทบต่ออนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษ 2 ปัจจัยที่อยู่ต่างมิติและไม่มีความสัมพันธ์ต่อกัน คือ (1) ปัจจัยเรื่อง “ความเหลื่อมล้ำ” ซึ่งอยู่ในมิติเศรษฐกิจ และ (2) ปัจจัยเรื่อง “การขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ” ซึ่งมีค่า Impact และ Uncertainty อยู่ในระดับสูง (HI and HU) มาใช้กับการออกแบบชุดภาพอนาคตแบบ Deductive scenario ซึ่งเป็นการสร้างชุดภาพอนาคตตามแกน 2 แกน คือ กำหนดให้แกนตั้ง (Y) เป็นความเหลื่อมล้ำ และแกนนอน (X) เป็นการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ การตัดกันของแกนทั้ง 2 แกน ทำให้ได้ด้านความมั่นคงในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก 4 ภาพ ตามภาพที่ 7 ดังนี้

ภาพที่ 7 แสดงชุดภาพอนาคตด้านความมั่นคงในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

ขั้นตอนที่ 5 การเขียนสถานการณ์ (Scenario Stories)

จากภาพที่ 7 เมื่อได้ชุดภาพอนาคตด้านความมั่นคงในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากที่แตกต่างกันจำนวน 4 ภาพ จากการตัดกันของแกนตั้ง (Y) ซึ่งมาจากภาพของความเหลื่อมล้ำ และแกนนอน (X) ซึ่งเป็นภาพของการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ คณะผู้วิจัยเขียนบรรยายสถานการณ์ของภาพต่าง ๆ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 “โตไปด้วยกัน”: ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากที่ทุกภาคส่วนมีการร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาและขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษไปด้วยกันบนพื้นฐานของความเสมอภาค มีความเท่าเทียมด้านเศรษฐกิจ การแข่งขันทางการค้า โดยมีภาครัฐสนับสนุนการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะให้กับประชาชนด้วยเช่นกัน ส่งผลให้เศรษฐกิจก้าวหน้า คนในสังคมมีความเป็นอยู่ดี สังคมมีความมั่นคงและปลอดภัย

ภาพนี้เป็นภาพที่แสดงให้เห็น สภาวะที่ภาครัฐเปิดโอกาสให้ประชาชน องค์กร หน่วยงานในทุกภาคมีส่วนร่วมเป็นทั้งผู้ร่วมพัฒนา และผู้ร่วมรับผลประโยชน์ สามารถเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก (SEZ) ได้อย่างเสมอภาค มีการจัดระบบสาธารณสุขป้อนขั้นพื้นฐานและการจัดสรรที่ดินที่ถูกต้องและเป็นธรรม มีการจัดสวัสดิการสังคมขั้นพื้นฐาน เช่น การรักษาพยาบาล การศึกษา การคุ้มครองตามกฎหมายให้ทุกคนไทย แรงงานต่างด้าว และผู้ติดตามแรงงานต่างด้าวอย่างเท่าเทียมและอยู่บนหลักการมนุษยชนสากล เป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้ ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกแก่ประชาชนใน 3 อำเภอ คือ อ.แม่สอด อ.แม่ระมาด และ อ.พพบพระ ซึ่งเป็นพื้นที่ของเขตเศรษฐกิจพิเศษ ขณะที่ผลประโยชน์ส่วนที่เหลือจะถูกกระจายให้กับแรงงานเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนฝั่งเมียนมา เกิดมูลค่าทางการค้าและสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

ขณะเดียวกันภาครัฐก็สนับสนุนโดยการขับเคลื่อนให้บริการ สาธารณะเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด ภาครัฐให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการฯ ผลักดันให้เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก (SEZ) มีทิศทาง การพัฒนาที่ก้าวหน้าอย่าง ชัดเจน เป็นธรรม โดยการสนับสนุนให้หน่วยงานในทุกมิติมีแผนการปฏิบัติ ที่สอดรับ ซึ่งกันและกัน เปิดเผยข้อมูล ข้อเท็จจริง และกระบวนการพัฒนาต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องอย่างโปร่งใส ที่สำคัญคือ บริการเหล่านี้จะต้องมีการดำเนินการอย่างรวดเร็ว เพื่อรองรับความต้องการจากภาคเอกชน และภาคประชาชน ลดโอกาสการย้ายฐาน การผลิตและการเคลื่อนย้ายของแรงงานไปยังพื้นที่อื่น ๆ

ภาพที่ 2 “เกือบจะดีแล้วเขียว”: ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดตากที่มีความเท่าเทียมในด้านการค้า การแข่งขัน ประชาชนมีความตื่นตัวใน การตื่นตัวในการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ แต่ภาครัฐกลับละเลยในการขับเคลื่อน บริการสาธารณะ ทำให้กระบวนการขับเคลื่อนช้าลง ประชาชนและแรงงานในเขต เศรษฐกิจพิเศษได้รับบริการสาธารณะของภาครัฐที่ไม่ทั่วถึง ขาดแคลนงบประมาณ บุคลากร และขาดแรงดึงดูดให้กลุ่มแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมาย

ภาพที่ 3 “SEZ ชั้นวิกฤติ”: ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัด ตากที่ไม่เกิดการบูรณาการความร่วมมือกันของทั้ง 3 ภาคส่วน ต่างฝ่ายต่างขับเคลื่อน แผนงานของตน เก็บเกี่ยวโอกาสและผลประโยชน์ โดยไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบ ต่อส่วนรวม ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ เช่น ด้านข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วม ในการพัฒนาและขับเคลื่อน ประกอบกับภาครัฐละเลยการขับเคลื่อนการบริการ สาธารณะ จึงส่งผลให้ประชาชนและกลุ่มแรงงานไม่ได้รับบริการสาธารณะจากภาค รัฐอย่างพอเพียงทั้งทางด้านการบริการทางการแพทย์ การศึกษา สิ่งแวดล้อม เกิดวิกฤติ ด้านสุขภาพจากโรคระบาดและมลภาวะเป็นพิษต่าง ๆ นอกจากนี้ความเหลื่อมล้ำ ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการอพยพย้ายออกของกลุ่มแรงงาน และกลุ่มทุน เขตเศรษฐกิจพิเศษจะกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมและเป็นแหล่งบ่มเพาะ ของปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด คนตกงาน และอาชญากรรม

อีกทั้งภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญในการผลักดัน กฎหมาย หรือข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ ของ SEZ และเพิกเฉยต่อการจัดระเบียบพื้นที่ และยังให้สิทธิประโยชน์แก่คนนอกพื้นที่มากกว่าคนในพื้นที่ การค้าในพื้นที่ อ.แม่สอด จึงกลายเป็นเพียงการทำธุรกิจข้ามแดน ไม่ใช่การค้าชายแดน SEZ จังหวัดตากไม่ดึงดูดความสนใจจากเกิดการลงทุนในพื้นที่ฝั่งเพื่อนบ้านมากขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่อำเภอแม่สอด จะกลายเป็นเพียงทางผ่านสินค้าและพื้นที่รองรับการอพยพเพื่อแก้ปัญหาความมั่นคงชายแดนในอนาคตเท่านั้น

ภาพที่ 4 “พลังรัฐผลักดัน”: ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากที่มีความเหลื่อมล้ำ ทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มนายทุนได้รับโอกาสในการรับข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วมในการวางแผน และรับผลประโยชน์จากการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษมากกว่าภาคประชาสังคมและประชาชน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ภาครัฐจึงพยายามสนับสนุนการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะให้กับประชาชน และกลุ่มแรงงาน กลายเป็นภาระที่รัฐต้องแบกรับ เนื่องจากภาวะจนกระจุย รวยกระจาย ภาคเอกชนเป็นผู้ขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจ หารายได้เข้าเขตเศรษฐกิจประชาชนเป็นเพียงลูกจ้าง ส่วนภาครัฐเป็นผู้เก็บกวาดปัญหาสังคม

สรุป จากขั้นตอนที่ 4-5 สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ได้ว่า ภาพอนาคตของความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในระยะ 5-10 ปี เมื่อนำปัจจัยขับเคลื่อน (Driving Forces: DF) ที่ถูกให้ค่า Impact และค่า Uncertainty เป็น High Impact (HI) และค่า High Uncertainty (HU) และทั้ง 2 ตัวเป็น DF ที่อยู่ต่างมิติกัน มาตัดกันบนแกน X กับแกน Y นั้น คณะผู้วิจัยได้ภาพอนาคตที่เกิดจากการตัดกันของความเหลื่อมล้ำ กับการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ เกิดเป็นภาพอนาคต 4 ภาพ คือ ภาพที่ 1 “โตไปด้วยกัน” ภาพที่ 2 “เกือบจะดีแล้วเสีย” ภาพที่ 3 “SEZ ขึ้นวิกฤติ” และภาพที่ 4 “พลังรัฐผลักดัน” ซึ่งมี 2 ภาพที่น่าสนใจในเชิงการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากไปข้างหน้าและการวางแผนสำหรับลดผลกระทบกรณีนี้

การขับเคลื่อนฯ ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ โดยภาพที่หนึ่งจะแสดงให้เห็นภาพของเขตเศรษฐกิจฯ ที่เป็นไปตามทิศทางและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งจะตรงกันข้ามกับอีกภาพหนึ่งที่อนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษไม่ได้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ ซึ่งนอกจากจะกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดตากแล้ว ยังส่งผลต่อความมั่นคงชายแดนระหว่างประเทศไทยกับเมียนมาด้วย 2 ภาพนั้น ได้แก่ ภาพที่ 1 “โตไปด้วยกัน” และภาพที่ 3 “SEZ ขึ้นวิกฤติ” ซึ่งจะนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ต่อไป

ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาและเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก นั้น คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และแสดงผลลัพธ์ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาและเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า

ขั้นตอนที่ 6 Implications and Options

หลังจากได้ชุดภาพอนาคตของการสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดนในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษตาก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หากกลยุทธ์ในการรับมือกับชุดภาพอนาคตดังกล่าว โดยนำเสนอกลยุทธ์ในระยะสั้น (3-5 ปี) และระยะยาว (5-10 ปี) โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 : การเตรียมความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานระยะสั้น (3-5 ปี)

▪ รัฐบาลควรกำหนดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบหลัก ซึ่งจะมีหน้าที่ในการกำหนดมาตรการให้เขตเศรษฐกิจพิเศษทั้งประเทศขับเคลื่อนไป

ในทิศทางเดียวกัน โดยเป็นหน่วยต้นสังกัดที่มีอำนาจในการตัดสินใจร่วมกับสำนักงานเขตเศรษฐกิจพิเศษระดับจังหวัด โดยมีแผนพัฒนาที่ชัดเจน และสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ

- รัฐควรมีแผนบูรณาการการทำงานทั้งในส่วนของการบริหาร งบประมาณ และการปฏิบัติที่เป็นระบบ เช่น การเชื่อมโยงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจัดสร้างระบบเส้นทาง Logistic ทั้งทางบกและระบบราง เพื่อให้กระบวนการดำเนินการของทางภาครัฐมีความรวดเร็ว เชื่อมโยงเป็นระบบทั้งเส้นทางเดินรถและการขนส่งสินค้าข้ามแดน เนื่องจากปัจจุบันความล่าช้าของกระบวนการอนุมัติให้เดินทางเข้า-ออกระหว่างไทย-เมียนมา

- การเชื่อมโยงโครงสร้างของระบบขนส่งทางบกจากพื้นที่ชายแดนอำเภอแม่สอด ที่เชื่อมต่อจากประเทศอินเดีย ผ่านจังหวัดเมียวดี ประเทศเมียนมา เข้าสู่พื้นที่ตอนในของประเทศไทยโดยเฉพาะการเชื่อมต่อกับโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ท่าเรือแหลมฉบัง และภาคใต้ได้อย่างเป็นระบบ

- การปรับแก้หรือออกกฎหมายพิเศษสำหรับเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อให้แต่ละหน่วยงานยึดปฏิบัติเกี่ยวกับ SEZ ได้อย่างสอดคล้องกัน ส่งผลให้การค้าข้ามแดน การค้าระหว่างประเทศที่ใช้ช่องทางเดินทางผ่านอำเภอแม่สอดมีกระบวนการที่กระชับ รวดเร็วคล่องตัว และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ลงทุนและการขนส่งสินค้าประเภทการเกษตร

ระยะยาว (5-10 ปี)

- การขยายเครือข่ายและโครงสร้างของระบบขนส่ง (Logistic) ทางบกจากพื้นที่ชายแดนไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ เพื่อขยายระบบขนส่งสินค้าออกไปยัง สปป.ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย ต่อไปตามลำดับ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)

ภาครัฐ

- คณะกรรมการการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กทพ.) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งขึ้นแทนคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.)
- สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก
- กรมการขนส่งทางบก กระทรวงคมนาคม
- กรมศุลกากร

ภาคธุรกิจและเอกชนในท้องถิ่น

- ทอการค้าจังหวัดตาก
- สภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก
- กลุ่มธุรกิจชุมชน

หน่วยงาน / องค์กร / ผู้แทนภาคประชาสังคม NGOs / กลุ่มทางสังคม

- มูลนิธิช่วยไร้พรมแดน (Help Without Frontiers Thailand Foundation)
- สภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สอด
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ตาก
- ผู้แทนชุมชน และ ประชาชน

ประเด็นที่ 2 : การขับเคลื่อนโดยภาครัฐที่ชัดเจน และเป็นธรรม ระยะสั้น (3-5 ปี)

- การกระตุ้นให้ภาคธุรกิจและนักลงทุนเข้ามาลงทุนในพื้นที่ชายแดนไทย ภายใต้กฎระเบียบทางการค้า กฎหมายแรงงาน และระเบียบศุลกากร
- จัดระบบการตรวจคัดกรองทางสาธารณสุขในกลุ่มแรงงานที่เดินทางเข้า-ออกพื้นที่ โดยเฉพาะการคัดกรองโรคระบาดที่ควรตรวจควบคุมคู่กับการตรวจด้านความมั่นคง ตามมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคที่ส่งผลต่อการปิดโรงงาน ปิดพื้นที่ และการกักตัวเพื่อดูอาการ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสายการผลิต การส่งออก และรายได้ของแรงงาน
- จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการค้าระหว่างสำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตากกับกลุ่มนักลงทุนชาวจีนที่ลงทุนในฝั่งเมียววดี เพื่อกระตุ้นให้มีการใช้จ่ายในฝั่งไทยมากที่สุด
- รัฐส่งเสริมให้นักลงทุนและกลุ่มเกษตรกรนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เป็นเครื่องมือในการเพิ่มขีดความสามารถทางการผลิตและ

พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้สามารถผลิตได้ในปริมาณมาก มีคุณภาพ และลดระยะเวลาในการผลิตลงได้มาก

- พัฒนาและส่งเสริมทักษะของกลุ่มแรงงานให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานได้ชำนาญมากขึ้น

ระยะยาว (5-10 ปี)

- เสริมสร้างศักยภาพด้านการแข่งขันให้กลุ่มนักลงทุนไทย โดยให้ผลประโยชน์ตกแก่ประชาชนในท้องถิ่น กลุ่มนักลงทุนรายย่อย รายได้เฉลี่ย/หัวของประชาชนในท้องถิ่นที่สูงขึ้น และปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด อาชญากรรมในพื้นที่ลดลง

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)

ภาครัฐ

- คณะกรรมการการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กทพศ.)
- สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก
- โรงพยาบาลแม่สอด
- ศูนย์ประสานงานเยาวชนไร้สัญชาติไทย-เมียนมา (MECC)
- องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM)
- สำนักงานแรงงานจังหวัดตาก
- สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดตาก
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก
- หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารราบที่ 4
- ด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สอด

ภาคธุรกิจและเอกชนในท้องถิ่น

- หอการค้าจังหวัดตาก
- สภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก
- กลุ่มธุรกิจชุมชน

หน่วยงาน / องค์กร / ผู้แทนภาคประชาสังคม NGOs / กลุ่มทางสังคม

- มูลนิธิช่วยไร้พรมแดน (Help Without Frontiers Thailand Foundation)
- สภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สอด
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ตาก
- ผู้แทนชุมชน
- ประชาชน

ประเด็นที่ 3 : การมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่น

ระยะสั้น (3-5 ปี)

- ภาครัฐให้ข้อมูลเกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้งด้านที่เป็นสิทธิประโยชน์ ผลดี และผลกระทบที่ประชาชนและกลุ่มทุนในพื้นที่จะได้รับ เพื่อสร้างความเข้าใจและสร้างการเตรียมพร้อมในด้านศักยภาพของคนในพื้นที่

▪ ดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยมีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นและข้อคัดค้านของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด

ระยะยาว (5-10 ปี)

▪ สร้างผลประโยชน์ต่อการค้าชายแดนและดึงดูดการลงทุนจากประเทศเพื่อนบ้านมาสู่พื้นที่ รวมทั้งลดปัญหาต่าง ๆ ทางสังคม เช่น ยาเสพติด อาชญากรรม การลักลอบเข้าเมือง เป็นต้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)

ภาครัฐ

- คณะกรรมการการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กทศ.)
- สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก
- สำนักงานแรงงานจังหวัดตาก
- หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารราบที่ 4
- ด้านตรวจคนเข้าเมืองแม่สอด

หน่วยงาน / องค์กร / ผู้แทนภาคประชาสังคม NGOs / กลุ่มทางสังคม

- มูลนิธิช่วยไร้พรมแดน (Help Without Frontiers Thailand Foundation)
- สภาวัฒนธรรมอำเภอแม่สอด
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ตาก
- ผู้แทนชุมชน
- ประชาชน

ภาคธุรกิจและเอกชนในท้องถิ่น

- หอการค้าจังหวัดตาก
- สภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก
- กลุ่มธุรกิจชุมชน

ประเด็นที่ 4 : การออกกฎ ระเบียบในเรื่องสิทธิประโยชน์ในพื้นที่ SEZ

ระยะสั้น (3-5 ปี)

▪ สร้างความชัดเจนในมาตรการและระเบียบด้านการลงทุน

▪ องค์กรส่วนท้องถิ่นมีการปรับแผนพัฒนาและงบประมาณให้รองรับการเป็น SEZ และการให้สิทธิด้านสวัสดิการทางสังคมบางประการแก่ผู้อพยพและแรงงานต่างด้าวใน SEZ

ระยะยาว (5-10 ปี)

▪ รักษาเสถียรภาพของการลงทุนในระยะยาว

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย)

ภาครัฐ

- คณะกรรมการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กทศ.)
- สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก
- โรงพยาบาลแม่สอด
- ศูนย์ประสานงานเยาวชนไร้สัญชาติไทย-เมียนมา (MECC)
- องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (IOM)
- สำนักงานแรงงานจังหวัดตาก
- สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดตาก
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก
- หน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารราบที่ 4
- ด่านตรวจคนเข้าเมืองแม่สอด

ภาคธุรกิจและเอกชนในท้องถิ่น

- หอการค้าจังหวัดตาก
- สภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก
- กลุ่มธุรกิจชุมชน

หน่วยงาน / องค์กร / ผู้แทนภาคประชาสังคม NGOs / กลุ่มทางสังคม

- มูลนิธิช่วยไร้พรมแดน (Help Without Frontiers Thailand Foundation)
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ตาก
- ผู้แทนชุมชน
- ประชาชน

สรุป จากขั้นตอนที่ 6 สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ได้ว่า แนวทางพัฒนาและเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก โดยการกำหนดกลยุทธ์ในระยะสั้น (3-5 ปี) และระยะยาว (5-10 ปี) ใน 4 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 การเตรียมความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน ประเด็นที่ 2 การขับเคลื่อนโดยภาครัฐที่ชัดเจนและเป็นธรรม ประเด็นที่ 3 การมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่น และประเด็นที่ 4 การออกกฎระเบียบในเรื่องสิทธิประโยชน์ในพื้นที่ SEZ ซึ่งจะเป็นประเด็นที่ให้ความสำคัญต่อความจำเพาะหรือลักษณะเฉพาะของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ดังนั้น กลยุทธ์ที่จะนำมาปฏิบัติทั้งระยะสั้นและระยะยาวจึงจะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 มิติ คือ ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคสังคมในพื้นที่เป็นผู้เล่นหลักและทำงานร่วมกันในเชิงบูรณาการ เนื่องจากเป็นผู้ที่เข้าใจสถานการณ์และบริบทของพื้นที่เป็นอย่างดี ขณะที่หน่วยงานในระดับกระทรวงและระดับรัฐบาลจะทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนและพี่เลี้ยงให้กับสำนักงานเขตเศรษฐกิจพิเศษตาก

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ที่มีพรมแดนติดกับประเทศเมียนมา ซึ่งสามารถเป็นจุดเชื่อมต่อไปยังประเทศอินเดีย จีน และเวียดนามได้ด้วยเส้นทางสาย ASEAN Economic Corridor จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อำเภอแม่สอดมีขีดความสามารถในการเป็นจุดศูนย์กลางของการขนส่งสินค้า (Logistic Hub) ที่สามารถสนับสนุนพัฒนาด้านการลงทุนได้อีกมาก แต่จากการยกเลิกคณะกรรมการ นโยบายพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ หรือ กนพ. แม้จะไม่มีกรยกเลิกพื้นที่เขตเศรษฐกิจ แต่ก็ส่งผลต่อการดำเนินการและกิจกรรมทุกประเภทในพื้นที่เป้าหมายทั้ง 3 อำเภอของจังหวัดตาก และจังหวัดน่านรองอีก 9 จังหวัด ให้อยู่ในสถานการณ์ที่จะถอยหลังก็ไม่ได้ แต่จะก้าวต่อไปก็ยากลำบาก

จากการลงพื้นที่เพื่อการวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยพบว่า ปัจจุบัน (2563) การบริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก (SEZ) อยู่ภายใต้การบริหารงานของสำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก โดยมี รองผู้ว่าราชการจังหวัด (ฝ่ายเศรษฐกิจ) เป็นหัวหน้าคณะทำงาน แต่สายการบังคับบัญชาสิ้นสุดแค่เพียงในจังหวัด เนื่องจากกรยกเลิก กนพ. ทำให้ขาดการสั่งการจากส่วนกลาง คือ รัฐบาล และหน่วยงานระดับกระทรวงในเชิงบูรณาการการ เมื่อขาดเอกภาพในการสั่งการ การดำเนินการต่าง ๆ ของ SEZ จึงเป็นไปในลักษณะของการค้าข้ามแดนและการค้าชายแดน ไม่ได้ใช้สิทธิประโยชน์จากการเป็น SEZ อย่างเต็มขีดความสามารถ ระเบียบ กฎเกณฑ์ในด้านการเดินทางและการขนส่งสินค้าสินค้าข้ามประเทศยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนให้เป็นการบูรณาการร่วมกันของการเป็น SEZ จึงส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจก้าวหน้าไปอย่างช้า ๆ ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน นักลงทุนจึงย้ายฐานการผลิตออกไปนอกพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ชายแดนเพื่อนบ้านที่กลายเป็นพื้นที่ทางเลือกในการลงทุน รวมทั้งตลาดแรงงาน

ก็ย้ายไปอยู่ในฝั่งเมียนมาด้วย ประเด็นการย้ายฐานการผลิตและตลาดแรงงานจาก SEZ ในจังหวัดตากไปสู่จังหวัดเมียวดีของเมียนมา จึงส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจ และเชื่อมโยงถึงภาคประชาสังคม และภาคความมั่นคงด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนธุรกิจสถานบันเทิงและบ่อนคาสิโนในฝั่งเมียนมา ทำให้แรงงานทั้งคนไทยและต่างชาติย้ายไปค้าแรงงานให้แก่สถานบันเทิงเหล่านั้น เนื่องจากให้ค่าตอบแทนสูง งานไม่หนัก และไม่ลำบากเท่าการทำงานในโรงงานหรือในภาคการเกษตร

ขณะที่สถานการณ์ทางการเมืองในฝั่งเพื่อนบ้านที่ยังขาดเอกภาพในการบริหาร และความไม่สอดคล้องกันของนโยบายจากรัฐบาลกลางกับชนชั้นปกครองในพื้นที่และผลประโยชน์ที่ได้รับจากเขตเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี รวมทั้งกลุ่มทุนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในเมืองต่าง ๆ ของเมียนมา อาจเป็นชนวนของการใช้กำลังทางทหารระหว่างกองกำลังติดอาวุธกะเหรี่ยง KNU (Karen National Union) ที่มีกองบัญชาการตั้งอยู่ตรงข้ามบ้านนอป่าหน้า อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน กับกองกำลังพิทักษ์ชายแดน (Border Guard Force: BGF) ซึ่งมีสายสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐบาลเมียนมา และมีที่ตั้งอยู่ในเขตบ้านก๊วกโก่ จ.เมียวดี (ตรงข้ามบ้านวังแก้ว อ.แม่สอด จ.ตาก) ซึ่งทั้ง 2 กลุ่มมีพื้นที่ในปกครองติดต่อกัน แม้ว่าปัจจุบันกองกำลังติดอาวุธกะเหรี่ยง KNU จะทำข้อตกลงหยุดยิงกับกองทัพเมียนมาแล้ว แต่ผลประโยชน์ที่ได้รับจากกลุ่มทุนที่เข้ามาทำธุรกิจใน Entertainment Complex โดยเฉพาะธุรกิจประเภทคาสิโน จะเป็นปมเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและใช้กำลังระหว่างกันได้ในอนาคต

จากผลของการวิจัย จึงวิเคราะห์ถึงผลกระทบด้านลบต่อการขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในอีก 3-5 ปีต่อจากนี้ และอาจจะเชื่อมโยงกันในหลายมิติ เช่น ภาคเศรษฐกิจ การขาดแคลนทั้งแรงงานคนไทยที่จะทำงานใน SEZ ปัญหาการพึ่งพาแรงงานเมียนมา ภาคสังคม การรับภาระด้านการสาธารณสุข การรักษาพยาบาล โรคระบาด และการศึกษาที่ต้องจัดให้แก่แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาค้าแรงงานในฝั่งไทย ค่านิยมของแรงงานในอนาคตเปลี่ยนเป็นการรักสบาย หนักไม่เอา-เบาไม่สู้ และภาคความมั่นคง อาจต้องเผชิญกับปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ

ปัญหาหาเสพติด และความไม่สงบในฝั่งเพื่อนบ้านที่จะให้เกิดการอพยพพลัดภัยเข้ามา
ฝั่งไทยด้วย เป็นต้น

จากตัวอย่างที่กล่าวมา แม้ปัญหาในมิติด้านความมั่นคงและการป้องกัน
ประเทศ จะมีความสำคัญรองจากมิติด้านเศรษฐกิจและมิติด้านสังคม แต่ก็เป็น
ประเด็นที่รัฐบาลควรเร่งผลักดันและพิจารณาการบริหารจัดการด้านการป้องกัน
ประเทศให้มีประสิทธิภาพเพียงพอ การเสริมสร้างความมั่นคงสำหรับเขตเศรษฐกิจ
พิเศษจังหวัดตากโดยการสร้าง S-Curve ด้านการลงทุนในพื้นที่ให้เกิดขึ้น จึงมีความ
จำเป็นเพื่อให้ความเข้มแข็งของภาคเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานของการสร้างความเป็นอยู่
ที่ดีและความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ประกอบกับเมื่อกลางปี 2563 รัฐบาลได้
พิจารณาเห็นชอบร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารเขตเศรษฐกิจ
พิเศษ เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กพศ.) แทนคณะ
กรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (กนพ.) ที่ถูกยุบเลิกไป โดยคณะ
กรรมการชุดนี้จะมีอำนาจหน้าที่ครอบคลุมทั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เดิมและ
เขตเศรษฐกิจพิเศษที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่ตามแผนการพัฒนาเชิงพื้นที่ในภูมิภาคต่าง ๆ
ที่สำคัญในด้านการกำหนดนโยบาย มาตรการ แนวทางการดำเนินงาน และการ
บริหารเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้จะเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน
ด้านนโยบายให้กับเขตเศรษฐกิจพิเศษ โดยมีคณะกรรมการในส่วนของจังหวัดเป็น
กลไกในระดับพื้นที่ที่ทำหน้าที่แปลงนโยบายของส่วนกลางสู่ภาคการปฏิบัติที่เหมาะสม
กับบริบทในทุkmิติของเขตเศรษฐกิจพิเศษของตน

ดังนั้น จากผลการวิจัยภาพอนาคตและข้อเสนอแนะที่ได้ในบทที่ 4 นำ
มาสู่การสรุปและอภิปรายผล โดยแบ่งออกเป็นหัวข้อ ดังนี้

5.1 บทสรุป

5.2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

5.1 บทสรุป

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ อนาคตภาพด้านความมั่นคงของพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สรุปได้ว่า ปัญหาและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอนาคตภาพด้านความมั่นคงของพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 Critical Scenario Drivers ประกอบด้วยปัจจัยที่จะเป็นกลุ่มตัวขับเคลื่อนที่สำคัญสูงในการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ และหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ ได้แก่ การย้ายชั่วคราวทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำ การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ

กลุ่มที่ 2 Critical Planning Issues เป็นกลุ่มของปัจจัยสำคัญและอาจเป็นวิกฤติของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษที่หน่วยงานควรมีการวางแผนรองรับ ได้แก่ ธรรมชาติของพื้นที่ และความร่วมมือของทุกภาคส่วน

กลุ่มที่ 3 Important Planning Issues เป็นกลุ่มของปัจจัยที่หน่วยงานควรมีการวางแผนรองรับ เนื่องจากมีนัยสำคัญและมีแนวโน้มที่จะทวีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต ได้แก่ เสถียรภาพด้านความมั่นคงตลอดแนวพรมแดนไทย-เมียนมา การจัดตั้งเมืองใหม่ “ชเวโก๊โก” การมีส่วนร่วม (Participation) การตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Awareness) และการดูแลด้านสาธารณสุข (Health Care)

กลุ่มที่ 4 Monitor เป็นกลุ่มของปัจจัยที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรติดตามสถานการณ์ ได้แก่ ค่านิยมพื้นฐาน (Basic Values) ทางสังคม วัฒนธรรม และค่านิยมท้องถิ่นของประชาชนในจังหวัดตาก

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อคาดการณ์อนาคตภาพของความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในระยะ 5-10 ปี

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 สรุปได้ว่า ภาพอนาคตของความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในระยะ 5-10 ปี เมื่อนำปัจจัยขับเคลื่อน (Driving Forces: DF) ที่ถูกให้ค่า Impact และค่า Uncertainty เป็น High Impact (HI) และค่า High Uncertainty (HU) และทั้ง 2 ตัวเป็น DF ที่อยู่ต่างมิติกัน มาตัดกันบนแกน X กับแกน Y นั้น คณะผู้วิจัยได้ภาพอนาคตที่เกิดจากการตัดกันของความเหลื่อมล้ำกับการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะโดยภาครัฐ เกิดเป็นภาพอนาคต 4 ภาพ คือ

ภาพที่ 1 “โตไปด้วยกัน”: ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากที่ทุกภาคส่วนมีการร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาและขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษไปด้วยกันบนพื้นฐานของความเสมอภาค มีความเท่าเทียมด้านเศรษฐกิจ การแข่งขันทางการค้า โดยมีภาครัฐสนับสนุนการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะให้กับประชาชนด้วยเช่นกัน ส่งผลให้เศรษฐกิจก้าวหน้า คนในสังคมมีความเป็นอยู่ดี สังคมมีความมั่นคงและปลอดภัย

ภาพที่ 2 “เกือบจะดีแล้วเชียว”: ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากที่มีความเท่าเทียมในด้านการค้า การแข่งขัน ประชาชนมีความตื่นตัวในการตื่นตัวในการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ แต่ภาครัฐกลับละเลยในการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะ ทำให้กระบวนการขับเคลื่อนช้าลง ประชาชนและแรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษได้รับบริการสาธารณะของภาครัฐที่ไม่ทั่วถึง ขาดแคลนงบประมาณบุคลากร และขาดแรงดึงดูดให้กลุ่มแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมาย

ภาพที่ 3 “SEZ ขึ้นวิกฤติ”: ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากที่ไม่เกิดการบูรณาการความร่วมมือกันของทั้ง 3 ภาคส่วน ต่างฝ่ายต่างขับเคลื่อนแผนงานของตน เกือบเกี่ยวโอกาสและผลประโยชน์ โดยไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบต่อส่วนรวม ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ เช่น ด้านข้อมูลข่าวสาร

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและขับเคลื่อน ประกอบกับภาครัฐละเลยการขับเคลื่อน การบริการสาธารณะ จึงส่งผลให้ประชาชนและกลุ่มแรงงานไม่ได้รับบริการสาธารณะ จากภาครัฐอย่างพอเพียงทั้งทางด้านบริการทางการแพทย์ การศึกษา สิ่งแวดล้อม เกิดวิกฤติด้านสุขภาพจากโรคระบาดและมลภาวะเป็นพิษต่าง ๆ นอกจากนี้ความ เหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการอพยพย้ายออกของกลุ่ม แรงงานและกลุ่มทุน เขตเศรษฐกิจพิเศษจะกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมและเป็นแหล่ง บ่มเพาะของปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด คนตกงาน และอาชญากรรม

ภาพที่ 4 “พลังรัฐผลักดัน”: ภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดตากที่มีความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจ กลุ่มนายทุนได้รับโอกาสในการรับ ข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วมในการวางแผน และรับผลประโยชน์จากการเป็นเขต เศรษฐกิจพิเศษมากกว่าภาคประชาสังคมและประชาชน ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียม กัน ภาครัฐจึงพยายามสนับสนุนการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะให้กับประชาชน และกลุ่มแรงงาน กลายเป็นภาระที่รัฐต้องแบกรับ เนื่องจากภาวะจนกระจุก รวยกระจาย ภาคเอกชนเป็นผู้ขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจ หารายได้เข้าเขตเศรษฐกิจ ประชาชนเป็นเพียงลูกจ้าง ส่วนภาครัฐเป็นผู้เก็บกวาดปัญหาสังคม

โดยภาพที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องสร้างความร่วมมือแบบบูรณา การกันทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดความมั่นคงในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก คือ ภาพที่ 1 “โตไปด้วยกัน” และภาพที่ 3 “SEZ ขึ้นวิกฤติ”

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาและเสริม สร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดตากในระยะ 5-10 ปีข้างหน้า

จากภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากทั้ง 4 ภาพ เมื่อพิจารณา ภาพรวมของภาพอนาคต (Future Events) ในเชิงของโอกาส (Opportunity) และ อุปสรรคหรือภัยคุกคาม (Threats) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 พบว่า โอกาสและอุปสรรคหรือภัยคุกคามจากภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัด ตาก ได้แก่

โอกาส (Opportunity) ภาครัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรภาคประชาสังคม และประชาชนจะมีความตื่นตัวในการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ เกิดความร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนหลักของความเสมอภาค ความเท่าเทียมด้านเศรษฐกิจและการแข่งขันทางการค้า โดยมีภาครัฐให้การสนับสนุนการบริการสาธารณะให้กับประชาชน

อุปสรรคหรือภัยคุกคาม (Threats) ในทางกลับกันหากไม่เกิดการบูรณาการความร่วมมือกันของทั้ง 3 ภาคส่วน ปัญหาและอุปสรรคของเขตเศรษฐกิจพิเศษจะแสดงเป็นภาพเหตุการณ์อนาคตที่ต่างฝ่ายต่างขับเคลื่อนแผนงานของตน ไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบต่อส่วนรวม ภาครัฐกลับละเลยในการขับเคลื่อนบริการสาธารณะ กระบวนการขับเคลื่อนต่าง ๆ ล่าช้า ขาดแคลนงบประมาณ บุคลากร และมาตรการดึงดูดให้กลุ่มแรงงานต่าง้าวเข้ามางานอย่างถูกกฎหมาย และทำให้กลุ่มแรงงานหรือกลุ่มทุนอพยพย้ายออกไปในที่สุด

เกิดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ (1) มิติการเมือง การบริหารจัดการบริการสาธารณะของภาครัฐที่ไม่ทั่วถึงด้านบริการทางการแพทย์ การศึกษา สิ่งแวดล้อม ข้อมูลข่าวสาร และสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ (2) มิติเศรษฐกิจ ทำให้กลุ่มนายทุนรับผลประโยชน์มากกว่าสังคมและประชาชน ภาคเอกชนเป็นผู้ขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจหารายได้เข้าเขตเศรษฐกิจ ประชาชนเป็นเพียงลูกจ้าง ภาครัฐเป็นผู้เก็บกวาดปัญหาสังคม และ (3) มิติสังคมและความมั่นคง เขตเศรษฐกิจพิเศษกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม เกิดวิกฤติด้านสุขภาพจากโรคระบาด มลภาวะเป็นพิษ และ (4) มิติความมั่นคง เขตเศรษฐกิจพิเศษเป็นแหล่งบ่มเพาะของปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด การพนัน คนตงงาน และอาชญากรรม

โอกาสและอุปสรรคหรือภัยคุกคามข้างต้น นำมาสู่แนวทางพัฒนาและเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงอย่างบูรณาการในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก โดยการกำหนดกลยุทธ์ในระยะสั้น (3-5 ปี) และระยะยาว (5-10 ปี) พบว่า

➡ การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

ระยะสั้น (3-5 ปี)

- การประชาสัมพันธ์ข้อมูลและการจัดทำประชามติร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการและประสานงานกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้ประชาชนและนักธุรกิจในพื้นที่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐในทุกกระบวนการ มีส่วนร่วมในการจัดสรรทรัพยากร ผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และตรงตามความต้องการของชุมชนตั้งแต่แรกเริ่มการดำเนินงาน

- การลดความขัดแย้งของกลุ่มผลประโยชน์ ทั้งกลุ่มภายในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดิน ที่นำไปสู่การเรียกร้องและขัดขวางการใช้พื้นที่ พร้อมทั้งมีการทำประชามติจากคนในพื้นที่ก่อนอนุญาตให้กลุ่มทุนจากภายนอกเข้ามาลงทุนในพื้นที่เสมอ

- การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และการท่องเที่ยววิถีชุมชน ในเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรม คือ อำเภอแม่ระมาด และ อำเภอพบพระ ควบคู่กับการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน

- การสอดแทรกข้อมูลการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนลงไปในเนื้อหาของการเรียนการสอนทุกระดับชั้นในจังหวัดตาก เพื่อให้เด็กและเยาวชนซึ่งจะเป็นกลุ่มแรงงานของเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในอนาคตมีความเข้าใจและสามารถวางแผนการประกอบอาชีพของตนในภูมิลำเนาได้

ระยะยาว (5-10 ปี)

- การจัดตั้งหน่วยงานบริหารจัดการส่วนท้องถิ่นที่คณะกรรมการบริหารมาจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม และผู้แทนของชุมชนในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากเข้าร่วมในอัตราส่วนเท่าๆ กัน โดยมีกฎหมายรองรับ เป็นกลไกการ

บริหารจัดการเขตเศรษฐกิจพิเศษจะสามารถบริหารจัดการและประสานผลประโยชน์ของทุกฝ่าย มีบทบาทและหน้าที่เฉพาะการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่และการติดตามผลจากมติของที่ประชุม เพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจจากคนในพื้นที่

- การสร้างหลักสูตรรองรับการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากที่มีมาตรฐานและได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ เช่น ด้านอุตสาหกรรม ด้านเทคโนโลยี ด้านโลจิสติกส์ ด้านภาษา ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนด้านแรงงานที่ตรงตามต้องการของตลาดแรงงานและพัฒนากลุ่มแรงงานของไทยให้เป็นแรงงานมีฝีมือให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามสภาวะแวดล้อมของโลก

มติการเมือง

➔ การเตรียมความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน

ระยะสั้น (3-5 ปี)

- รัฐบาลควรบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมโครงสร้างพื้นฐานทั้งในฐานะผู้สร้างและผู้ใช้ประโยชน์ เช่น กรมธนารักษ์ กรมทางหลวง กรมทางหลวงชนบท กรมศุลกากร กรมสรรพสามิต ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง หน่วยงานความมั่นคง/กองกำลังในพื้นที่ และสำนักงานพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษของแต่ละพื้นที่ เพื่อเตรียมความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานให้เหมาะสมกับบริบทด้านพื้นที่ สภาวะแวดล้อม และระเบียบ ข้อบังคับทางกฎหมาย ข้อยกเว้นทางการค้า-การเกษตรของแต่ละเขตเศรษฐกิจพิเศษที่แตกต่างกันเพื่อให้การบริหารจัดการ การจัดสรรงบประมาณมีความเหมาะสมกับพื้นที่มากที่สุด

- รัฐและหน่วยงานด้านการศึกษาควรทำการศึกษากระบวนเส้นทาง Logistic ในประเทศและระหว่างประเทศที่เชื่อมต่อการเดินทางและการขนส่งสินค้าอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มมูลค่าทางการค้าให้คุ้มค่างับการลงทุนด้านการคมนาคม

- การสร้าง Logistic Hub / Truck Terminal ในฝั่งอำเภอแม่สอดเพื่อเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้าหรือพาหนะระหว่างประเทศ ซึ่งจะทำให้เกิดมูลค่าทางการค้าชายแดนให้กับคนและร้านค้าในพื้นที่จากการจับจ่ายซื้อสินค้า การเช่าห้องพัก การใช้บริการร้านอาหาร สถานบันเทิงจากกลุ่มผู้สัญจรเข้า-ออก เป็นต้น

ระยะยาว (5-10 ปี)

- การสร้างเสถียรภาพที่น่าเชื่อถือให้กับเครือข่ายและโครงสร้างของระบบ Logistic ของพื้นที่ชายแดนที่จะเชื่อมโยงเข้าสู่ตอนในของประเทศไทย ผ่านระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) และท่าเรือแหลมฉบัง และเชื่อมโยงลงสู่ภาคใต้ของไทยได้เพื่อส่งออกไปยังมาเลเซียและสิงคโปร์ได้อย่างเป็นระบบ รวดเร็วและปลอดภัย

➡ การขับเคลื่อนโดยภาครัฐที่ชัดเจนและเป็นธรรม

ระยะสั้น (3-5 ปี)

- การกระตุ้นให้เกิดการลงทุนของภาคธุรกิจในพื้นที่ชายแดนไทยผ่านกฎระเบียบทางการค้า แรงงาน และศุลกากรที่สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติและฤดูกาลทางเกษตรกรรมในพื้นที่อำเภอแม่สอดและจังหวัดเมียวดี เนื่องจากทั้ง 2 พื้นที่มีข้อตกลงในการยกเว้นการนำเข้าผลผลิตทางการเกษตรนอกระยะเวลาที่ระเบียบกำหนด เช่น ข้าวโพด เป็นต้น การเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจึงควรมีการทบทวนข้อตกลงเดิมที่มีการปฏิบัติกันมาก่อนเพื่อให้เศรษฐกิจเดิมสามารถดำเนินต่อไปได้

- การติดตามสถานการณ์ความไม่สงบในประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเตรียมพร้อมป้องกันการหยุดชะงักของภาคธุรกิจข้ามแดน การเดินทางเข้า-ออกระหว่างประเทศ และการขาดแคลนแรงงานเพื่อนบ้าน

- การพัฒนาขีดความสามารถด้านการแข่งขันให้กับกลุ่มนักลงทุนในพื้นที่เพื่อให้ผลประโยชน์ตกแก่ประชาชน กลุ่มนักธุรกิจ รวมทั้งยกระดับความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ และลดอัตราการเกิดปัญหาสังคม เช่น อาชญากรรม การพนัน หนี้นอกระบบ ยาเสพติด เป็นต้น

ระยะยาว (5-10 ปี)

- การกระตุ้นและเสริมสร้างขีดความสามารถด้านการแข่งขันให้กับกลุ่มนักลงทุนในพื้นที่ให้รองรับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี อุตสาหกรรม และการเกษตรกรรมที่เปลี่ยนแปลงในอนาคต เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของธุรกิจและลดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่

➡ การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่

ระยะสั้น (3-5 ปี)

- หน่วยงานภาครัฐเร่งสร้างความเข้าใจและให้รายละเอียดทิศทางการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากแก่ประชาชนและกลุ่มทุนในพื้นที่ ผ่านสื่อหรือช่องทางติดต่อต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ของหน่วยงานในพื้นที่ หอกระจายเสียง ผู้นำชุมชน การประชุมของคณะกรรมการชุมชน การประชุมลูกบ้าน และป้ายประชาสัมพันธ์ในชุมชน เพื่อลดข้อสงสัยหรือความเข้าใจผิดที่อาจนำไปสู่การต่อต้านหรือขัดขวางการพัฒนาพื้นที่ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดด้วย

ระยะยาว (5-10 ปี)

- การจัดตั้งกลุ่มงานเพื่อการรับฟังความคิดเห็นและข้อร้องเรียนจากประชาชนในพื้นที่ และดำเนินการหาข้อเท็จจริงเพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องหรือแก้ปัญหาให้แก่ประชาชน ซึ่งจะลดข้อขัดแย้งจากความเข้าใจผิดหรือการไม่ได้รับความยุติธรรมให้กับภาคประชาชน

➡ การออกกฎ ระเบียบในเรื่องสิทธิประโยชน์จากเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ระยะสั้น (3-5 ปี)

- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการทบทวนและเก็บข้อมูลจากชุมชนเกี่ยวกับกฎ ระเบียบที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติก่อนและหลังการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก เพื่อปรับแก้หรือกำหนดมาตรการรองรับใหม่ให้สอดคล้องกับการดำเนินการของภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และประชาชน

- การให้ความสำคัญกับกฎหมายลิขสิทธิ์ และการจดสิทธิบัตรทางปัญญาของนวัตกรรม หรือผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก เพื่อป้องกันการถูกใช้เป็นมาตรการการกีดกันสินค้าหรือลดความน่าเชื่อถือของแหล่งผลิตในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากจากกลุ่มการค้าอื่น ๆ

- การดำเนินการรังวัดและแก้ปัญหาข้อพิพาทที่ดินระหว่างหน่วยงานรัฐกับประชาชนในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากซึ่งส่วนมากเป็นที่ดิน สปก. และเขตป่าสงวน การหาที่ดินทดแทนหรือการชดเชยให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการเวนคืนที่ดินอย่างยุติธรรม

ระยะยาว (5-10 ปี)

- การควบคุมอัตราส่วนของนักลงทุนนอกพื้นที่ และการกำหนดอาชีพสงวนสำหรับประชาชนหรือนักลงทุนในพื้นที่ เพื่อป้องกันการผูกขาดธุรกิจจากกลุ่มทุนต่างชาติและกลุ่มทุนนอกพื้นที่

มิติเศรษฐกิจ

➔ แรงงานต่างชาติ

ระยะสั้น (3-5 ปี)

- การขึ้นทะเบียนแรงงานต่างชาติให้ถูกต้องตามกฎหมาย
- การจัดสวัสดิการสำหรับแรงงานต่างชาติตามประเภทและทักษะของงาน
- การตรวจด้านสาธารณสุข โรคระบาด และประวัติอาชญากรรมของแรงงานต่างชาติด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย

- มีระบบฐานข้อมูลในการติดตามแรงงานที่เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของนายจ้างหรือผู้นำเข้าแรงงาน

ระยะยาว (5-10 ปี)

- การพัฒนาทักษะแรงงาน เพื่ออาจจะต้องรองรับอุตสาหกรรม 4.0 ต่อไปในอนาคต

➡ เทคโนโลยีการผลิต/ ระบบเครือข่ายความเร็วสูง

ระยะสั้น (3-5 ปี)

- การมีกฎ ระเบียบในการใช้ AI หรือหุ่นยนต์ในพื้นที่การผลิตเพื่อลดการใช้แรงงานและต้นทุนการผลิต

ระยะยาว (5-10 ปี)

- การใช้เครือข่ายความเร็วสูงเชื่อมโยงกับกระบวนการผลิตมากขึ้น รวมทั้งเชื่อมโยงไปสู่ระบบ Logistic ของภูมิภาคอย่าง Real time & Interactive และสามารถรองรับระบบ Block Chain และสกุลเงิน Digital

➡ หน่วยงานตรวจสอบและควบคุมแบบ Single Command

ระยะสั้น (3-5 ปี)

- การจัดระเบียบและการควบคุมที่เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างรัฐบาล เอกชน และประชาชนในพื้นที่

ระยะยาว (5-10 ปี)

- การพัฒนาและปรับยุทธศาสตร์การค้าในเขตเศรษฐกิจพิเศษได้อย่างเหมาะสมและเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของภูมิรัฐศาสตร์ในพื้นที่

สรุป กลยุทธ์ที่จะนำมาปฏิบัติทั้งระยะสั้นและระยะยาวจะต้องมาจาก 3 มิติ คือ มิติสังคม มิติการเมือง และมิติเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดการบูรณาการทั้งในด้านการบริหารจัดการ การร่วมรับผลประโยชน์และผลกระทบ และการร่วมกันป้องกันแก้ไขปัญหาที่จะเกิดจากการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษของอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ของหน่วยงานและองค์กรในส่วนกลาง คือ รัฐบาล และกระทรวง ทำหน้าที่เป็นผู้สนับสนุนและที่เลี้ยงให้กับสำนักงานเขตเศรษฐกิจพิเศษตาก ขณะที่ในพื้นที่ จะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจากภาครัฐ ภาคเศรษฐกิจ เอกชน ประชาสังคม และประชาชนเป็นผู้เล่นหลักและทำงานร่วมกันในเชิงบูรณาการ เนื่องจากเป็นผู้ที่เข้าใจสถานการณ์และบริบทของพื้นที่เป็นอย่างดี

5.2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) รัฐบาลควรผลักดันการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับภาคเศรษฐกิจ นักลงทุน และประชาชนได้มากขึ้น โดยการจัดตั้งคณะกรรมการเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีโครงสร้างและการบริหารจัดการที่เป็นอิสระเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารมากขึ้น มีงบประมาณเฉพาะที่สามารถบูรณาการการพัฒนาในพื้นที่ได้ แต่สามารถถูกตรวจสอบการใช้งบประมาณได้โดยหน่วยงานของรัฐบาล มีการนำแนวคิดการเป็นเขตเศรษฐกิจร่วมโดยใช้เกณฑ์ค่าแรง สิทธิประโยชน์ โดยใช้แหล่งกำเนิดสินค้าของเมียนมาซึ่งไม่ถูกประเทศคู่ค้าหรือมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาตัดสิทธิทางภาษี (Generalized System Preference :GSP) แต่ใช้สาธารณูปโภคของไทย และอยู่ภายใต้ข้อตกลงของคณะกรรมการเศรษฐกิจร่วมแม่สอด-เมียวดี

(2) รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีระบบตรวจคัดกรองทางสาธารณสุขในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก เช่น การคัดกรองโรคระบาดจากประเทศเพื่อนบ้าน ควบคู่กับการคัดกรองด้านความมั่นคงที่อยู่ภายใต้ มาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ซึ่งยึดปฏิบัติอยู่แล้ว

(3) รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาการจัดกลุ่มประเภทของแรงงานต่างด้าว/ ผู้ติดตามแรงงาน/ ผู้อพยพ/ บุคคลไร้สัญชาติที่เข้ามาอยู่อาศัยและทำงานในพื้นที่ชายแดนอย่างถาวรเป็นระยะเวลานาน มีนโยบายหรือมาตรการที่แบ่งประเภทของแรงงานตามคุณวุฒิหรือกลุ่มอาชีพอย่างชัดเจน พิจารณาให้สิทธิด้านสวัสดิการสังคมที่จำเป็นแก่บุคคลทั้ง 4 กลุ่ม ที่อยู่ในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากตามคุณวุฒิและประเภทของอาชีพ เช่น กรณีของครูต่างชาติที่เข้ามาทำงานในสถานศึกษาเอกชน ปัจจุบันยังได้รับใบอนุญาตทำงานประเภทเดียวกับผู้ใช้แรงงาน ทำให้ค่าจ้าง สิทธิ และสวัสดิการที่พึงได้รับไม่สอดคล้องกับภาระงานและศักยภาพที่มีในตัวบุคคล

(4) หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และสถานศึกษามีโครงการหรือหลักสูตรพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อเพิ่มทักษะและความสามารถของกลุ่มแรงงานให้สามารถใช้งานหรือทำงานร่วมกับระบบและอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยี รวมทั้งทักษะด้านการขนส่งข้ามประเทศ ด้านอุตสาหกรรมหนัก ภาษาต่างประเทศ เพื่อรองรับการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากในยุคอุตสาหกรรม 4.0 และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี

(5) รัฐบาลมีการวางแผนพัฒนาพื้นที่พร้อมทั้งสนับสนุนงบประมาณในการผลักดันให้อำเภอแม่สอดเป็นจุดพักรถบรรทุกสินค้า (Truck Terminal) และศูนย์กระจายสินค้าก่อนข้ามฝั่งไปทางเมียนมา เพื่อกระตุ้นให้มีการใช้จ่ายในพื้นที่จากกลุ่มนักท่องเที่ยวและกลุ่มอาชีพขนส่งสินค้า

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

รัฐบาล

(1) รัฐบาลและภาคเศรษฐกิจควรมีนโยบายในการพัฒนาขีดความสามารถการผลิตสินค้าไทยในด้านคุณภาพและปริมาณ

(2) รัฐบาลมีนโยบายและมาตรการที่สร้างแรงจูงใจให้กลุ่มแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมาย เช่น สวัสดิการทางสังคม การรักษาพยาบาล สิทธิประโยชน์ อัตราค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น ซึ่งจะเป็นประเด็นหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้สังคมมีความมั่นคงและปลอดภัยมากขึ้น

(3) รัฐบาลควรมีการจัดสรรงบประมาณและมีบุคลากรเฉพาะให้กับพื้นที่ที่ถูกกำหนดเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ

หน่วยงานในพื้นที่

(1) หน่วยงานภาคความมั่นคงควรดูแลการผ่านเข้า-ออกระหว่างประเทศของประชาชน แรงงานยานพาหนะ และสินค้าทั้งช่องทางหลักและช่องทางธรรมชาติ

(2) ภาครัฐเป็นแกนหลักในการสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีการร่วมมือร่วมกันพัฒนาและขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจพิเศษบนพื้นฐานของความเสมอภาค

(3) ภาครัฐส่งเสริมให้มีความเท่าเทียมด้านข้อมูลข่าวสาร ด้านเศรษฐกิจ ด้านการแข่งขันทางการค้า และการมีส่วนร่วมในการวางแผน และรับผลประโยชน์ร่วมกันของภาครัฐ ภาคเศรษฐกิจ ภาคประชาสังคม และประชาชน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ

(4) หน่วยงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากควรปรับยุทธศาสตร์ทางการค้ากับจีนที่มาลงทุนในจังหวัดเมียวดี ประเทศเมียนมา เพื่อกระตุ้นให้กลุ่มทุนจีนมีการใช้จ่ายในฝั่งไทยมากที่สุด

(5) องค์กรส่วนท้องถิ่นควรปรับแผนฯ และการจัดสรรงบประมาณให้รองรับการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษและการให้สิทธิด้านสวัสดิการสังคมบางประการแก่ผู้อพยพในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก

(6) หน่วยงานภาคการศึกษาในภาคการศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญ สายวิชาชีพ และในระดับอุดมศึกษา ควรกำกับดูแลด้านเนื้อหาหลักสูตรของสถานศึกษาประเภทอาชีวศึกษา และมหาวิทยาลัยราชภัฏในพื้นที่เพื่อรองรับการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตากและป้องกันการครอบงำของกลุ่มทุนจีนด้านการศึกษาและวัฒนธรรม

(7) หน่วยงานภาครัฐและภาคเศรษฐกิจ ต้องส่งเสริมให้คนในพื้นที่เป็นเจ้าของกิจการเพื่อให้ผลประโยชน์ตกแก่คนในพื้นที่ สร้างมาตรฐานชีวิตและรายได้/หัวของประชากรที่ดีขึ้น จึงจะช่วยลดปัญหาความยากจนของกลุ่มแรงงาน ที่ภาครัฐต้องแบกรับ ภาคเอกชนและประชาชนจะเป็นผู้ขับเคลื่อนเขตเศรษฐกิจ หารายได้เข้าเขตเศรษฐกิจ ส่วนภาครัฐจะเป็นผู้สนับสนุนและควบคุมให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ

(8) ภาครัฐสนับสนุนการขับเคลื่อนการบริการสาธารณะให้กับประชาชน ทั้งทางด้านบริการทางการแพทย์ การศึกษา สิ่งแวดล้อม อย่างทั่วถึง ซึ่งในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ควรให้ความสำคัญกับวิกฤติสุขภาพที่เกิดจากโรคระบาดและมลพิษทางอากาศจากควันไฟป่าและฝุ่น PM2.5

ภาคเอกชนและประชาชน

- (1) การจัดระเบียบพื้นที่พักอาศัยและพื้นที่โรงงานในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ไม่ให้กลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมและเป็นแหล่งบ่มเพาะของปัญหาสังคม เช่น ยาเสพติด คนตกงาน และอาชญากรรม
- (2) คนในสังคมมีความเป็นอยู่ดี มีความตื่นตัวในการตื่นตัวในการเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจาก งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยโดยใช้กระบวนการจัดทำภาพอนาคต (Foresight) ที่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ในช่วงต้นปี 2563 ซึ่งในเวลาต่อมาได้เกิดการระบาดของ COVID-19 อย่างหนักทั้งในระดับพื้นที่ ระดับประเทศ และระดับโลก ซึ่งส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการพัฒนาในทุกมิติ โดยเฉพาะมิติเศรษฐกิจ การระบาดของ COVID-19 ที่เกิดขึ้นนี้จึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่เคยถูกคาดการณ์เอาไว้ล่วงหน้าเรียกได้ว่าเป็น “Wildcards” ที่ล้มล้างนโยบาย แผนการดำเนินงาน และเปลี่ยนแปลงภาพอนาคตของเขตเศรษฐกิจพิเศษที่ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เคยวิเคราะห์และวาดภาพอนาคตไว้

ด้วยเหตุนี้สำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

- (1) การนำสถานการณ์การระบาดของ COVID-19 เข้ามาเป็นตัวแปรเพิ่มเติมในการสร้างภาพอนาคตครั้งต่อไป
- (2) เมื่อมีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กพศ.) อย่างเป็นทางการแล้ว นโยบายและการดำเนินการที่ชัดเจนขึ้น อาจส่งผลให้ภาพอนาคตมีความแตกต่างจากผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยควรทำการวิจัยอีกครั้ง เพื่อเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของผลการวิจัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมกิจการชายแดนทหาร. ปัจจัยความสำเร็จในการนำข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือชายแดนไทย – กัมพูชา (ระดับ GBC) ไปสู่การปฏิบัติ : คำแนะนำแนวทางการปฏิบัติในการเสริมสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงกับกัมพูชา. เอกสารวิชาการ. กรุงเทพฯ: กองบัญชาการกองทัพไทย. 2557.

กรมศุลกากร. พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469. สืบค้นจาก <http://www.customs.go.th>

จิรฐา อัครินทัต. บทความเศรษฐศาสตร์ธุรกิจพิเศษ. September 18th, 2018. สืบค้นจาก <http://www.shiningconsult.com>

จุลชีพ ชินวรรณโณ. โลกในศตวรรษที่ 21: กรอบการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ. หน้า 204. 2557.

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 3. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 362. 2532.

ถวิลวดี บุรีกุล และ ปัทมา สุภก่าปัง. รายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. นนทบุรี : สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า, 2552.

ทักษิณ เห็นชอบดี. แนวทางการจัดการแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง : กรณีศึกษา แรงงานสัญชาติลาว พม่า และกัมพูชาในจังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยบูรพา, กรุงเทพฯ. 2546.

ชนะศักดิ์ ปฏิมาประกร. การบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนของกองทัพไทย ภายใต้กระบวนการทัศน์ความมั่นคงใหม่ในบริบทประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน. ดุษฎีนิพนธ์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา. 2557.

ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. ถนนสู่ AEC: ลงทุนในฟิลิปปินส์...อย่ามองข้ามเขตเศรษฐกิจพิเศษ. มีนาคม 2557. สืบค้นจาก <https://www.ryt9.com/s/exim/1862012>

ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งประชาคม ประชาสังคม. ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการสาธารณสุขมูลฐานภาคตะวันออก เชียงเหนือ. ขอนแก่น. หน้า149-163. 2543.

นวลน้อย ตริรัตน์ และคณะฯ. สภาพความรุนแรงของปัญหาองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติในประเทศไทย. คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย:กรุงเทพฯ. 2548.

นักศึกษาโครงการผู้นำแห่งอนาคต รุ่นที่ 3 (Young Leader Program). แนวทางการบริหารจัดการแนวชายแดนพื้นที่ภาคเหนือตอนบนระหว่างประเทศไทย ประเทศเมียนมาร์ และ สปป.ลาว(Guideline on the Border management in the area between upper Northern part of Thailand and Myanmar and Laos). ผลงานวิชาการศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์.กรุงเทพฯ : สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย. 2556.

นักศึกษายุทธศาสตร์ รุ่นที่ 9. แนวโน้มภาพอนาคตประเทศไทยในปี 2019. ผลงานวิชาการศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ : สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย. 2556.

ฝอยฝ้า ชูติดำรง. ภาพอนาคตเพื่อการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน. บทความปริทัศน์. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม ปีที่ 11 ฉบับที่ 1/2558 (Journal of Environmental Management Vol.11 No.1/2015). หน้า 133. สืบค้นจาก file:///C:/Users/acer/Downloads/35764-Article%20Text-81286-3-10-20150714.pdf

ภูมิใจ เลขสุนทรกร. การศึกษาเทคนิค Foresight ในการกำหนดภาพอนาคตความมั่นคงของอาเซียน. เอกสารวิชาการรายบุคคล. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 61. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. 2562.

รักษ์พงศ์ วงศาโรจน์. การถ่ายทอดองค์ความรู้โมเดลการพยากรณ์เชิงยุทธศาสตร์รองรับอนาคต: มิติด้านความมั่นคง. โครงการจัดการความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีจากผลงานวิจัยและนวัตกรรม. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. 2560.

วัชรพล ประสารราชกิจ. อาชญากรรมข้ามชาติในประเทศไทย : รูปแบบ ขอบเขต ความรุนแรงและแนวทางแก้ไขปัญหา. เอกสารวิจัยหลักสูตรผู้บริหาร กระบวนการยุติธรรมระดับสูง. กระทรวงยุติธรรม. 2541.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ. สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน. **กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษเมืองเซินเจิ้นกับทางเลือกในการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศไทย.** มกราคม 2558. สืบค้นจาก <https://thaibizchina.com/กรณีศึกษาเขตเศรษฐกิจพิเศษ>

ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน. **พัฒนาการของเมืองเซินเจิ้นในช่วง 40 ปี.** ตุลาคม 2563. สืบค้นจาก <https://thaibizchina.com>

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์. **3 เล้า: การบริหารจัดการความมั่นคงไม่ตามแบบร่วมกันระหว่างภาคความมั่นคง ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม.** เอกสารวิจัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย. 2554.

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์. **คู่มือการกำหนดยุทธศาสตร์ (Strategic Formulation Handbook) ปรับปรุงฉบับ 2563.** สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. 2563.

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์. **ผลการสนทนาปัญหายุทธศาสตร์ ครั้งที่ 1/56 เรื่องแนวทางบริหารจัดการชายแดนต่อการรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน.** กรุงเทพฯ: สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย. 2556.

สถาบันการมองอนาคตนวัตกรรม (IFI). **เครื่องมือการมองอนาคต (FORESIGHT TOOLS).** สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. พิมพ์ครั้งที่ 1. 2562.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. **เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน: เหยี่ยงสองด้านที่พึงตระหนัก.** 10 สถานการณ์เด่นในรอบปี. รายงานสุขภาพคนไทย 2558. หน้า 69-73. 2558. สืบค้นจาก <https://www.hiso.or.th/hiso5/report/report2015T.php>

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2551. สืบค้นจาก <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%A149/%A149-20-2551-a0001.pdf>

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สาระสังเขปประเด็นการปฏิรูปประเทศไทย ด้านเศรษฐกิจ. สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. หน้า 153-154. กรุงเทพฯ. 2557. สืบค้นจาก <http://www.parliament.go.th/library>

สำนักงานขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และการสร้างความสามัคคีปรองดอง (สำนักงาน ป.ย.ป.). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580). สืบค้นจาก <https://sto.go.th/th/about/policy/20-year-strategic-plan>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. รายงานการสำรวจศักยภาพพื้นที่ชายแดนและเขตเศรษฐกิจพิเศษไทย-เมียนมา จังหวัดตาก, 2557.

สำนักงานยุทธศาสตร์และการวางแผนพัฒนาพื้นที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ. เขตเศรษฐกิจพิเศษในประเทศไทย. กรุงเทพฯ. สิงหาคม 2559. สืบค้นจาก <https://thailand.opendevdevelopmentmekong.net/th/topics/special-economic-zones/>

สำนักงานยุทธศาสตร์และเชื่อมโยงขบวนชุมชน. ความท้าทายเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). กรุงเทพฯ. กันยายน 2560.

สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ กรุงฮานอย. เขตเศรษฐกิจของเวียดนาม. พฤศจิกายน 2560. สืบค้นจาก https://ditp.go.th/contents_attach/207688/207688.pdf

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคง
ของชาติ (พ.ศ. 2556-2560). กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาความมั่นคง
แห่งชาติ. 2556.

สุรินทร์ พิศสุวรรณ. อาเซียน รู้ไว้ ได้เปรียบแน่. กรุงเทพฯ: อมรินทร์. 2555.

โสภารัตน์ จารุสมบัติ และคณะ. การศึกษาสถานภาพความรู้เกี่ยวกับอาณานิคม
ชายแดนของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน : ระยะที่ 1 บรรณ
นิทัศน์ (เล่มที่ 3 ชายแดนไทย – พม่า. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2548.

หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ. นักลงทุนเฮโลยึด ‘เมียวดี’ รับเขตเศรษฐกิจพิเศษ
ชายแดนติดแม่สอด. หนังสือพิมพ์, ปีที่ 37 ฉบับที่ 3,257, 30 เม.ย.-
3 พ.ค.60

หนังสือพิมพ์โพสต์ทูเดย์. มูลค่าการค้าชายแดน. 2560. สืบค้นจาก [https://www.
posttoday.com/aec/news/540573](https://www.posttoday.com/aec/news/540573)

อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. มองอนาคต ‘เมือง’ ไทย ผ่านสายตานักอนาคตศึกษา 2019.
สืบค้นจาก <https://www.the101.world/apiwat-interview-2019/>

อภิวัฒน์ รัตนวราหะ. อนาคตศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะ
กรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. 2563.

Open Development Thailand. ผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการ
พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ. เผยแพร่เมื่อ 21 ก.พ.62. สืบค้นจาก
[https://thailand.opendevlopmentmekong.net/th/topics/
social-and-environmental-impacts/](https://thailand.opendevlopmentmekong.net/th/topics/social-and-environmental-impacts/)

ADAM BARONE. **Special Economic Zone (SEZ)**. Aug 26, 2020. สืบค้นจาก <https://www.investopedia.com/terms/s/sez.asp>

ADAM BARONE. **Special Economic Zone (SEZ)**. สืบค้นเมื่อ Aug 26, 2020. สืบค้นจาก <https://www.investopedia.com/terms/s/sez.asp>

Amit Khandelwal and Matthieu Teachout. **IGC Policy Note: Special Economic Zones for Myanmar**. International Growth Centre. London School of Economic and Political Science, Houghton Street, London WC2A 2AE (2016) สืบค้นจาก <https://www.theigc.org/wp-content/uploads/2016/03/SEZs-in-Myanmar.pdf>

Barry Buzan, Ole Wæver and Jaap de Wilde. **Security; A New Framework for Analysis**. Critical Security studies, p.60, Lynne Rienner Publishers, Inc. London. 1998.

Bret Crane./ Chad Albrecht./ Kristopher McKay Duffin./ Conan Albrecht. **China's special economic zones: an analysis of policy to reduce regional disparities**. p.98-100. 2017. สืบค้นจาก <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21681376.2018.1430612>

Diego Castañeda Garza. **International Integration theory**. p.1, 1998. เผยแพร่เมื่อ 19 August 2006. สืบค้นจาก <http://lcwu.edu.pk/oecd/cfiles/International%20Relations/Maj/IR-102-A/THEORIESINIR.pdf>

Erin Zimmerman. **Think Tank as Governance Entrepreneurs in Asia (Critical Studies of the Asia-Pacific)**. 1st ed. Palgrave Macmillan. pp. 185. 2015.

Fabrice Defever, José-Daniel Reyes, Alejandro Riaño, Miguel Eduardo Sánchez-Martín. **Special Economic Zones and their Compliance with WTO Subsidy Rules**. 2018. สืบค้นจาก http://vox.lacea.org/?q=review/special_economic_zones#:~:text=With%20approximately%20%2C000%20zones%20set,industrial%20policy%20used%20by%20developingJensen, C. , **Delphi in Depth: Power Techniques from the Experts Berkeley**. Singapore: McGraw-Hill, 1996.
Johnson Perry, L. **ISO 900 Meeting the New International Standard**. Singapore: McGraw-Hill, 1993.

Maree Conway. **An Overview of Foresight Methodologies**. Thinking Futures. สืบค้นจาก http://projects.mcrit.com/esponfutures/documents/Foresight%20methodology/Conway%20M._An%20Overview%20of%20Foresight%20Methodologies.pdf

Mely Caballero-Anthony Alistair D.B. Cook. **Non-Traditional Security in Asia**. ISEAS–Yusof Ishak Institute. p.8. 2013.

Ministry of Commerce & Industry, **Department of Commerce. Special Economic Zones in India**. 2018. สืบค้นจาก <http://www.sezindia.nic.in/cms/introduction.php>

Richard Slaughter. **The Foresight Principle: Cultural Recovery in the 21st Century**. Praeger. 1995.

Slaughter, Richard A. **Futures for the Third Millennium**. Prospect Media, St. Leonards, NSW, Australia. 1995.

UNCTAD. **World Investment Report 2019 Special Economic Zones**. P.XII-XIII. สืบค้นจาก https://unctad.org/en/PublicationChapters/WIR2019_Key_Messages.pdf

UNCTAD. **World Investment Report 2019 Special Economic Zones**. P.XII-XIII. สืบค้นจาก https://unctad.org/en/PublicationChapters/WIR2019_Key_Messages.pdf

Wikipedia, **Special Economic Zone: Performance, Lessons Learned, and Implication for Zone Development**. Washington DC: World Bank, 2008, pp. 9–11. สืบค้นจาก https://en.wikipedia.org/wiki/Special_economic_zone

Wikipedia. **List of special economic zones**. สืบค้นจาก https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_special_economic_zones#India

ภาพประกอบการเดินทางลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัย

“การสร้างความร่วมมือด้านความมั่นคงชายแดนในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก”
ณ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

๑. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้อำนวยการมูลนิธิช่วยไร้พรมแดน (Help Without Frontiers Thailand Foundation) และคณะครูอาสาศูนย์การเรียนรู้บ้านปารมี (Parami Learning Centre)

๒. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกคณะผู้บริหารเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดตาก ณ สำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ศาลากลางจังหวัดตาก โดยมี รอง ผวจ.ตาก เป็นหัวหน้าคณะ

๓. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านตรวจคนเข้าเมืองแม่สอด และสภาอุตสาหกรรมจังหวัดตาก

๔. คณะวิจัยฯ เดินทางไป อ.พบพระ จ.ตาก เพื่อสำรวจสภาพแวดล้อม และ เข้าสัมภาษณ์นายภราดร กานดี อดีตรองประธานหอการค้าจังหวัดในฐานะ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

๕. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนายอำเภอแม่สอด และสภาหอการค้าจังหวัดตาก

๖. การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการตามกระบวนการ Foresight ด้วย STEEP-M โดยมีผู้แทนจากหน่วยงานในภาคส่วนความมั่นคง ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และคณะผู้แทนจากสำนักงานเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จ.ตาก เข้าร่วมประชุม จำนวน ๒๐ ท่าน

๗. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ดร.สุชาติ ตริรัตน์วัฒนา ประธาน
สภาวัฒนธรรมแม่สอด และผู้แทนหน่วยเฉพาะกิจ ทหารราบที่ ๔

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทร. 02-275-5715 www.sscthailand.org